

ШУМАРСКИ ЛИСТ

(REVUE FORESTIÈRE)

САДРЖАЈ (SOMMAIRE):

Ing. St. Sotošek: Petletnica državne niže gozdarske šole v Mariboru. Konec. (Cinquième anniversaire de l'Ecole forestière primaire de Maribor — Suite et fin) — Ing. Oskar Piškorić: O drvarenju bosansko-hercegovačkog seljaka (Question des forêts-servitudes en Bosnie et en Herzégovine) — Ing. Teod. Španović: Razrješenje servitutnih odnosa u Bosni i Hercegovini (Dissolution de l'état de servitude des forêts en Bosnie et en Herzégovine) — Ing. S. Omanović: Izlučivanje mera i baltalika u Bosni i Hercegovini (Ségrégation des forêts en Bosnie et en Herzégovine) — Prof. Dr. P. Gjorgjević: Iz istorije Pančićeve omorike (Picea omorica, une date historique) — Saopćenja (Bulletins) — Književnost (Littérature) — Iz Udruženja (Affaires de l'Union) — Lične vijesti (Mutations) — Iz Administracije (Actes administratifs) — Oglasi.

БР. 8

АУГУСТ

1936

УРЕДНИК ПРОФ. ДР. А. ЛЕВАКОВИЋ

ШУМАРСКИ ЛИСТ

ИЗДАЈЕ ЈУГОСЛОВЕНСКО ШУМАРСКО УДРУЖЕЊЕ

Главни и одговорни уредник: Професор Др. Антун Леваковић
Уредништво и Управа, Загреб, Вукотиновићева 2. — Телефон 64-73

ШУМАРСКИ ЛИСТ

излази сваког првог у месецу на 2—4 штампана арна

Чланови РЕДОВНИ Ј. Ш. У. добивају га бесплатно након подмирења чланског годишњег доприноса од 100 Дин.

Чланови ПОМАГАЧИ а) категорије (студенти) плаћају годишње 50 Дин.
б) категорије плаћају годишње 100 Дин.

Чланови УТЕМЕЉАЧИ И ДОБРОТВОРИ добивају га након једнократног доприноса од 2000 односно 6000 Дин.

Претплата за нечланове износи годишње 100 Дин.

ЧЛАНАРИНА И ПРЕТПЛАТА ШАЉУ СЕ на чек Ј. Ш. У. 34.293 или на адресу Југословенског Шумарског Удружења: Загреб, Вукотиновићева ул. 2.

УРЕДНИШТВО И УПРАВА налазе се у Шумарском дому Загреб, Вукотиновићева улица 2. Телефон 64-73.

ЗА ОГЛАСЕ ПЛАЋА СЕ:

ЗА СТАЛНЕ огласе (инсерате) као и за дражбене огласе:

Цијела страница 300 Дин

$\frac{1}{4}$ странице 80 Дин

$\frac{1}{2}$ странице 150 Дин

$\frac{1}{3}$ странице 50 Дин

Код трократног оглашавања даје се 15%, код шестерократног 30%, код дванаестерократног 50% попушта. — Порез на огласе као и табеле зарачуна се посебно.

УПРАВА

ГОСПОДИ САРАДНИЦИМА

Да би се уређивање »Шумарског Листа« могло провести што лакше и брже, управљамо ову молбу господи сарадницима.

ЧЛАНЦИ нека обрађују што савременије теме, у првом реду практична питања. Теоријски радови добро су нам дошли. Сваком оригиналном чланку нека се по могућности приложи кратак резиме у француском језику. За сваки превод треба прибавити дозволу аутора. — Добро су нам дошле ситне вијести о свим важнијим питањима и догађајима у вези са шумарством. — РУКОПИСИ нека су писани што читљивије. Писати треба само на непарним страницама. С десне ивице сваке странице треба оставити празан простор од три прста ширине. Реченице треба да су кратке и јасне. Избор дијалекта и писма препуштен је писцу. Рукописи се штампају оним дијалектом и писмом, којим су написани, у колико аутор изрично не тражи промјену. — СЛИКЕ, у првом реду добри позитиви на глатком папиру, нека не буду улијеplене у текст, већ засебно. Ако се шаљу негативи, треба их запаковати у чврсте кутије. ЦРТЕЖИ нека буду изведени искључиво тушем на бијелом писаћем папиру. Мјерило на картама треба означити само оловком. — ХОНОРАРИ за оригиналне чланке 30 Дин, за преводе 15 Дин, за прештампане чланке 10 Дин по штампаној страници. — СЕПАРАТНИ ОТИСЦИ морају се засебно наручити. Трошак сноси писац. — ОГЛАСЕ, личне и друштвене вијести треба слати Управи, а не Уредништву.

УРЕДНИШТВО

REVUE FORESTIÈRE

POUR LES AFFAIRES FORESTIÈRES, DE L'INDUSTRIE ET DU COMMERCE
DES BOIS

Rédigée par le Comité de Rédaction

Rédacteur en chef: Prof. dr. Ant. Levaković

Edition de l'Union Forestière Yougoslave 2, Rue Vukotinić Zagreb, Yougoslavie. —

Paraît chaque mois. Conditions de l'abonnement pour l'étranger Din. 120 par an. —

Résumés en langue française.

Ing. STANKO SOTOŠEK (MARIBOR):

PETLETNICA DRŽAVNE NIŽJE GOZDARSKE ŠOLE V MARIBORU

(CINQUIÈME ANNIVERSAIRE DE L'ÉCOLE FORESTIÈRE
PRIMAIRE DE MARIBOR)

(Konec — Suite et fin)

3. Bodočnost državne nižje gozdarske šole v Mariboru.

Vkljub dokazani potrebnosti tega zavoda in vkljub petletnemu obstoju šola še nima pravne podlage, ki bi omogočala njeno vzdrževanje in njen razvoj. Organizacijski načrt je bil sicer odobren po ministru za gozdove in rudnike, toda ni še dobil zakonite veljavnosti z objavo v Službenem listu. Ustroj šole, urejen s tem načrtom, rabi nekatere izpopolnitve, katere je pokazala dosedanja praksa in katere zahteva razvoj šole. Dobro je bilo, da nima organizacijski načrt podrobnih določil, ki bi še nepreizkušena ovirala najnaravnejšo izgradnjo zavoda. V prvih petih letih se je pa nabralo že toliko izkušenj, da bi se mogel sestaviti, predpisati in zakoniti nov pravilnik državne nižje gozdarske šole. Še pred tem bi se pa moralo urediti vprašanje nižjega gozdarskega šolstva v Jugoslaviji, ker bi drugače nekateri predpisi zakona o gozdih in razne uredbe ter pravilniki državne gozdarske službe onemogočili sestavo in izvajanje najprimernejšega pravilnika.

Ime šole ne potrebuje nobene izpreembe, ker je dosedanje ime najprimernejše in popolnoma odgovarja glavnemu namenu šole t. j. podajanju nižje gozdarske izobrazbe.

Sedež šole naj ostane isti. Mesto Maribor ima v gozdarskem šolskem smislu res zavidanja vredno lego. Težko bi se moglo najti v Jugoslaviji še kakšno drugo mesto, iz katerega bi bil, tako kot iz Maribora, v štirih urah hoje mogoč lagoden dostop v območja kostanjevja, hrastovja, jelkovja, smrekovja, mecesnovja in ruševja; v nižinske, gričevnate, hribovite in gorske gozde na prodnatem, lapornatem, glinastem, škrljastem, apnenastem, peščenem, humoznem, kamnitem, suhem, svežem, vlažnem in mokrem zemljišču; v visoke in nizke gozde; v gozde z intenzivno in ekstenzivno upravo, gojenjem, varstvom in izkoriščanjem na malih, srednjih in velikih gozdnih posestvih najrazličnejšega posestvenega in posestniškega stanja; do primitivne in do moderne predelave gozdnih

pridelkov vsake vrste; v gozdove s strokovno in nestrokovno ekonomijo; v gozde z načrtno in breznačrtno ekonomijo; v nižinska in gorska poljska ter gozdna lovišča z raznovrstno pernatostjo in dlakasto nizko ter visoko divjadjo; in do ribarstva v potokih, rekah in ribnikih. Razen tega je lahko pridobiti honorarne nastavnike med profesorji pomožnih strok za nujno potrebne pripravljalne in pomožne predmete; gojenci pa imajo možnosti udeleževati se raznih potrebnih tečajev in predavanj, kar ne bi bilo mogoče v manjšem kraju na deželi.

Namen šole naj bo bolj širok in naj se glasi n. pr.: »Namen šole je, dajati gojencem nižjo gozdarsko izobrazbo in sodelovati pri splošni gozdarski prosveti«. V dosego tega namena naj ostaneta na zavodu stalno enoletna in dveletna šola. Kombinacija enoletne šole in dveletne šole s sprejemanjem vsako drugo leto je zelo praktična; malo je verjetno, da bi izprememba tega mogla biti koristna. Na enoletni šoli dobijo bodoči posestniki malih gozdnih posestev zadostno izobrazbo; tudi večina ne zmore dveletnega šolanja radi prevelike izgube časa in denarja. Drugi absolventi enoletne šole, ki računajo na državno ali privatno službo, pa morejo dobiti v enem letu dovoj trdno podlago teoretskega in praktičnega znanja za pripravljanje v praksi za izvrševanje logarske službe. To velja zlasti v primeru, ko se zahteva za vstop v enoletno šolo samo predizobrazba osnovne šole. Kajti, trditi se more, da je za dveletno šolanje v stroki pomožne gozdarske službe splošno osnovno šolsko znanje premalo in da bi dveleten pouk dosegal približno isto kot enoleten, samo učenje in poučevanje bi se raztegnilo, bi postalo lažje in ekstenzivnejše ter bi pomenilo potrat časa. Na dveletni šoli se more nuditi in dajati bolj obširna in nekoliko višja izobrazba kot na enoletni, ker se zahteva za vstop najmanj nepopolna nižja srednja šola. Praksa na šoli je pokazala, da se more od absolventov dveletne šole zahtevati več znanja za pomožno gozdarsko tehniško službo, kar se nikakor ne bi moglo niti pričakovati niti zahtevati od gojencev z osnovno šolsko predizobrazbo, četuti z dveletnim šolanjem. Do sedaj zahtevana splošna predizobrazba zadostuje za uvod v nadaljnjo strokovno izobrazbo, če so gojenci marljivi, bistri in spretni. Končno se morajo taki izbirati, ker ni nobeno drugo pomožno osebje v praksi tako in toliko prepuščeno samo sebi kot ravno gozdarsko. Zahtevati predizobrazbo najmanj nepopolne nižje srednje šole za vstop v dveletno šolo je tudi najpraktičnejše in najpravičnejše za določitev ranga sklepnih izpitov po ministrstvu prosvete, ker odgovarja časovno točno štirim razredom nižje srednje šole in nižjemu tečajnemu izpitu. Če bi se zahtevali štirje razredi srednjih šol, bi bili absolventje nezadovoljni z rangom nižje srednje šole in zahtevali bi za svoje šolanje rang popolne srednje šole, do katerega pa ne bi imeli docela utemeljene upravičenosti.

Samo s poukom na obeh šolah bi bil namen šole preskromen; zato naj se ustanovi stalna gozdarska in lovška razstava. Taka ustanova bi imela velik pomen za šolo, za strokovno osebje v praksi, za gozdne posestnike in propagando gozdarstva. Svoj cilj bi dosegala, če bi nudila gojencem učila in praktičen pouk, če bi omogočala učnemu osebju čim nazornejše in praktičnejše poučevanje gojencev, če bi dajala možnosti za študij nastavnikov in za izpopolnjevanje njihovega strokovnega znanja ter če bi širila v javnosti in med šolsko mladino zanimanje za pravo gozdarstvo in s tem sodelovala pri splošni gozdarski prosveti.

Svojega namena pri podajanju nižje gozdarske izobrazbe in pri širjenju splošne gozdarske prosvete ne bo mogla šola dosežati, če se ji čim-

prej ne dodeli učni gozd. Šele tedaj, ko bo imela šola v svoji upravi dovolj velik gozd, bo zavod imel možnosti izvrševati svoje smotre, ki se nikakor ne smejo omejevati na produkcijo deset do trideset pripravnikov za logarje in gozdarje vsako leto. Šolski gozd naj bo življenja sposobna ekonomska enota v popolni in izključno šolski upravi; edino nadzorno službo naj vrši državna nadzorna gozdarska oblast. Poleg redne državne ekonomije in uprave naj skrbi šola za čim več učnih objektov in naprav v gozdu samem (poizuksne ploskve z različnimi načini gojenja in izkoriščanja, naprave in ureditve za nabiranje podatkov za znanstvene zavode, razna merjenja, praktični preizkusi teoretskih in praktičnih gozdarskih dognanj in ugotovitev i. t. d.).

S takim gozdom in z gozdarsko razstavo ter z laboratoriji bi mogla šola nuditi gojencem res praktičen pouk in praktično terensko ter pisarniško delo, mogla bi prirejati razne tečaje, omogočala bi strokovno izpopolnjevanje nastavnikov in sodelovanje učnega osebja v razvoju gozdarske stroke ter pri gozdarski prosveti. Zavod bi mogel dajati odgovore in tolmačenja na vprašanja gozdnih posestnikov in različnih ustanov ter bi tako posegal tudi v praktično gozdarstvo, zlasti na malih gozdnih posestvih v Sloveniji. Verjetno bi bilo še najboljše — če bi se šola razvijala v opisani smeri — da se na šoli ustanovi postaja za gozdne poizkuse, kar bi gotovo bilo v korist našega gozdarstva, zlasti praktičnega.

Ostvarjanju namenov šole bi služili tudi tečaji za gozdne posestnike, gozdne čuvaje, lovske čuvaje in dr. Tečaji bi se prirejali po potrebi in če bi se priglasilo dovolj tečajnikov. Trajanje in snov tečajev bi se določala po potrebi in za vsak tečaj posebej.

Gojenci enoletne in dveletne šole naj bi se sprejemali pod istimi pogoji kot do sedaj. Dobro bi bilo edino, če bi se starost predpisala od 18 do 30 let in ne od 16 do 24 let. Starost 16 let je prenizka, ker ti fantje še nimajo dovolj resnosti in ker ne morejo tako logično in praktično misliti kot starejši; razen tega večina njih še ne more biti telesno sposobna za mnoge praktične vaje in terenska dela, ki zahtevajo večji telesni napor in trdno zdravje. Tudi v šoli in v internatu sta otežkočeni disciplina in vzgoja radi prevelikih razlik v duševnem in telesnem razvoju gojencev. Starost najmanj 18 let je poleg tega še praktičnejša, ker morejo najmlajši absolventi oditi kmalu po absolviranju šole k vojakom, česar sedanji ne morejo; dobiti primerno prakso jim je pa težko, ker so premladi. V času od absolviranja do odsluženja vojaškega roka velika večina nima nobene zveze z gozdarstvom, pozablja pridobljeno znanje in izgublja tradicijo, sprejeto v gozdarski šoli in v šolskem internatu. Vse to postane velika ovira pri uvajanju v poznejše praktično življenje v stroki. Zgornja meja tridesetih let pa še ni previsoka, kajti, dosedaj so se ravno starejši fantje pokazali za najresnejše, najpridnejše in najbolj disciplinirane.

Izbira med priglasi ni lahka. Prednost naj se daje tudi v naprej gozdnim posestnikom, potem tistim, ki so že bili v praksi in šele na koncu naj se med ostalimi izberejo najboljši. Ker ne morejo biti v mnogih primerih izpričevala zadosten kriterij, bi bilo najboljše, če bi vsi prosilci prišli v Maribor in bi se na šoli izbrali najprimernejši. Toda tega ni mogoče zahtevati radi prevelikih stroškov in v bistvu bo treba ostati pri že uvedenem načinu izbire. Od vseh se mora zahtevati telesna sposobnost

za naporno službo; in ravno v tem oziru so zdravniška izpričevala precej nepopolna, verjetno radi tega, ker mnogi zdravniki ne poznajo težav in naporov gozdarske službe. Ponovno je potrebno omeniti, da je izbiri škodovalo še največ to, da se ni vedelo za usodo šole v naslednjem šolskem letu in ker so rešitve o novem šolskem letu prihajale šele v jeseni; tako so bili razpisi o sprejemu v šolo objavljani šele tik pred začetkom novega šolskega leta, mesto vsaj v juniju. Radi tega je bilo manj pripravljenih, priglasilo se je manj sposobnejših in kakovost gojencev ni mogla biti taka, kot bi bila v rednih razmerah.

Učni načrt je že precej dodelan in mogel bo biti podlaga za nadaljnje delo. Moral bo ostati čim skladnejši s potrebami praktične pomožne gozdarske službe v Jugoslaviji, s potrebami malih gozdnih posestnikov, z izobrazbo gojencev in z možnostmi poučevanja ter učenja. Snov posameznih predmetov je v splošnem že zaokrožena ter je po primernem podajanju dojemljiva za vsakega dovolj marljivega in bistrega gojenca. Razdelitev predmetov na tedenske ure (tabeli 7. in 8.) ni vzeta po tujih vzorih, temveč je urejena za potrebe našega gozdarstva (samo radi primerjave so v obeh tabelah navedene tudi razdelitve učnih predmetov in ur na podobnih zavodih drugod). Kratek pregled tabel dokazuje, da je učna snov precej obširna in da zahteva v vsem šolskem letu neprestanega sodelovanja nastavnikov in gojencev. Učna snov potrebuje neprestanega brušenja in zaokrožanja, da postane čim sposobnejša za teoretsko in praktično pripravljenost absolventov za poznejše delo v življenju. Vso snov moremo razdeliti na pripravljalne, strokovne in pomožne predmete.

Pripravljalni predmeti morejo vsebovati bistveno isto snov kot na drugih nižjih srednjih šolah, vendar rabijo vedno podrobnejše predelave, da postanejo prilagojeni učenju strokovnih in pomožnih predmetov ter praksi. Verouk, telovadba in slovenščina morejo ostati neizpremenjeni. Računstvo in geometrija potrebujejo postopne preureditve v gozdarsko računstvo in v gozdarsko geometrijo, ki bosta imela praktične primere iz vseh panog življenja gozdnih posestnikov, logarjev, gozdarjev, žagarjev in lovcev. V opisni geometriji se tolmačita kotirana in ortogonalna projekcija tako, da bi se gojencem razvil čut predstavljanja in zamišljanja v prostoru in da dobijo v podzavest zmožnosti za razumevanje in izvajanje pomožnih del v gradbeništvu in v geodeziji. Prirodoslovje je zelo obširen predmet, ki se bo predelal v gozdarsko botaniko, gozdarsko meteorologijo in klimatologijo, gozdarsko fiziko in kemijo ter gozdarsko tloznanstvo. Za sedaj je pa še dobro, da se posamezni prirodoslovni predmeti ne vežejo na določene ure in da se razvrstitev prepusti predmetnemu nastavniku. Risanje je vaja gojencev za skiciranje in tehniško risanje; gojenci se privadijo rabi raznovrstnega risarskega orodja in pripav za kopiranje, razmnoževanje, povečevanje in pomanjševanje načrtov. Razen tega naj narišejo ali sprejmejo čim več skic, načrtov, diagramov in grafikonov kot dopolnilo raznih strokovnih predmetov in za rabo v poznejši praksi.

Strokovni predmeti so že precej dodelani. Minilo pa bo še dokaj let marljivega in potrpežljivega nabiranja in izbiranja gradiva ter stalnega dopolnjevanja in prepravljanja da bodo predmeti: gojenje gozdov, varstvo gozdov, izkoriščanje gozdov, izmera lesa, urejanje gozdov, gozdarsko gradbeništvo, lesna trgovina in industrija, lovstvo in ri-

Tabela 7.

Enoletna šola*)	Haall in Gusswerk	Sarajevo	Gmunden	Maribor	Maribor (predlog)
učni predmeti	število učnih ur na teden				
1. verouk (etika)	1	—	10 v sak semester	1	1
2. zdravstvo	pod 11	1	pod 11	1	1
3. narodni jezik	—	2	—	2	2
4. telovadba	—	1	2	1	2
5. računstvo	2	2	2	2	2
6. geometrija	pod 5	2	pod 5	2	2
7. risanje	6	2	6 v prvem semestru	2	2
8. prirodopis	2	pod 14 in 15	pod 15	2	2
9. lepopisje	1	pod 7	pod 7	pod 7	pod 7
10. okrogla pisava	1	—	—	—	—
11. prva pomoč v ne-zgodah	1	pod 2	10 v sak semester	pod 2	pod 2
12. pravopisje	—	pod 3	1	pod 3	pod 3
13. zemljepisje	—	1	—	—	—
14. fizika in kemija	—	3,0*	—	—	—
15. gozdarska botanika	2	2	2	pod 8	pod 8
16. gojenje gozdov	2	2/4	4	3	4
17. varstvo gozdov	3	4	5	3	3
18. izkoriščanje gozdov	1	2/3	5	3	3
19. geodezija	—	2	1	1	1
20. izmera lesa	2	2/3	1	1	1
21. urejanje gozdov	1	pod 20	1	1	1
22. gradbeništvo	3	—	2	2	3
23. industrija in trgovina z lesom	—	—	—	1	1
24. lovstvo in ribarstvo	4	2/1	4	2	2
25. zakoni	3	pod 27	2	2	pod 26
26. zakoni in državna administracija	pod 25	pod 27	pod 25	pod 25	2
27. organizacija gozdarstva pismena dela in zakoni	pod 25 in 28	3/5	pod 25	pod 25	pod 26
28. pismene vaje in naloge	3	pod 27	p r i v s e h p r e d m e t i h		
29. praktične vaje in terenska dela	neznano	neznano	40 dni na leto	po potrebi	po potrebi 300 ur na leto
30. trgovsko knjigovodstvo	—	—	—	1	2
31. strojepisje (neobvezno)	—	—	—	—	1
32. orožarstvo in strelstvo	pod 24	pod 24	pod 24	1	1
33. kmetijstvo	—	2	1	1	1
34. smučarski tečaj	—	—	—	—	8 dni
vsi predmeti	38	33/34	39	35	39

*) Enoletne šole v Haalu, Gusswerku in Gmundeni so že opuščene (Ing. Erwin Jung: »Die zweijährige Försterschule.« v Forst- und Jagd-Zeitung, 1934., str. 180.) Enoletna šola v Sarajevu je desetmesečni tečaj pomožno gozdarsko tehniško osebje (Dragutin Veseli: »Stručna sprema šum. zaštitnog i tehn. pomočnog osoblja.« v Sumarskem listu, 1935., str. 104.). Šole in predlog so navedeni v tistem vrstnem redu, v katerem so nastali njihovi učni načrti.

**) V števcu je število tedenskih ur v zimskem semestru, v imenovalcu pa število tedenskih ur v poletnem semestru.

Tabela 8.

Dveletna šola*)	Maribor		Gmunden		Sarajevo (predlog)		Maribor (predlog)	
učni predmeti	število učnih ur na teden							
	letnik		letnik		letnik		letnik	
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
1. verouk (etika)	1	—	10 ur v vsakem semestru		—	—	1	—
2. zdravstvo	1	—	pod 10		1	—	1	1
3. narodni jezik	2	2	2	—	4	—	2	2
4. telovadba	1	1	2	2	1	—	2	2
5. računstvo	2	—	4	—	3	—	2	—
6. geometrija	2	—	pod 5		3	—	2	—
7. opisna geometrija	2	—	—	—	—	—	2	—
8. risanje	2	—	4	—	2	2	2	—
9. prirodoslovje	8	—	—	—	—	—	8	—
10. prva pomoč v nezgodah	pod 2	—	10 ur v vsakem semestru		pod 2	—	pod 2	—
11. pravopis	pod 3	—	1	—	pod 3	—	pod 3	—
12. zemljepis	—	—	—	—	2	—	—	—
13. zgodovina	—	—	—	—	2	—	—	—
14. fizika in kemija	pod 9	—	—	—	3	—	pod 9	—
15. gozdarska botanika	pod 9	—	3	—	2	—	pod 9	—
16. meteorologija, klimatologija in tloznanstvo	pod 9	—	—	—	2	—	pod 9	—
17. gojenje gozdov	—	6	—	5	2	4	—	6
18. varstvo gozdov	—	5	—	6	—	4	—	5
19. izkoriščanje gozdov	—	5	—	6	—	4	—	4
20. geodezija	1	1	2	—	—	3	1	1
21. izmera lesa	2	—	—	2	—	3	2	—
22. urejanje gozdov	—	2	—	2	—	pod 22	—	2
23. gradbeništvo	2	2	—	3	—	2	2	3
24. industrija in trgovina z lesom	1	2	—	—	—	—	1	2
25. lovstvo in ribarstvo	2	2	6	—	2	—	2	2
26. zakoni	2	2	3	—	pod 28	—	pod 27	pod 27
27. zakoni in državna administracija	pod 26	pod 26	pod 26	—	pod 28	—	2	2
28. organizacija gozdarstva, pismena dela in zakoni	pod 26	pod 26	pod 26	—	—	6	pod 27	pod 27
29. pismena dela	pri vseh predmetih	—	1	—	pod 28	pod 28	pri vseh predmetih	—
30. praktične vaje in terenska dela	po potrebi	—	40 dni na leto		neznano		po potrebi	300 ur na leto
31. ponavljanje snovi iz 1. letnika	pri vseh predmetih	—	—	4	pri vseh predmetih	—	pri vseh predmetih	—
32. trgovsko knjigovodstvo	1	1	—	2	—	—	2	1
33. stenografija	—	—	2	—	—	—	—	—
34. strojepisje	—	—	—	—	—	—	1	1
35. orožarstvo in strelstvo	1	1	pod 25	—	pod 25	—	1	1
36. kmetijstvo	1	—	2	—	—	2	1	1
37. smučarski tečaj	—	—	—	—	—	—	8 dni	
Vsi predmeti	34	32	32	32	29	30	37	36

*) Dveletna šola v Gmundenju je utorjena s šolskim letom 1934/35 (Forst- und Jagd-Zeitung 1934., str. 180.). Predlog za dveletno šolo, ki naj bi se ustanovila v Sarajevu, je sestavil Prof. Dragutin Veseli (Šumarski list, 1935., str. 104.). Soli in predloga so navedeni v istem vrstnem redu, v katerem so učni načrti nastajali.

barstvo, zakoni in trgovsko knjigovodstvo dokončno dodelani in da bodo dalj časa porabni za pouk na šoli, za priročnike pomožnega gozdarskega osebja in malih ter srednjih gozdnih posestnikov. Vsi predmeti naj se vedno naslanjajo na čim nazornejšo in čim razumljivejšo razlago, na poučne izlete, praktične vaje, vzorce, modele, primerke, slike, načrte, skice, skioptične slike, diagrame, terenska dela i. t. d. Dobro bi bilo pri zakonih poučevati še državno administracijo. Praktične vaje, terensko delo in poučni izleti naj trajajo v vsakem šolskem letu vsaj 30 dni po najmanj osem ur. Samo z vajami in z ogledi ter deli na terenu bodo mogla postati gojencem razna teoretska znanja razumljivejša in jim bodo lažje ostala v spominu. To je edina možna pot, da bo izobrazba na šoli praktično pripravila gojence za uvod v njihovo bodoče delo in da bodo absolventi čim sposobnejši za praktično porabo njihovega teoretskega znanja.

Dobro bi tudi bilo, če bi na koncu vsakega leta odšli gojenci z nastavniki na večjo ekskurzijo, na kateri bi se učna snov zaokrožila in do delala z ogledi raznih gozdnih ekonomij in podjetij za predelavo lesa.

Pomožni predmeti so nujno izpopolnilo glavnih predmetov. Zdravstvo nudi neprecenljivo znanje, ki bi si ga moral prisvojiti vsakdo, zlasti pa gozdarsko osebje. Orožarstvo in strelstvo je predmet, ki ga gojenci ne smejo pogrešati. Kmetijstvo je prevažno za vse, zlasti pa za bodoče gozdne posestnike. Koristno in neobhodno potrebno je uvesti strojepisje, na dveletni šoli kot obvezen, na enoletni pa kot neobvezen predmet; to zahteva stopnja sodobne administracije, kar more potrditi vsak praktik; kajti, strojepisja ne more več pogrešati skoraj nobeno podjetje in nobena ustanova. Obvezen naj postane za obe šoli tudi smučarski tečaj. Smučanje je sredstvo za obhode terena v zasneženih krajih; potrebno je predvsem pomožnemu gozdarskemu osebju in težko bi bilo razumeti, če bi se ne dajala pomoč za tečaje prvenstveno bodočim logarjem in gozdarjem. Priporočljivi so tudi razni drugi tečaji, ki se vršijo v Mariboru, n. pr. fotografski, alpinistični in dr.

Šolski internat naj se zadrži v sedanji obliki in gojenci naj bodo vsi internisti. Skoraj da si ni mogoče zamisliti šole za pomožno gozdarsko osebje brez internata. Z njim je omogočeno intenzivnejše učenje in poučevanje; gojenci se navajajo k rednemu življenju, na strogo disciplino, na primerno vedenje proti tovarišem in proti drugim; razvija se tovarštvo in smisel za skupno delo ter za delitev dela in reči moremo, da se gojenci sčasoma navzamejo nekaj gozdarske tradicije.

Število gojencev naj ostane maksimirano na trideset. Izkušnje dokazujejo, da je mogoče uspešno delo z največ približno petnajst gojenci v vsakem letniku. Pri večjem številu ne bi bil možen individualen pouk obširne snovi, prepotrebno nadzorstvo, stalen stik vseh nastavnikov z vsemi gojenci ter intenzivno učenje in poučevanje; končno se tako ne bo pripravljalo za prakso odvišno število absolventov.

Če ne bo šola ostala vedno na enaki stopnji, se bo moralo povečavati šolsko osebje. Zavodu bi bila potrebna že sedaj laborant in šolski tajnik. Zbirke bodo mogle biti urejene šele tedaj, ko bo zavod imel laboranta, ki bi mogel biti obenem instruktor gojencev in prefekt internata. Tajnik bi prevzel vso administracijo, blagajno in eko-

nomat. To delo se ne more še v naprej zahtevati od nastavnikov, ki ravno radi tega ne morejo načeti raznega nujnega dela v zbirkah in nimajo časa za drugo udejstvovanje, ki naj bi bilo naloga nastavnikov gozdarske šole. Njihovo delo se pa bo moglo poglobiti in razširiti, če dobi zavod vsaj še enega nastavnika, kar je vidno že iz podatkov v kroniki, ki dokazujejo, da so nastavniki obremenjeni s prevelikim številom učnih ur in da pride na vsakega preveč različnih učnih predmetov. Za laboranta bi bil najprikladnejši absolvent dveletne gozdarske šole; za tajnika bi se pa moglo namestiti administrativnega uradnika z nekaj let prakse.

Učno osebje nima samo notranjega dela, ker je v interesu nujne izobrazbe gojencev čim več poučevanja na terenu. Krediti za potne stroške so tako malenkostni, da skoraj ne pridejo v poštev. Pogosto se dogaja, da gredo nastavniki na terenske praktične vaje in na poučne ekskurzije na lastne stroške, ker ne morejo v interesu gojencev trpeti pomanjkanja praktičnega poučevanja. Zato naj se odobri nastavnikom mesečni potni pavšal podobno kot drugemu državnemu osebju pri gozdnih upravah in pri srezkih načelstvih.²⁰⁾ Dnevnik terenskih praktičnih vaj, šolskih poučnih izletov in ekskurzij ter uspeh poučevanja bosta gotovo dokazala, da je ta predlog opravičljiv in umesten v vsakem oziru ter da so mesečni pavšali potrebni enako kot pri drugih gozdarskih ustanovah.

Poleg opisanega in naštetega naj bi pravilnik vseboval še razne druge splošne predpise, ki so večinoma veljavni za vse strokovne in nižje srednje šole.

Sestava in uzakonitev takega, podobnega ali sploh kakšnega pravilnika je nujna. Pridobiti bo tudi potrebno materialne možnosti za izvrševanje namenov šole. Ker sta obstoj in napredek šole v korist države, naj ostane šola tudi dejansko še v naprej državna. Nikakor ne sme v celosti zmagati mišljenje, da »je vsekakor koristno, da se za potrebe Dravske banovine še v naprej vzdržuje tamošnja banovinska logarska (nižja gozdarska) šola radi slovenskega jezika in radi posebnih okoliščin tamošnjega gozdarstva in zlasti radi velikega števila malih gozdnih posestnikov v tej banovini, kar je pravzaprav pripeljalo do otvoritve te šole...« in da bi »en tak državni zavod v Sarajevu... zadostoval potrebam naše države.«²¹⁾ Za kritje stroškov za šolo naj skrbita državni in banovinski proračun. Stroški za učno osebje, ki je vsaj dosedaj formalno še vedno v državni službi, naj se zopet in redno krijejo iz državnega proračuna. Banovinski proračun bo s tem mogel občutno več prispevati za zbirke, knjige, praktične vaje, poizkuse, učila in za druge nujne potrebe.

Ustanovi naj se tudi sklad državne nižje gozdarske šole v Mariboru, ki bi imel dohodke iz državne in banovinske blagajne, iz fonda za pogozdovanje, iz dohodkov šole same in iz raznih volil ter daril. S skladom bi razpolagalo vodstvo šole pod nadzorstvom banovinske uprave v Ljubljani in po primernem pravilniku. Iz sklada bi se mogli kriti izdatki za založbo gozdarskih knjig, prirejenih za gojence

²⁰⁾ Pravilnik o pavšaliranju potnih stroškov šumarskih uslužbencev pri upravi državnih gozdov, Službeni list za l. 1932., str. 400—402. in uredba o pavšaliranju potnih stroškov šumarskih uslužbencev pri občinah in upravnih oblastvih prve stopnje, Službeni list za l. 1932., str. 587 in 588.

²¹⁾ Dragutin Veseli, Šumarski list, 1935., str. 105.

šole, za gozdne posestnike in za pomožno gozdarsko osebje, nadalje za izdajo gozdarskih navodil, letakov, načrtov, tabel in skic, za propagando gozdarstva, za poizkuse i t. d. Razvoj šole bo zahteval poslopja, urejena za šolske namene. Sedanje šolsko poslopje je na pripravnem kraju; toda čuti se že pomanjkanje prostorov in to dejstvo bo sčasoma postajalo vedno bolj pereče. Če se bo hotelo in moglo pomagati zavodu k splošno koristnemu razvoju, se bo moralo začeti reševati tudi to vprašanje. Najboljše bi bilo, če bi se v sedanjem poslopiju poleg obstoječih pisarniških prostorov uredila gozdarska in lovska razstava ter laboratorij; učilnice in internat pa bi se preselile v dvoriščno zgradbo. To bi bilo mogoče, če bi se našli za ustanovo, ki je sedaj v dvoriščni zgradbi, kakšni drugi vsaj ravno tako primerni prostori; drugače pa bo potrebno najti kaj drugega, ali po bo treba ostati na sedanji stopnji.

Iz vsega se vidi, da bo potrebno še mnogo dela in pomoči od vseh strani, da ta zavod opraviči svoj obstoj in da se oddolži ljudstvu, ki skrbi za vzdrževanje in napredek zavoda. Torej glavna dela, ki naj bi pripravila pot k napredku zavoda, bi bila:

1. izprememba predpisov o gozdarskih šolah v zakonu o gozdih,
2. izprememba predpisov o pomožnem gozdarskem tehniškem in čuvajskem osebju v pravilnikih o ureditvi državne gozdarske šole,
3. sestava in uzakonitev pravilnika državne nižje gozdarske šole v Mariboru,
4. določitev ranga sklepnih izpitov na enoletni in na dveletni šoli po ministrstvu prosvete (enoletno enakovredno nepopolni nižji srednji šoli, dveletno enakovredno popolni nižji srednji šoli),
5. dodelitev šolskega gozda,
6. razširjenje šolskih prostorov,
7. namestitev potrebnega osebja,
8. ustanovitev stalne gozdarske in lovske razstave,
9. ustanovitev postaje za gozdne poizkuse,
10. ustanovitev sklada državne nižje gozdarske šole v Mariboru,
11. odobritev dohodkov in izdatkov v državnem proračunu,
12. odobritev dohodkov in izdatkov v banovinskem proračunu.

Iz v a d a k. Osnovanje državne niže šumarske šole naredivale su potrebe šumarstva u Jugoslaviji i škola je bila otvorena nastojanjem šumoposjednika, šumarskih krugova i raznih ekonomskih faktora u Sloveniji. Glavno težište rada je bilo u prvih pet godina na organizaciji nastave u jednogodišnjoj i dvogodišnjoj školi, koja neka bude prilagođena potrebama pomoćne šumarske službe i napretku malih šumskih posjeda.

Avtor je napisao kroniku zavoda za vreme prvih pet godina. Zatim je ukratko orisao stanje nižeg šumarskog školstva u okviru šumarstva u Jugoslaviji i izneo je nešto misli u tim pitanjima. Konačno je ocrtao zadaće, koje bi trebao taj zavod vršiti u budućnosti i opisao je glavne radove za postignuće tih namera. Predložio je: 1. izmenu propisa o šumarskim školama u zakonu o šumama, 2. izmenu propisa o pomoćnom šumarsko-tehničkom i zaštitnom osoblju u pravilnicima i uredbama o organizaciji državne šumarske službe, 3. sastav i uzakonjenje pravilnika

državne niže šumarske škole u Mariboru, 4. priznanje ranga završnih ispita na jednogodišnjoj i na dvogodišnjoj školi od strane ministarstva prosvete (jednogodišnju ravnu nepotpunoj nižoj srednjoj školi, dvogodišnju ravnu potpunoj nižoj srednjoj školi), 5. dodeljenje školske šume, 6. proširenje školskih prostorija, 7. nameštanje potrebnog osoblja, 8. osnivanje stalne šumarske i lovačke izložbe, 9. osnivanje stanice za šumske pokuse, 10. osnivanje fonda državne niže šumarske škole u Mariboru, 11. odobravanje dohodaka i izdataka u državnom proračunu i 12. odobravanje dohodaka i izdataka u banovinskom proračunu.

RÉSUMÉ. La création d'une école primaire des forêts à Maribor a été dictée par la nécessité de la foresterie en Yougoslavie; cette école a été fondée par les efforts des professionnels et des propriétaires des forêts ainsi que par d'autres éléments économiques en Slovénie. Pendant les premières cinq années, le travail était concentré dans l'organisation des deux instituts, dont l'étude dure une et deux années et qui devait être appliquée aux besoins de l'administration des forêts auxiliaire et à la prospérité des petites propriétés forestières.

L'auteur décrit l'histoire de l'institut dans les premières cinq années depuis la fondation. Après, il décrit en courts termes l'état de l'instruction primaire forestière comme la partie de la foresterie totale en Yougoslavie. Là-dessus il émet quelques idées propres concernant ces questions. Enfin il expose des tâches que cet institut devrait exécuter à l'avenir et des travaux principaux, nécessaires à arriver à ce but. Il propose : 1. une modification des règlements de l'instruction forestière et de la loi forestière, 2. une modification des règlements concernant le personnel auxiliaire technique et de garde-forêts dans le règlement du Service forestier d'état, 3. la rédaction et la légalisation d'un règlement sur l'école forestière primaire à Maribor, 4. la reconnaissance de l'examen final à l'école d'un et de deux ans par le ministre de l'instruction publique, 5. l'attribution d'une forêt écolière, 6. l'élargissement des établissements de l'école, 7. la nomination du personnel nécessaire, 8. la création d'une exposition des forêts et de chasse permanente, 9. la création d'une station pour les épreuves forestières, 10. la création d'un fond de l'école primaire des forêts à Maribor, 11. l'approbation des dépenses et des revenus dans le budget de l'État et 12. l'approbation des dépenses et des revenus dans le budget de la banovine.

L'auteur

Ing. OSKAR PIŠKORIĆ (ČAJNIČE):

O DRVARENJU BOSANSKO-HERCEGO- VAČKOG SELJAKA

(QUESTION DES FORÊTS-SERVITUDES EN BOSNIE
ET EN HERZÉGOVINE)

1. Pravni osnov dosadanjeg drvarenja. Državni posjed na teritoriju prijašnje Bosne i Hercegovine zauzima površinu od 2,702.406 ha zemljišta, od čega otpada blizu dva milijuna hektara na zemljište obraslo šumom. Taj je posjed opterećen danas stvarnim servitutom, u ime kojeg bosanski i hercegovački seljak (ali više bosanski, jer hercegovački

u velikom dijelu nema šta) siječe godišnje oko 3,5 mil. m³ drvene mase za potrebe svoga zgradarstva i svoga kućanstva. Podvlačimo stvarnim, budući da se Zakon o šumama od 21. decembra 1929. godine u §-u 73 ogradio od toga, da se tu radi o servitutu, jer veli: »Dosadanje davanje šumskih proizvoda iz državnih šuma po odredbama specijalnih zakona i uredaba ne smatra se kao pravo službenosti.« Stvarno međutim ovo pravo nije zaniijekano, jer se govori o državnim šumama »opterećenim službenostima« (§ 67.) i predviđa se donošenje specijalnog zakona za »novo uređenje državnih šuma opterećenih službenostima u Bosni i Hercegovini« (§ 184.).

Analogno ostalim krajevima države i bosansko-hercegovačkom seljaku morat će se priznati pravo drvarenja u šumama, u kojima se godine i godine drvari i u kojima se drvari i danas. Današnje stanje drvarenja jednako je prvotnome, samo naravski svedeno u nužne granice, t. j. seljak se prema veličini svojih potreba drvari u šumama njegovom selu najbližim, kako su to činili i njegovi djedovi. Država je danas nosilac tolikog šumskog posjeda s razloga što je svojedobno za sebe okupirala sve zemljište, koje se smatralo »res nullius«, a među koje je u prvom redu spadalo u svom najvećem dijelu i zemljište obraslo šumskim drvećem.¹⁾ Današnje stanje posljedica je i dugogodišnje turske vladavine, koja je donijela i posebne pravne odnose u pogledu zemlje. Tako je tursko zakonodavstvo poznavalo mulk, mirije i vakuf.²⁾ Pod oznakom »mulk« razumijeva se ono zemljište, s kojim je njegov vlasnik raspolagao potpuno slobodno u svakom pogledu. Međutim je mulk bio vrlo malen opsegom: u prvom redu kućište, dvorište i vrt u ukupnoj površini od najviše 500 m² (pola dunuma); zatim ona zemljišta, koja je država kao takova nekome poklonila. »Vakuf« su zemljišta, koja su namijenjena javnim ili vjerskim svrhama; vakuf se smije upotrebljavati jedino u onu svrhu, kojoj je namijenjen, te kod ovoga teoretski nema mjesta ni eksproprijaciji. Sve ostalo zemljište smatralo se državnim u najširem smislu i nazivalo se »mirijsko« zemljište. Mirijsko zemljište ustupano je kao »tesaruf« s desetinom »vjernicima« i borcima, dok su »nevjernici« t. j. kršćani takvo zemljište dobivali uz oštetu, koja je iznosila $\frac{1}{10}$ — $\frac{1}{2}$ godišnjeg prihoda (harač). Neustupljeno zemljište su ili »metruke« ili »mevat«. U »metruke« ubraja se zemljište³⁾, koje služi za javne svrhe (kao ceste, putevi i ostale površine potrebne za takve ili slične javne svrhe), zatim površine šuma (baltalik) i pašnjaka (mera), koje su imale služiti za namirenje potreba pojedinih sela (naselja). »Mevat« je pusto, nekultivirano zemljište. Nosilac mulk-zemljišta kao i tesarufa može biti ili fizičko ili pravno lice, kao što i vakuf može biti ili mulk ili mirijsko zemljište. Pretežni dio zemljišnog posjeda mirijskog je porijekla, kako o tom govore i gruntovne knjige.

Što se tiče same šume, ona je prvu svoju zaštitu dobila u otomanskom temeljnom »Zakonu o zemljišnom posjedu« (od 7. ramazana 1274. god. odnosno od 3. V. 1858. god.), koji je Zakon posljedica pobjede carigradskog dvora (Omer paše) nad bosanskim feudalcima. U tom za-

¹⁾ Dr. Jovo Zubović: Iz istorije šumske privrede u Bosni i Hercegovini.

²⁾ Dr. A. von Wich: Gutsadministration und Güterschätzung in Oesterreich, in Ungarn und in Bosnien und der Herzegovina, Wien 1897.

³⁾ L. Dimitz: Die forstlichen Verhältnisse Bosniens und der Herzegovina, Wien 1905.

konu traži se pravni temelj svakog posjeda, a što je u stvari državna isprava, da je izvjesnu zemlju dotičnik dobio u posjed. Ovim je naročito, veli Dr. Zubović na str. 8. cit. djela, suzbita »navala moćnih spahija i begova koji, čim su vidjeli da šume mogu biti predmet unosne eksploatacije, počеше ih od reda svojatati za sebe«. Isti zakon zabranjuje dije-ljenje baltalika, a krčenje ograničava na daljinu od ljudskih naselja, dokle se još iz šume čuje ljudski glas. Korak dalje u šumarskoj politici jest Zakon o šumama od 11. ševala 1286. god. (iz 1869. god.). Ovaj se Zakon odnosio na državne, općinske i vakufske šume, dok za privatne šume vrijede propisi temeljnog zakona. Vakufske šume po ovom Zakonu prelaze u državnu upravu. Općinskom šumom (baltalik) Zakon smatra onu šumu, koja je od svoga iskona prepuštena na uživanje pojedinom selu ili gradu (čl. 21. Zakona).⁴⁾ Za državne šume čl. 3. veli, da »proti ustanovama ovoga zakona ne smije nitko u državnim šumama drva sjeći«. Čl. 5. dotadanje stanje drvarenja seljaka u »državnim« šumama uzakonjuje, te veli:

»Seoski stanovnici ovlašteni su na besplatno dobivanje građe, tvoriva i ogrjeva, što ga trebaju za gradnju i popravak vlastitih kuća, suša, i sličnih zgrada, za priugotavljanje svojih kola i ratarskog oruđa, te za kućne ogrijevne svrhe.

Isto vrijedi i za sve ono ogrijevno drvo i ugalj, što ga seoski stanovnici na vlastitim vozilima ili tovarima na prodaju dopremaju na ona tržišta, koja su za njih određena.

Za građevno i tvorivo drvo, koje je za prodaju namijenjeno, imaju seoski stanovnici svakako platiti pristojbu, što će ju ustanoviti šumska uprava, a za ogrijevno drvo i za ugalj imaju platiti otpadajuću pristojbu samo onda, ako ga namieravaju prodati na kojem drugom tržištu, a ne na onom, koje je za njih određeno i to bez razlike, da li oni to drvo dopremaju na vlastitim ili tuđim prometnim sredstvima.

U tome su oni izjednačeni sa trgovcima, te se moraju ravnati po ovim postojećim propisima.«

O drvarenju govori još i čl. 17.: »Stanovnici imaju pravo unutar hatara svoje općine uz dozvolu šumske uprave besplatno si uzeti iz državnih šuma drvo, koje se je uslijed naravnih uzroka srušilo.«

I pravo besplatnog pašarenja za domaće potrebe uzakonjeno je, kako to izlazi iz čl. 16.: »Stranci i trgovci blagom dužni su za tjeranje svojega blaga na pašu u državne šume ishoditi si od šumske uprave posebnu dozvolu. Za to blago ima se otkazati odijeljeno pašiste i platiti običajna pašarinska pristojba.«

Odredbama ovog zakona »turski je zakonodavac prihvatio u glavnom faktično pravno stanje, koje je zatekao«, konstatira Dr. Zubović. Za dalji razvoj D. Veseli⁵⁾ veli: »Austrijska je uprava nastojala da, ne povrijedivši ova stečena prava, pretvori neuređeno korištenje u uređeno...«

Nakon donošenja decembrskog Zakona o šumama moglo bi se pomisliti, kako je to i u početku navedeno, da je to pravo besplatnog drvarenja bosanskog seljaka ukinuto. Međutim citiranim §-om ukinuto je samo značenje servitutnog prava, kako proizlazi iz §-a 184. i tuma-

⁴⁾ Po »Šumarskom Listu« iz 1913. godine, u kojem je odštampan cio zakon.

⁵⁾ D. Veseli; Bosanski Šumar, br. 10—12 god. II., Sarajevo 1924.

čenja upravnih vlasti. Tako Kr. Banska uprava Drinske banovine pod br. 36.025—III od 1. VIII. 1930. povodom jednog slučaja uskrate drvarije i pašarije po jednoj državnoj šumskoj upravi donosi mišljenje analogno gornjem tumačenju zakonskih propisa i odlučuje da uskrati drvarije pozivom na odredbe novog zakona o šumama nema mjesta.

Potpunosti radi valja dodati, da ovo pravo drvarenja nije evidentirano u gruntovnim knjigama, prema kojim je državni posjed slobodan od svakog opterećenja.

2. Postupak pri drvarenju i odnos žitelja spram šume. Ševalski zakon uređuje i pitanje načina realizacije prava drvarenja u državnim šumama. On određuje izvjestan sjekored (čl. 6.), zimsku sječu listača, a četinjača kroz cijelu godinu (čl. 7.), izdavanje doznačnica (čl. 9.) kao i čekićanje drva (čl. 10.). Za općinske šume nalaže drvarenje isključivo samo za žitelje odnosno općine ili grada (čl. 22.), a čl. 26. veli: »Stanovnici sela dužni su paziti, da stanovnici drugih sela ili gradova ne uživaju njihove baltalike. Nadalje su dužni paziti, da za paljenje uglja budu otkazana posebna mjesta i da se šume ne haraju. Provedba ovih odredaba povjerava se muktarima i policajnim organima...«

Istim zakonom regulira se i pašarija. Po čl. 13. »seoski muktari (starešine) dužni su svake godine sastaviti i šumskoj upravi predložiti iskaze o broju i vrsti blaga, što ga svi seoski stanovnici kane tjerati na pašu u državne šume.« Po čl. 14. »nakon primitka tih iskaza određuje šumska uprava, kada i kako dugo smije se blago u državnim šumama na paši zadržati, kao i ine uslove pašarenja.« A čl. 15. određuje, da »svako selo mora postaviti za čuvanje svoga blaga posebnoga pastira, koji mora paziti, da blago određene mede pasišta ne prelazi«.

Naredba Zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu od 11. VIII. 1890. br. 37.061/I. daje detaljnije upute o samom postupku oko izdavanja servitutnog drveta. § 5. naime kaže: »Kotarski ured ima paziti na to, da oni koji imaju pravo služnost (servitut) uživati, ne prekorače svoja ovlašćenja i da pri vršenju istih ne povrijede postojeće propise.«

»Iskaz drva za uživaoce služnosti svake općine ima se u pravilu obavljati u onim šumama, koje leže u granicama dotične općine, te se takav smije samo onda — i to s odobrenjem zemaljske vlade — obavljati u udaljenijim kompleksima, ako okolnosti sastojanja šumskih mjesta, ležećih u dotičnoj općini, ili ako drugi važni obziri dalje upotrebljavanje drveta nikako više ne dopuštaju ili ako odnošaji prometa upotrebu drva u drugoj kojoj općini nužnim načinom uslovljavaju, ali ipak samo u toj pretpostavci, da se šumski kompleks, koji se tako upotrijebiti ima, ovim većim opterećenjem u pogledu njegove neprekidne izdašnosti u opasnost ne dovodi ili se osobiti državni interesi tim ne narušavaju.

Kako potreba, koju uživaoci služnosti prijave, tako i količina drva doista izdata ima se upisati u prijavni i izdatni register služnosti, za čim se obračun izdatog materijala vršiti ima.«

Ovaj § ima opširno razjašnjenje, u kojem se među inim kaže i ovo: »Domaći seljani imaju pravo za svoju potrebu nabavljati gradu (japiju), drva za drvene sprave i za gospodarenje iz državnih šuma one općine, u kojoj stanuju, ali samo u toliko, u koliko se potreba ne može namiriti iz privatnih šuma, koje su date po §-u 10. naredbe o davanju tapije na šume. Drvarenje u drugim općinama istoga kotara ili u tudem kotaru

može se činiti samo na osobitu dozvolu zemaljske vlade. Pod istim pretpostavkama dozvoljeno je seljanima i dalje besplatno dobavljanje ogrijevnih drva radi prodaje na običnom pazaru.«

»Kad seljani imaju pojedinih zemljišta u tudem kotaru, onda ne mogu s toga zahtijevati pravo dobavljanja građe iz šume tog kotara, naprotiv imaju tada pravo pribaviti sebi pruće i kolje za ograde takvih zemljišta.«

»Uživaoci služnosti treba da zatraže svoju potrebu građe i drva za drvene sprave do konca marta kod kotarskog ureda, jer će inače izgubiti pravo nabavljanja drva za dotičnu godinu, te ima posljednji da zahtjeve ušumljenika upiše na lijevoj strani dotičnog, po općinama uređenog registra za prijave i izdavanje servitutnih drva.«

Prijava potrebnog drva zaključuje se sa zadnjim danom mjeseca marta, a tada slijedi doznaka i primanje posječenog drva i izrađenog materijala.

Razjašnjenje dalje nastavlja: »Prodaja građe, drva za drvene sprave i izradu dobavljenih pod naslovom služnosti najstrože je zabranjena, te se ima onaj ušumljenik, koji se u tome uhvati, primorati na potpunu isplatu vrijednosti nabavljenog drveta.« Analognu odredbu donosi u svom §-u 163. važeći zakon o šumama. »Isto tako nije dozvoljeno uživaocu služnosti«, nastavljaju gornja uputstva, »sjeći druga drva, a ne ona, koja su mu pri obilježavanju predana i šumskim čekićem markirana ili na drugi način označena; inače se ima s njim kao sa šumskim štetočinjom postupati. Za ogrijevna drva, na zavičajni pazar na prodaju donešena ne trebaju seljani da plaćaju nikakve takse, naprotiv nije im dozvoljeno, da s ogrijevnim u državnoj šumi sječenim drvima trguju na takav način, da ih na kolima ili saonicama u većoj množini dogone i prodaju«.

»Seljani, koji ovako s ogrijevnim drvom trguju, imaju se kao poduzetnici smatrati, te s njima valja postupati po pravilima postojećima za prodaju drva izvan puta konkurencije«.

»Dalje nije u gradu stanujućim drvarima i nabavljačima ogrijevnih drva dozvoljeno, da sva ogrijevna drva, koja stanovništvo iz naslova služnosti dobavlja i za prodaju dogoni, kupuju i na svrhe trgovine i nabavke upotrebljavaju. Ako se dakle drvari i nabavljači ne mogu o zalihi ogrijevnih drva, koja se kod njih nađe, iskazati iskazima o plaćenoj šumskoj taksi, onda je politička oblast ovlašćena, da zalihe drva konfiscira i u korist zemaljskog erara proda.«

»Proizvajanje drvenog uglja (ćumura) iz naslova služnosti nije dozvoljeno, te stoga ima stanovništvo da plaća šumsku taksu za ogrijevna drva, koja trebaju za ugljarsku radnju.«

»Gradski stanovnici i pripadnici tuđih općina ne uživaju služnosti, u koliko im odobrenjem ministarstva nijesu data trajna prava upotrebe, te im se smiju davati drva besplatno samo na osobitu dozvolu zemaljske vlade.«

»Ako uživaocu služnosti elementarni događaj razori zgrade, u kojima stoji ili koje mu za ekonomiju trebaju, onda prijava građe za novo građenje predmeta potrebne nije vezana ni za kakav rok; kotarski ured ima naprotiv na molbu stranke narediti da se potrebna količina drva odmah doznači.«

U pogledu vrste i kvalitete drva naredba veli: »Davanje hrastovine od velike vrijednosti dopušteno je samo na ovlašćenje zemaljske vlade; ali šumski organi imaju i na to paziti, da se u šumskim kompleksima,

kojih okolnosti sastojanja davanje četinskih drva dopuštaju, uživaocima služnosti samo materijal od manje vrijednosti daje.«

»Osobito se ne smije davati četinasto drvo za građenje šimle, dokgod u kotaru ima drugog za to sposobnog drva, bukve i t. d., i dokgod dobavljanje istih nije vezano s nerazmjerno velikim troškovima. Za pokriće potrebe ogrijevnih drva ušumljenika imaju se u prvom redu davati postojeća ležeća drva, otpaci i krčevina; ako takvih u dovoljnoj količini nema i ako se potreba ogrijevnih drva ne može pokriti siječenjem drva manje vrijednosti, kao breza, grabova i t. d., onda se ima pristupiti k obilježavanju stabala za siječenje drva za ogrijev. U ovom slučaju ima šumsko osoblje paziti na to, da se sijeku samo stabla za proizvodanje drvenih sprava nesposobna i da pravac siječenja bude onakav, kako će se pomlađenje sastojanja osigurati.«

»Izdavanje izvoznica za uživaoce služnosti ima u buduće izostati; ipak je šumsko osoblje dužno, da se prilikom službenog obilaženja uvjeri, da li uživaoci datu im gradu u svoje svrhe upotrebljavaju.«

Po §-u 25. upotreba paše za domaća goveda slobodna je, a za trgovačku stoku ima se platiti pašarinska pristojba. Izdavanjem u zakup paše ne smije se ići tako daleko, da bi se time okrnjilo namirenje potreba domaćih. »Kože tuđih na pašu neovlaštenih posjednika ne smiju se ni pod kojim uslovom goniti u državnu šumu na pašu«, dok se šume u kojima je paša marve neumjesna, moraju ograditi.

Žirovina bukovog i hrastovog žira ima se kretati takoder u gornjim granicama (§ 27), dok se žir kestena ima unovčiti putem javne dražbe (§ 26).

Rad u smislu propisa gornje naredbe vrši se i danas.

Naredbom pak Direkcije šuma u Sarajevu br. 15.597/24. od 9. V. 1924. godine točno je označeno, tko sve ima pravo servituta u državnim šumama. Ova je naredba izdana povodom jednoga upita, da li i age imaju pravo drvarenja za popravak t. zv. čardaka u državnim šumama, a koje im je pravo drvarenja priznato naredbama tadanje zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu br. 80.088/1889. od 16. I. 1890. godine i br. 102.019/I. od 24. VI. 1903. godine, koje su stale na stanovište, da su agama čardaci neophodno potrebni za obradivanje njihovih seoskih posjeda. Predmetna pak naredba ukida ovako tumačenje pozivajući se na § 5. otomanskog zakona o šumama određujući da se u buduće servitutno drvo ima izdavati samo onim osobama, koje su označene u ovoj naredbi, govoreći:

»Kao servitutni ovlaštenici mogu se smatrati samo one osobe, koje su stalno nastanjene na selima, posjeduju zemlju za obradivanje i same je obrađuju, te se prema tome pretežno bave zemljoradnjom t. j. kod kojih je zemljoradnja glavni izvor prihoda. Prema tome ne može se priznati pravo servituta drvarenja u državnim šumama osobama, koje imaju zemljište za obradivanje na selu, a ne bave se nikako ili (ne pretežno zemljoradnjom. Kao takve osobe primjerice se navadaju seoski trgovci, gostioničari, učitelji, sveštenici i t. d. Isto tako ne može se parohijalnim zvanjima, župnim uredima, džamijama i t. d. izdavati besplatno drvo pod naslovom servituta. Ako se je do sada tako postupalo, nije osnivano na čl. 5. otomanskog šumskog zakona, koji je i danas na snazi, te stoga takav protuzakoniti postupak ima se odmah obustaviti. Šumskim referentima i šumskim upraviteljima stavlja se u dužnost, da podređeno

osoblje shodno pouče, tko sve ima pravo servituta drvarenja i da prilikom sastavljanja godišnjih servitutnih iskaza podvrgnu strogoj reviziji i sve one osobe, koje nemaju pravo servituta drvarenja, brišu iz iskaza.«

Uputama pod br. 10.821/26. Direkcije šuma u Sarajevu, koja je u ono vrijeme upravljala svim šumama na teritoriju Bosne i Hercegovine, oživljeni su gornji propisi i sakupljeni ostali, koji su bili izdani tokom vremena. Tako se određuje, da se potreba ima ustanoviti po šumskom organu na licu mjesta, traži se prisutnost seoskog starješine, koji treba šumskom organu (popis obavljaju lugari) pružiti sve potrebne podatke kao:

- a) da li stranka doista ima pravo servituta u dotičnoj općini;
- b) da li stranka ima kakvu privatnu šumu, iz koje bi mogla posve ili barem djelomično da podmiri svoju potrebu;
- c) da li će stranka doista moći upotrijebiti izdato drvo za gradnju ili popravak;
- d) da li prijavljena količina odgovara faktičnoj potrebi i koliko bi se eventualno dala smanjiti.«

Popis potreba u odnosnoj godini sa šumskim organom supotpisuje i knez.

Doznaci, koja se ima vršiti u doba kada je seljak najmanje zaposlen oko poljskih poslova, mora biti prisutna odnosna stranka, jer se inače doznaka za odnosnoga ne će izvršiti. Za one, kojima je nemoguće doći na prvi dan doznake, a opravdava ih samo valjan razlog, određuje se drugi termin. Ponovna doznaka se uskraćuje:

»a) pravoužitnicima, koji očito prkose postojećim naredbama i propisima;

b) onima, koji se ni drugom terminu nisu odazvali;

c) onima, koji svoje potrebe uopće nisu prijavili do konca marta.«

Kada stranka izradi doznačena stabla i postavi šumski red (oguli panjeve kod četinjača, složi granje i sl.), tada slijedi primanje (premjeravanje) izrađenog stabla i čekićanje materijala. Valja podvući propis, da šimla za nove krovove ne smije biti duža od 60 cm, dok se stablo ima izraditi do 7 cm promjera.

Na servitutno drvo imaju pravo i redovnički mlinovi t. j. mlinovi, koji su vlasništvo nekoliko kuća i u kojima se melje žito i kukuruz lih za njihove kućne potrebe. Drvo, potrebno za pokop mrtvaca, siječe se slobodno i bez prethodne doznake, ali o istoj sječi valja svakako obavijestiti reonskog čuvara šuma (ova iznimka učinjena je s razloga ogromnosti čuvarskih reona, koji obasižu po nekoliko hiljada hektara državnog posjeda i u teškom brdskom terenu, koji čuvaru nameće u nemalo slučajeva vladavanje visinskih razlika dnevno i do 1.000 met.).

Preseljenjem iz jedne općine u drugu gubi se pravo u prvoj, ali se stiče u drugoj, samo se treba posebno zatražiti priznanje u novoj općini.

Dakle pravo drvarenja regulisano je u pola. Pozitivno je, tko ima pravo vršiti ga i gdje se ima vršiti; dan je i postupak, koji odgovara svrsi, ali u svemu manjka količina, kojom se pojedina kuća može koristiti. Količina se kreće prema ekonomskoj mogućnosti pojedinca, te mogućiji povlače više nego siromašniji. Koliko ima slučajeva, da kiša probija kroz krov, da se čak i sama kuća zbog trule građe nagnula i po više stupanja, ali se kuća ne popravljala. Nema njen stanovnik, njen vlasnik, seljak, mo-

gućnosti da namakne 2—3.000 dinara, koliko se mora platiti za rad, nema svoje stoke da dovuče građu iz šume do svoje kuće, a mogućniji daju svoju stoku čak i za naplatu teška srca.

Gros drvene mase otpada na ogrijevno drvo. Građevno drvo iznosi do 20% sveukupno posječene drvene mase, dok ostalih 80% izgori na otvorenim ognjištima (koja su gotovo isključiva u krajevima s desne strane Drine) i pećima, a jedan dio i u sušionama voća. Kako već sami propisi nalažu, prvo se izdaje drvo od defektnih stabala, a tek u pomanjkanju ovih zdrava. Za ogrijev izdaje se gotovo isključivo ležika, često i po više godina stara (i listača i četinjača), pa i posve prešla. Naravski to biva ondje, gdje drva ima, dok se u šikarju svijet svakako pomaže, pa i paljenjem kukuruzovine. U krajevima sreza čajničkog ljudi su za opskrbu svoje kuće dosta, može se reći, lijeni. Malo njih pripravlja drvo za pogodna vremena, već hajde u šumu, kada ga kod kuće uzmanjka.

Stoka, i krupna i sitna, treba šumu. Ona je u njoj pretežni dio godine, a da je na volju njihovim vlasnicima, morala bi se u njoj hraniti i preko cijele godine, izuzev dane velikog snijega. Ona čini više štete nego obaranje stabala sa svrhom prisvojenja. Ne samo da otežčava pomladivanje, ne samo da joj se kreše lisnik, nego za dugih i jakih zima obaraju se bukve i od 5—6 m³ drvene mase, da se stoci pribavi brst pupova. A što ovome daje još tužniju sliku, to su i preko metar visoki panjevi, koji ostaju iza takove sječe. Za pogodnog vremena prijeti u težnji za ispasištima opasnost od požara, koji se u mnogo slučajeva lokalizira i ugasi sam, ali koji često zna učiniti i milijunske štete. Posljedica paše jest i podbjeljivanje stabala u proljeće zbog mezgare, koju sišu pastiri ili je daju lizati stoci. Premda se vodi borba s pastirima (zabrana nošenja sjekira na pašu), to ipak potpuna ekstenzivnost stočarstva u mnogim krajevima Bosne povlači za sobom zlu kob šumskog gospodarstva.

Uz pašu dosta smetnje zadaje i uzurpiranje državnog zemljišta od strane žitelja. Istina, u mnogo slučajeva postoji stvarna potreba na obradivom zemljištu, ali koliko je i koliko slučajeva, gdje je ta korist samo prividna: oranica će moći biti 2—3 godine, a zatim će zemljište postati žrtvom bujice. Mnogi je seljak toga i svijestan, ali, veli, bit će mi koristi kroz ove dvije tri godine a mladi neka se muče, kao što se i ja sada mučim! Koliko je slučajeva, da se uzurpiranje vrši usred šume, koja je i uzrastom lijepa. Kako ima novih uzurpacija, tako ima i proširivanja starih i u tu svrhu s podbjeljivanjem stabala ne štedi se, a mnogi put i vatra ima posla. Tako uzurpiranog zemljišta ima na teritoriju Direkcije šuma u Sarajevu preko 30.000 hektara. Kao jedan od jakih razloga uzurpacijama u Kronici jedne šumske uprave za jednu od posljednjih godina možemo čitati i ovo: »Šumskim štetama i uzurpacijama pogoduje i razvoj političkih prilika, jer se učvršćenje političkog položaja pojedinih osoba i ideologija u izvjesnoj mjeri vrši baš u raznim obećanjima na teret državne šume i državnog zemljišnog posjeda. Istina, ta su obećanja popraćena s primjedbom „u zakonskim granicama“, ali svijet na ovo posljednje ne obraća pažnje.«

Može se međutim naći i lijepih gajeva. To su gajevi nekih privatnika ili pak šume, koje služe kao kresanici za pojedina sela. Tu je svaki seljak čuvar šume i svaka nepovlasna i za stablo nepovoljna sječa dostavlja se lugu. Tu seljaci brane i uzurpiranje zemljišta. Vrijednost šuma zapažaju seljaci i ondje, gdje ovih nestaje...

3. Za segregaciju šuma potrebnih za seljačke potrebe. Besplatno drvarenje seljaštva u državnim šumama na teritoriju Bosne i Hercegovine ima i pravnu podlogu. Postoji stvarni servitut, koji se i neprekidno izvršuje. I ako ovaj nije proveden kroz gruntovne knjige, ipak je tokom vremena i naknadno zakonski priznat.⁶⁾ Pa kada i ne bi bilo sa strane države nikada priznato to pravo, ipak bi s opće strane bilo nelogično s razloga, da je drvarenje provadano sa strane seljaka stoljećima ne samo na raspravnom području nego po Europi uopće, a i država je postala vlasnica tih šuma jednostavnom okupacijom. Zakon o šumama od 21. XII. 1929. godine u §-u 2. veli: »Državne šume su ... i one, na koje niko zakonitim putem nije pribavio pravo svojine«. I svojatajući takav posjed za svoj, državu je rukovodila misao, da ga sačuva za zajednicu i u slučaju potrebe da ga dađe na služenje onome, kojemu je to stvarna potreba. Ova je misao konačno oživotvorena i u decembarskom zakonu o šumama (§§ 52. i 53). Tu potporu najbrojnijeg našeg staleža, seljačkog, rukovodila je i odredba čl. 41. Vidovdanskog Ustava. Taj član naime kaže, da će se zakonom o šumama odrediti uslovi, »pod kojima se zemljoradnici i oni, koji se uzgred bave zemljoradnjom, mogu koristiti sječom drva za gradnju i ogrev, kao i za ispašu stoke u državnim i samoupravnim šumama.«⁷⁾ Kada nastupi dakle čas zadovoljenja tih potreba, onda se njihovom riješenju treba i pristupiti. Država, kojoj je zadaća pomagati svoje građane, u svim onim slučajevima, kojih je riješenje izvan dohvata njihove pojedinačne moći, nema razloga gomilati materijalna dobra, a pogotovo ako ova služe za korist jednoga skupa (ili teritorijalnog ili staleškog) kao cjeline i ako takvi gospodarski objekti ne daju ni toliko prihoda, koliko je potrebno za najnužnije njihovo izdržavanje.

Kod posjeda izvjesnih dobara može država da ima i neke naročite intencije ili da izvršuje neku naročitu zadaću, a takva se zadaća u izvjesnoj mjeri nameće i kod posjeda šuma. A kada je osigurano podmirenje tih naročitih zahtjeva (koje osiguranje ne može se namiriti po svom karakteru ni u jednoj drugoj instituciji) i kada je državni posjed slobodan od svih tereta, tada ostaje jedina zadaća: sa što manje troška, u što kraće vrijeme proizvoditi dobra od što veće vrijednosti, ali i te vrijednosti iskoristavati za povoljnih konjunktura.

Prelazeći preko drugih razloga, koji govore u prilog posjeda šuma po državi, treba da se podvuku ova tri: 1. osiguranje sortimenata, koji su po računu rentabiliteta možda i nerentabilni, ali koji su neophodno potrebni za državne potrebe; 2. višak šuma akumulirati u svojim rukama, da u danom slučaju posluži podmirenju potreba, koje imaju karakter općenitosti; 3. gospodarenje u šumama po principima svakog preduzeća, po principima rentabiliteta. Dakle, kada nastupi čas pod t. 2 t. j. zadovoljenje označenih potreba, tada država treba da odnosne komplekse šuma (sastojina) namijeni samo zadovoljenju tih potreba. Tada za ove šume prestaje važiti princip računskog rentabiliteta, njihovo se gospodarenje ima upravljati prema svrsi, koju joj nameću okolnosti. Kako se ovo odvajanje može vršiti samo u slučaju namirenja potreba izvjesnog broja državljana odnosno domaćinstva, to je dana i smjernica gospoda-

⁶⁾ »Zakon o zaštiti šumskog vlasništva« za Bosnu i Hercegovinu, koji je u cjelosti otštampan u »Šumarskom Listu« za 1913 godinu.

⁷⁾ Po Ugrenović: »Šumarsko-politička osnovica zakona o šumama«, Ljubljana 1923, str. 101.

renja: proizvodnja građevnog drva za domaće potrebe, te proizvodnja ogrijevnog drva za podmirenje istih potreba, dakle zadovoljenje lokalnih potreba u najužem smislu. Naravski da će naročito gospodarenje doći do izražaja, ako se radi o milijunskim količinama, kako je to slučaj kod pitanja drvarenja seljaka u Bosni i Hercegovini. Dakle za segregaciju državnih šuma u Bosni i Hercegovini u korist današnjih plodouživalaca govori činjenica, da državne šume imaju jednu zadaću, a komunalne (nazovimo ih tako) drugu. Pored toga za segregaciju govori i materijalni momenat, te pitanje postavljanja posebnih osoba šumarsko-političke službe, sreskih šumarskih referenata. Materijalni, jer izdvajanjem površine od cca 1 milijun hektara ne će zahtijevati u kraće vrijeme povećanje statusa osoblja u upravi državnih šuma (ni stručnog ni čuvarskog). Ili s istim osobljem ili s eventualnim njegovim povećanjem uprava državnih šuma bit će intenzivnija uz veću koncentraciju posla. Ova okolnost osjetit će se kod jednih uprava više, a kod drugih manje, a kod nekih bit će pravi preporod. Eto primjera uprave Č., koja danas nominalno upravlja sa 37.827 ha državnog posjeda, a od toga cca 30.000 ha šuma i »šume«. Nakon provedbe segregacije ostat će u svemu cca 3.700 ha s 90% zemljišta pod šumom u stanju sastojina, ili vrlo dobrom ili barem zadovoljavajućem. Od toga pak otpada oko 2.000 ha na vrlo dobar gravitacioni položaj i na površini, na kojoj bi se moglo zavesti intenzivno gospodarenje. A mjesto dosadanih 10 čuvarskih srezova s površinama od 2.300 do 5.000 ha državnog posjeda razbacanog u stotine parcela bilo bi 5 srezova s površinama od 550 do 1.000 ha u suvislom komadu. Mjesto da čuvar šuma mora od stana do izvjesnih dijelova svoga reona izgubiti pola i više dana, bit će sa stanom u reonu i u najudaljeniju točku istog može stići za 2—3 sata. Mjesto da će morati voditi brigu oko popisa potreba drva, doznake i primanja ovog za barem 200 kuća, rastrkanih na dvadesetak strana, moći će se posvetiti samo namijenjenoj službi — čuvanju šume, a imat će vremena da posveti više pažnje i lovnoj divljači, te tako povisi vrijednost lovišta. A šumska uprava mjesto 7 do 8 stotina prijava za šumske štete godišnje i nekoliko stotina za uzurpacije državnog zemljišta, imat će ih samo kojih desetak komada, a drugih jednu ili ni jednu. Da bi kod ove uprave doista nastupilo takovo stanje, evo i dokaza.

Dio posjeda u spomenutoj upravi obuhvaćen je gospodarskom osnovom iz 1909/10. godine. Ova je osnova obuhvatila površinu od 14.227 ha. Šume su razdijeljene u tri gospodarske jedinice: 1. u gospodarsku jedinicu A, u koju su sakupljene sastojine namijenjene za podmirenje servitutnih potreba (servitutne šume); 2. u gospodarsku jedinicu B ili zaštitne šume; 3. u gospodarsku jedinicu C ili slobodne šume. Pojedine gospodarske jedinice obuhvataju ove površine:

Gospodarska jedinica	P o v r š i n a u h e k t a r i m a			
	pod šumom	pašnjaka	golijeti	svega
A	10.264	417	69	10.750
B	128	2	—	130
C	3.253	94	—	3.347
Ukupno	13.645	513	69	14.227

Kako vidimo, 7% sveukupne površine služi za podmirenje lokalnih potreba (seljaka).

Sastavni dio iste osnove čini i popis ovlašteničkih domova drvarenja (i pašarenja), te ušumljavanja pojedinih sela ili bolje katastralnih općina u pojedinim odjelima (šumama). Prema stanju u 1909. godini broj domova ušumljenih po ovoj osnovi iznosio je 1.312 s procijenjenom godišnjom potrebom od 35.576 m³ drva, od čega $\frac{2}{3}$ mase otpada na ogrijevno drvo. Etat za odnosne površine određen je s 24.339 m³ ili za 11.137 m³ manje nego što iznosi procijenjena potreba. Ovako mali etat posljedica je rijetkog obrasta, kako navodi plan drvarenja, koji u prosjeku iznosi 0,5. Ovako nizak obrast, veli dalje plan drvarenja, posljedica je mnogobrojnih plješina, koje služe za pašarenje stoke i one se zbog toga po seljacima i podržavaju. Kakvo je stanje sastojina bilo 1909. godine, takvo je i 1936. Obrast se nije nimalo popravio, nego je (valja konstatirati) i opao. Stočarstvo je jednako ekstenzivno, ekstenzivnije valjda i ne može biti, pa kako se može očekivati i poboljšanje u šumama. K tome valja se sjetiti, da je te krajeve zahvatio dio svjetskoga rata, da su prošli poslijeratni politički vjetrovi, da je bilo povoljnih konjunktura drveta, a malo čuvarskog osoblja. Valja dodati, da rečene šume imaju ophodnje od 20, 60 i 120 godina. Uz jednako stanje sastojina broj domova međutim povećao se. Dok je 1909. godine bilo na ovom području 1.276, u 1935. godini narastao je na 1.736 ili za 560 domova (za 44%) više.

To je doduše samo dio uprave, ali u tom su dijelu i glavne šume. Iz ovog dijela ostaje državi 3.200 ha, a iz jednog drugog dijela u svemu 550 ha (od osnovom obuhvaćenih 3.200 ha), dok sav ostali posjed treba da podmiri lokalne potrebe.

Kao kod dosadanih svih segregacija, tako i kod ove bit će prigovor »državi ostaju sastojine površinom manje, ali sa većom vrijednosti od sastojina segregiranih. Ali ovome se u konkretnom slučaju ne može da izbjegne. Konačno ljudi su za svoje potrebe doveli šumu povrh svojih kuća u današnje stanje, pa neka je nastoje i pridići.

Materijalni momenat javlja se i u pitanju poreza. Dok danas država troši za tu zemlju, a ne prima ništa, nakon toga će bez troškova primati. Ma bio taj porez i 10% redovnog, bit će izjednačenje s ostalim državljanima. Šta više: za šume koje služe samo odnosnim općinama, država je u 1935. godini isplatila općinama na ime prireza od cca 1 din po ha godišnje (u motive ovih isplata ne ulazimo).

Bez gospodarskih osnova (bilo »privrednih planova« ili privremenih privrednih planova) ne može se ni govoriti o nekom napretku u šumskom gospodarstvu, a oni su potrebni i za našu šumarsku statistiku, koja ima i svoju veliku praktičku namjenu. Segregacijom otpada nekoliko stotina hiljada hektara, za koje država ne će biti obavezana da ih sastavlja, a po tom neće u njih ni ulagati novac, odnosno za manje uloženi novac u ove sastojine bit će poboljšan položaj ostalih državnih šuma.

Uprava segregiranih šuma treba da bude stručna, gospodarenje s prihodima nadzirano po državnoj vlasti. Segregacija šume treba da bude provedena, kako bi se državne šume oslobodile tereta, koji ih vuče iz kolotečine privredne institucije, dakle i uprava se mora od njih odvojiti. Za samostalnu upravu ne će biti u većini slučajeva sredstava, ali se mora naći sredstava za dotaciju te uprave i za čuvanje. Dakle stručnu upravu treba da vode, u koliko nije samostalno, sreski šumarski referenti. Njihovo postavljenje kao osoba za ovu službu (ne kao vršioca dužnosti) i onako je potreba, a ovdje je prilika, da se dio izdataka na iste pokrije

doprinosom od komunalnih šuma, kojima će ovi upravljati. Dodavši k tome porez za segregirane šume, izlazi da stvarno bez posebnih izdataka bit će postavljeno činovništvo za vršenje šumarsko-političke službe. Pa i ako će biti riječi o daljnjoj organizaciji uprave segregiranih šuma, treba da se podvuče već sada, da je prigovor o neracionalnom gospodarenju komunalnim šumama⁸⁾ na mjestu samo onda, ako se prepusti na slobodno raspolaganje. Ali to se dađe pravodobno spriječiti donošenjem zakona o uređenju komunalnih šuma istodobno sa zakonom o njihovom izdvajanju (naravski kao zasebnim), jer on treba imati trajan karakter, dok se zakonom o izdvajanju ima izvršiti samo jedan čin.

Za izdvajanje šuma i pašnjaka govore mnogi praktičari. O izdvajanju se mislilo i prije rata, te je postojao i poseban zakonski predlog. Među pismenim treba spomenuti P. Bilića,⁹⁾ a prihvaća ga i D. Veseli.¹⁰⁾

4. Smjernice segregacije šuma i pašnjaka. Kod izdvajanja potrebnih površina, kako za potrebe drvarenja tako i za potrebe pašarenja, treba da se ustanovi subjekt, u čiju se korist vrši izdvajanje, količina koja se mora ili bi se morala namiriti, te konačno objekt, u kojem će namirenje izvršiti.

Kao subjekti dolaze u obzir seljaci odnosno njihovi domovi, ne samo starosjedioci nego i kolonizirani. Vezati pravo drvarenja i pašarenja uz dom (kućište) pravilnije je nego vezati ga uz osobu, jer je cilj svega rada opskrba odnosnog seljačkog doma, a ne pojedine osobe. To prije, što još nisu kod nas riješeni imovno-pravni odnosi seljačkog staleža, kako bi isti trebali biti uređeni. Osobe se mnogo lakše izmjenjuju nego dom, a njegov stanovnik konačno uvijek će vršiti jednaku funkciju, zvao se Petar ili Pavao. Dakle u obzir pri izračunavanju osnovice za izdvajanje dolazi svaka ona kuća, koja je namijenjena stanovanju seljaka, koji se bavi agrikulturom ili mu je ta glavno i prvenstveno zanimanje (na pr. kod povremenih šumskih radnika, kod seoskih »trgovčica« i sl.). I ako je to pitanje uređenja zajednice (komunalne šume), ipak već kod segregacije mora biti jasno, kako će se postupati u slučaju dioba jednog kućnog broja. Ovdje treba svakako voditi računa o onim diobama, koje će se sprovesti u skoroj budućnosti, t. j. o diobama današnje zadruge, koja živi možda svega dan, dva. Za ostale tek toliko, koliko su opći uvjeti takvi, da bi jače napućivanje moglo biti moguće. Moramo biti na čistu, da ćemo dio žiteljstva u budućnosti morati pretvoriti u industrijskog radnika uz izvršenje emigracije iz rodnog sela u druge krajeve države. I ako je temelj procjene potrebne površine za podmirenje potreba produkcionna sposobnost staništa, to se mora uzimati obzira i na konkretno današnje stanje odnosne šume, t. j. na obrast i na vrstu drva. Kako i prvo i drugo danas u mnogo slučajeva nije u povoljnom stanju, to i odatle jedno osiguranje potreba u budućnosti uvođenjem odgovarajućih vrsta drva i podržavajući potreban uzgoj sastojina. U krajevima, gdje postoji mogućnost eventualne kolonizacije, treba kod segregacije uzeti u obzir i ovaj momenat.

Pri izvršenju izdvajanja pored osoba, koje će pravo uživati, treba riješiti i opseg ovoga prava. Svakako treba zavesti jednakost: besplatno

⁸⁾ »Šumarski List« za 1935. godinu str. 339. — Dr. Petrović u svom referatu o izdvajanju općinskih šuma i pašnjaka u Bosni i Hercegovini.

⁹⁾ »Šumarski List« 1924. god.

¹⁰⁾ »Bosanski šumar« br. 10—12. god. 1924.

drvo iz segregirane šume može se dobiti samo do određenog maksimuma. Taj pak maksimum treba biti podmirenje najelementarnijih potreba. Te bi potrebe mogli označiti: kuća za stanovanje $5,5 \times 10,75$ met., odnosno da se sastoji od sobe 5×5 met., od kuhinje $3,5 \times 5$ met., od hodnika $1,4 \times 2,5$ met., od izbe $1,4 \times 1,4$ met., od staje za 4 komada stoke s potrebnim pristupom, od skloništa za sitnu stoku, te od suše 4×6 met. Svaka građevina razumijeva se kao prizemnica bez naročitih nadmjera u visinu s namjerom izgradnje nižih prostorija na dva sprata. Naravski, da se ovo ne odnosi na slučajeve, kada se kuće grade na strmom terenu. U vinorodnim i voćarskim krajevima treba osigurati i za ove potrebe jedan minimum. Količinu i vrst drвета valja određivati prema običajima dotičnoga kraja. Gdje je u upotrebi kamen ili bi se ovaj mogao upotrijebiti, uzet će kod obračuna potrebne drvene grade i ovaj u obzir i t. d.

Namirenje gornje potrebe može se izvršiti unutar jedne ophodnje. Ta se ophodnja određuje prema vrsti građevnog materijala, a kod drva prema vrsti drva, koja se upotrebljuje. Prekoračenje mase u pojedinim ophodnjama može se dozvoliti samo u slučaju djelovanja »više« sile (požar i dr.). Tko u jednoj ophodnji izvrši izvjesnu uštedu na svom dijelu, ima prava koncem ophodnje na naknadu od zajednice ili da mu se prištednja prizna u novoj ophodnji. Ovo s razloga da se očuva i uzdrži potpuna jednakost, a donekle i isključi spekulacija, jer će ophodnja u svakom slučaju obuhvatiti po više decenija. Jednakost u snošenju troškova, ali i jednakost u uživanju. Ovo se ne odnosi na ogrijevno drvo, jer je ono i onako minimum potreba, dok kod građevnog mogu i od minimuma nastati uštede (ako se krpari sa starom kućom, ako se za stoku drži manja staja, ako se suša ne gradi i sl.), a sve najviše, jer se nije u materijalnoj mogućnosti da se to izvede. Ne bi bilo u duhu jednakosti, kada bi pojedinac lih zbog materijalne nemogućnosti poklonio svoj dio zajednici, dok onaj koji i inače ima, da od zajednice stvarno i više prima. Naravski, ako je primio pomoć u ma kom drugom obliku, ova se isto računa kao i redovna potreba, te se može odbiti (ako nije u mogućnosti da iskoristi drvo), ali ne mora.

Pitanje objekta segregacije za odnosna sela u stvarnoj je vezi s oblikom vlasništva. Kao samo po sebi razumljivo uzimamo, da je taj oblik kolektivan: kolektivan u odnosu spram pojedinca, ali kolektivan i spram selâ, uzevši ova kao jedinice. Jer dogodi li se da neko selo u svom ataru nema šume ili da se šuma u izvjesnoj katastralnoj općini povukla u jedan kraj, ne bi bilo pravo, a ni svrsihodno, da takvo selo zbog takve dispozicije bude prikraćeno u odnosu spram drugih sela.

Po analognim principima treba da se vrši izdvajanje pašnjaka. Ovdje odrediti maksimalan broj stoke za besplatnu pašu, a sav višak da se pase uz uplatu pašarinske pristojbe u korist zajednice, ako to dopuštaju obziri šumskog ili pašnjačkog gospodarstva. Kod ocjene potreba valja imati na umu ekstenzivnost stočarstva i uvažiti činjenicu, da bi se raznim melioracijama od danas slabih livada i ostalih poljoprivrednih zemljišta mogle dobiti dobre obradive površine.

Uz podmirenje stvarnih potreba izlučivanje treba da zadovolji i zahtjev arondacije šumskog posjeda. Prema tome, ako se računski pokaže i višak od koje desetice hektara, a koji višak čini usamljen kompleks državnog posjeda srazmjerno vrlo udaljenog, i taj višak treba pretvoriti u zajedničku šumu. Takav usamljen kompleks otežava čuvarsku službu, pa je (srazmjerno troškovima uprave i čuvanja) minimalnog eksploata-

cionog značenja. Pa i dva tri takva kompleksa, naročito u brdskom terenu i u većoj međusobnoj udaljenosti ne znači gubitak. Jer, postoji li višak izvan potreba sela i pravoužitnika, zakon o uređenju tih šuma treba da osigura upotrebu toga viška u korist cjeline pravoužitnika (gradnja vodova, natapanje, crkve, škole i sl.). U državnu blagajnicu doći će novac iz te šume opet, i ako malo zaobilaznim putem.

Za sam rad izdvajanja može se usvojiti sistem sreskih i banovinskih komisija, kako ih predviđa i današnji predlog zakona o izdvajanju šuma i pašnjaka na teritoriju Bosne i Hercegovine. Radi se samo o tome, da se izda dobar pravilnik (naputak) o samom radu: o utvrđivanju broja pravoužitničkih domova, o određivanju njihovih potreba i količina drvnih masa, kao i objekata izdvajanja, te o samoj tehnici rada. U ovom naputku valja podvući, da se ima svakako nastojati o podmirenju stvarne potrebe, da se ima voditi računa o arondaciji državnog posjeda, pa i uz žrtve nekoliko hektara šume. I ako postoji nacrt zakona za izdvajanje, koji treba manje više da riješi pravnu stranu pitanja o izdvajanju, to bi za sastav naputka bilo svakako potrebno što detaljnije proučavanje cijelog pitanja sistemom anketa šumskih uprava, pa i pojedinih zainteresovanih lica i javnih radnika, putem nadležnih direkcija šuma. Izrađena svoja mišljenja Direkcije dostavljaju Ministarstvu šuma, koje ujedinjuje uz prethodnu eventualno potrebnu razradu cijelog predmeta uz sudjelovanje predstavnika zainteresovanih Direkcija (u Sarajevu i u Banja Luci), te predstavnika zainteresovanih odsjeka za šumarstvo Kr. Banskih uprava (Drinske i Vrbaske). Tek nakon ovako svestranog proučavanja predmeta po starijim, a eventualno i mladim stručnjacima donijeti odredbe, kojim će se valjano moći poslužiti u svakoj danoj prilici.

U mnogim slučajevima, poglavito gdje su uređajni elaborati, cijeli posao mogao bi se svesti na omeđasenje preostalog dijela državnog posjeda, dok sav ostali jednostavnim prenosom u zemljišno-knjiškim uređima prenijeti od države na odnosne nove zajednice. Na osnovu mišljenja uprava trebale bi Direkcije dati odnosnim komisijama upute u tom smjeru, pa ako ove odluče, trebalo bi zatražiti saglasnost Direkcije šuma i Banske uprave.

I ako je katastar rađen s geodetskim stolovima, ne znači da se ograničavanja ne bi mogla vršiti i drugim, preciznijim instrumentom. Time bi se dobila točna površina državnog posjeda, koja bi služila kao osnova za sav daljnji rad (uređivanje i dr.).

5. Uprava izdvojenih šuma. U jednom razgovoru o izdvajanju šuma za otkup mera i baltalika postavljeno je gotovo ultimativnim tonom pitanje, kako da se uredi uprava tih izdvojenih šuma. Imamo imovne općine, imamo zemljišne zajednice, imamo općinske šume, ali svagdje su se pokazale manjkavosti. Međutim oblik uprave manje više irelevantan je. Mnogo je važnije pitanje o samom načinu uprave i pitanje odredaba, kojima se daju direktive za upravu ovih šuma. Jasno je, da vlasništvo ima biti kolektivnog karaktera, a da se individualna dioba u pravilu isključuje. Šuma po svom karakteru zahtijeva veće površine i veće cjeline, time je stručna uprava i polučenje potrajnosti optimalnog prihoda sigurnije, smjernice šumarske politike lakše se provode i konačno u kolektivnom obliku svojine lakše ove šume izvršuju svoju zadaću, nego li je to slučaj u individualnoj svojini. A danas, kada imamo iskustva o već priлично dugom životu raznih oblika kolektivne svojine šume, možemo sa-

činiti i bilans toga života. Dobre njegove strane možemo zadržati, a loše odbaciti ne samo u ovom slučaju nego i općenito, jer su se tokom života i prilike promijenile.

Treba poći putem srednjeg šumskog posjeda. Prirodne cjeline, bile to upravne općine ili više njih ili samo dijelovi upravnih općina, treba da čine upravnu cjelinu. Nakon prirodnih uvjeta dolaze do izražaja i gospodarski razlozi. Te cjeline trebaju konačno biti takove, kako će se što bolje moći izvršiti izjednačenje prihoda šuma. Svako kolektivno tijelo ima svoje ime (naziv), kao na pr. šumska zajednica N. N. U pravilu te zajednice sastavljaju već komisije, koje izdvajaju šume, ali se u opravdanom slučaju njihova pregrupacija može izvesti u svako doba. Od prvotno nastalih zajednica mogu nastati diobom i manje zajednice, ali uz ograničenje minimuma posjeda. Tako isto treba da postoji minimum za uređenje zasebne zajednice kod prvotnog uređenja. Pored prije rečenog taj je minimum potreban i za postavljanje čuvara šuma, te opće administracije nadzornih vlasti.

Uprava je gospodarska u širem smislu i stručno šumarska u užem. Prva je rezultat izbora glavnih skupština zajednica, a druga može biti po slobodnom izboru, inače je postavlja nadzorna vlast u osobi sreskog šumarskog referenta ureda radi. Upravni odbor, biran po ovlaštenicima ili bolje pravoužitnicima zajednice, vodi opću upravu. Važnost njegovih zaključaka, kao i zaključaka skupština, ovisna je o odobrenju nadzorne vlasti bilo prvog bilo drugog stepena. Dakle djelokrug odbora bio bi analogan onom kod zemljišnih zajednica. U pomanjkanju vlastite stručne uprave vodi ovu, kako je već i rečeno, sreski šumarski referent. Zajednica za ovu doprinosi u korist državne blagajnice izvjestan doprinos (tangentu). Sve redovne kancelarijske poslove sreski šumarski referent vodi kao ostale službene, a za terenski rad ima prava na naknadu putnih troškova (kao i za eventualno prisustvovanje glavnim skupštinama). Izvanredni radovi, kao na pr. gospodarske osnove i sl., t. j. radovi koji zahtijevaju posebno zaposlenje, daju se na osnovu odobrenog zaključka zajednice izabranoj osobi uz unaprijed utanačeni honorar. Zaostaci starih sječina, paljika, golijeta. zagrađivanje bujica obavljaju se na teret države (Fond za pošumljavanje).

Cijela formacija i život takvih šumskih i pašnjačkih zajednica odvija se na osnovu posebnog zakona, koji bi trebao, kako je to već podvučeno, slijediti neposredno iza zakona o izdvajanju. Oba ova zakona treba da dođu na regulirano pitanje sadanjih uzurpacija državnog zemljišta i reguliranog pitanja unutarne kolonizacije na teritoriju Bosne i Hercegovine. Pored već navedenog, taj zakon ima da odredi subjekte prava, te opseg i način izvršavanja ovog, svakako u relativnom obliku (okvirni zakon). O ovom je već govoreno naprijed prigodom određivanja smjernica izdvajanja. Taj zakon treba da daje direktive za upotrebu eventualnih viškova gospodarstva nalažući u prvom redu i poštivajući kolektivnu tendenciju ovog posjeda i ovih prihoda.

Uz takove zakonske odredbe gospodarenje u izdvojenim šumama i uz danu mogućnost njihove provedbe ne bi kretalo natrag nego naprijed. Elastičnost zakona, primjena njegovih intencija, a ne slova, maran rad šumara i razumijevanje neposredno zainteresovanih uz malo materijalnih žrtava, sve bi to stvorilo uslove za napredak i potomstvu bi se podigle i sačuvali lijepe šume.

RÉSUMÉ. Dans cet article, l'auteur traite le problème des forêts de l'Etat en Bosnie et en Herzégovine dans lesquelles les paysans ont le droit de servitude de tout le bois de l'utilité pour leur maisons. L'auteur dit qu'il est le plus rationnel de ségréger ces forêts-servitudes en créant d'elles un type de forêts communales.

Ing. TEODOR ŠPANOVIĆ (SARAJEVO):

RAZRJEŠENJE SERVITUTNIH ODNOSA U BOSNI I HERCEGOVINI

**(DISSOLUTION DE L'ÉTAT DE SERVITUDE DES FORÊTS
EN BOSNIE ET EN HERZÉGOVINE)**

Pred sastanak najavljene komisije, koja ima da izradi zakonski projekat o razrješenju servitutnih odnosa u Bosni i Hercegovini, iznijemo nekoliko napomena, koje ne bi trebalo ispustiti iz vida.

Zakon o šumama u §-u 184 određuje, da se donese zakon o otkupu baltalika i mera u Bosni i Hercegovini. Do danas taj zakon još nije donešen.

Razlučenje ili izdvajanje šuma, odnosno otkup prava služnosti, čeka već decenije. Otomanska uprava htjela je da uredi u Bosni i Hercegovini pravne šumsko-posjedovne odnošaje, ali nije dospjela. Austrijska okupatorska vlast je riješila privatne zahtjeve i potraživanja na državne šume, izlučila privatne i vakufske šume, te sa vrlo malim izuzetkom i ograničila preostale državne šume. Ona je bila u §-u 27 gruntovnoga zakona od 13 IX. 1884 predvidjela i izlučenje baltalika i mera. Posao je započela, ali ga nije dovršila, jer ju je omeo rat.

Za otkup ovlaštenja i izdvajanje seoskih baltalika i mera postoji i više nacрта, ali nijedan nije postao zakonom. Tako postoji: 1) nacrt bivše zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu o otcjepljenju opštinskih šuma i pašnjaka od erarnoga posjeda, predložen bivšem Saboru za B. i H. na prihvrat, 2) nacrt bivšega Bosansko-hercegovačkoga Sabora, koji je Sabor 1914 i prihvatio, ali nije sankcionisan, 3) nacrt Gavre Gašića i dr. u bivšem Bosansko-hercegovačkom Saboru, 4) nacrt Ministarstva Šuma i Rudnika od 1935 godine izrađen uz konzultovanja Direkcija šuma u Sarajevu i Banjoj Luci. To je zakonski projekt o izdvajanju opštinskih šuma i ispaša. Upravni odbor jugoslovenskog šumarskog udruženja izjasnio se, da ne bi bilo oportuno, pored današnjih prilika i shvatanja, taj zakon sada donositi bez ikakovoga potanijega obrazloženja. I taj je projekt odbačen.

Sada se prema, kako čujemo, jedna komisija, koja bi imala da izradi projekt zakona za razrješenje servitutnih odnosa u Bosni i Hercegovini. Da bi ta komisija mogla imati tačniji pregled i da bi njen rad mogao biti što uspješniji, a pitanje odcjepljenja šuma i pašnjaka što bolje i pravednije riješeno, svakako je potrebno da komisija što bolje upozna današnje faktične prilike i današnju praksu, da pregleda nekoliko ovakovih šuma, da se u komisiju uzme i nekolicina šumarskih stručnjaka, koji su u praksi vršili taj posao. Pored toga komisija će morati da ima u vidu i slične otkupe na drugim mjestima, te na koncu posljedice, koje će nastati kod upotrebe pojedinih načina otkupa prava službenosti.

Osnovi servitutnog prava u državnim šumama Bosne i Hercegovine. Pravo servituta — besplatno korištenje drveta i paše u državnim šumama — zasniva se na običajima, na zakonima otomanskim, na zakonima austrijske okupatorske vlasti i našim, na dosadašnjoj praksi, na današnjem faktičnom stanju, na načinu života i potrebi seljaka, te na stanju i potrebi samih šuma.

Seljak se od davnine besplatno i nesmetano drvario iz državne šume i besplatno i nesmetano pasao svoju stoku u državnoj šumi. To običajno pravo nitko ne može da mu spori, jer je ono jače i od svakoga pisanoga zakona. Običajno pravo besplatnoga korištenja drveta i paše u državnim šumama Bosne i Hercegovine priznato je kasnije samim zakonima otomanskim (ramazanskim i ševalskim), zakonima i zakonskim naredbama bivše austrijske okupatorne vlasti i našim zakonima.

Prema ramazanskom su se zakonu šumska zemljišta kategorisala kao: a) mirijska s državnim vrhovnim vlasništvom, dok su mirijskim vlasnicima predana u tesaruf sa pravom korištenja, b) baltalická (pašnjaci — mere), koja su spadala u erazi metruke ili takova zemljišta koja su bila prepuštena za javnu upotrebu i c) mevat zemljišta, udaljene nekultivirane površine (dobra bez vlasnika), kamo spada i mubah ili velike šume, gdje je svaki smio drva sjeći, a koja se zemljišta nijesu mogla dobiti u tesaruf. Kasnije je ševalski zakon mevat-mubah-zemljišta zajedno sa baltalicima i merama proglasio državnim.

Ramazanski zakon od 7 ramazana 1274 (13 V 1858) govori o zasebnim baltalicima i merama. On već prvi reguliše zakonski u §§ 5, 91, 97 besplatno izdavanje drveta i besplatnu pašu. Po njemu su mogli i gradovi da se koriste pravom servituta.

Otomanski zakon o šumama od 11 ševala 1286 (1869) dijeli šume na državne šume opterećene pravom servituta, opštinske šume prepuštene opštinama, vakufske i privatne šume. Isti zakon već tačno reguliše pravo na besplatno drvarenje i pašu u državnim šumama. On već gradovima ne priznaje pravo na besplatno drvo i pašu. Čl. 5 istoga zakona kaže, da seljaci (sela) imaju pravo na besplatno građevno i ogrijevno drvo iz državnih šuma za podmirenje vlastitih kućnih potreba. Isti mogu besplatno uzeti iz državne šume i ono ogrijevno drvo i ugalj, što ga na vlastitim kolima i tovarnim konjima dogone na prodaju na svoju najbližu pijacu. Za izuzimanje građevnoga drveta uopće u svrhu prodaje i ogrijevnoga drveta u svrhu prodaje na tuđim (daljnjim) pijacama, ima se platiti kod šumske uprave određena taksa.

Čl. 13—17 istoga zakona priznaje pravo besplatne paše u državnim šumama i reguliše način samoga pašarenja.

Seljak ima pravo na trajno podmirivanje opravdanih potreba na drvetu i na paši iz državnih šuma, u koliko nema vlastitih šuma ili ne uživa pravo drvarenja i paše iz privatnih šuma javno-pravnoga karaktera, iz kojih može namirivati svoje potrebe.

Austrijska vlast naredbom od 19 XII 1881 propisuje postupak oko utvrđivanja prava vlasništva, posjeda i službenosti u šumama, a prednju naredbu nadopunjuje zakonskom naredbom broj 5907 od 20 II 1884 o davanju tapija na šumska zemljišta rješavanjem privatnih zahtjeva na državne šume i izlučenjem vakufskih i privatnih šuma.

Gruntovni zakon za Bosnu i Hercegovinu od 13 IX 1884 priznaje baltalike i mere, samo propisuje poseban postupak za izlučenje (§ 27). Ograničenje preostalih državnih šuma propisano je vladinom naredbom broj 43.958/I od 2 IX 1886. Od 1907 god. počelo se sa rješavanjem izlučenja baltalika i mera, dok nije nastupio rat i posao omeo.

Naše zakonodavstvo priznaje zatečeno stanje. Ono dijeli šume na državne (opterećene i neopterećene servitutom) i na privatne (fizičkih ili pravnih lica), kamo spadaju i čiflučke šume (kmetijska selišta).

Ramazanski i ševalski otomanski zakoni još su i danas formalni pravni izvori, te oni i danas, ma da su zapravo zakonom o šumama od 1929 ukinuti, vrijede prema §-u 1 gruntovnoga zakona za Bosnu i Hercegovinu od 13 IX 1884 i prema §-u 87/5 Zakona o unutarnjem uređenju, osnivanju i ispravljanju zemljišnih knjiga od 18 V 1930 godine.

Dosadnja praksa kod izdavanja besplatnoga drveta i paše (baltalici i mere) ovako je izgledala:

Sela unutar svoje katastarske opštine dobivaju potrebno drvo iz najbližih dijelova državne šume, gdje drveta ima. Ispočetka kompleksi servitutnih šuma nijesu bili veliki i šume su se nalazile uz sama naselja, jer nije bila tolika potreba, a raspoloživog je drveta bilo dosta. Danas međutim šume, u kojima se pravoužitnici koriste besplatnim drvarenjem i pašom, zapremaju ne 70—75% (kako mnogi misle) nego i 80—90% svih državnih šuma u Bosni. Seljak je sa drvarenjem, a isto tako i sa pašom sve dalje zalazio u nekadanji mevat mubah ili res nullius, on je i sve daljnje nove dijelove okupirao, a da mu to nije branjeno. Dok se još nekako može i naći ogrijevna drveta bliže naseljima, dotle se za dobijanje potrebne grade moralo sve dalje i dalje ići iz razloga, jer je šuma u blizini uništena i slabo se vodila briga za njeno podizanje, kao i jer se stanovništvo usljed jake populacije višestruko umnožilo. Dapače cjepko drvo danas izdaju šumske uprave u Bosni za servitutne ovlaštenike iz ugovorima rezervisanih područja. Izuzev još neka (ne sva) ugovorna odnosno rezervaciona područja, na čitavoj se površini državnih šuma u Bosni i Hercegovini vrši izdavanje ovlašteničkoga drveta. Nekoja sela već danas nemaju (i pored velike površine šumskoga zemljišta) drveta za podmirenje svojih potreba, te su počeli iskrsavati i zahtjevi da im se drvo izdaje iz obližnjih katastarskih opština, čemu su se razumljivo, usprotivile dotične katastarske opštine.

Ogrijevno drvo seljak si je do sada u najviše slučajeva uzimao sam. Gradevno i cjepko drvo izdavao mu je lugar ondje gdje je seljak htio. Izdavano mu je drva takovog i toliko, kokavog i koliko je seljak trebao i htio uzeti.

Po dosadanjoj praksi davalo se drvo seljanima sela, ali su ga zato djelomično dobivali i seljani varošica, ma da je zadnjih pet decenija u većini varošica i u gradovima obustavljeno svako izdavanje servitutnoga drveta i samim zemljoradnicima, jer im to ševalski zakon nije bio priznao. Uzuelno pravilo za priznanje servitutnoga prava bilo je u Bosni, da se dotični pretežito bavi zemljoradnjom, da mu je to glavno vrelo prihoda (ne mora uvijek da posjeduje zemlju), da su mu stari (odnosno on) dotle uživali servitutno pravo, odnosno da je bio ubilježen u katastru ili barem registru servituta, ako se vodio, da nema vlastite šume, ili ako je ima, da ne može svoje potrebe pokriti iz nje. Naprotiv gubio je neko pravo servituta, čim mu zemljoradnja nije više bila glavno za

nimanje i glavno vrelo prihoda, što ga je dotle imao. Ako se jedan servitutni ovlaštenik preselio u drugo mjesto Bosne i Hercegovine, onda je na doseljenom mjestu uživao pravo servituta. Pored seljaka iz Bosne prema finansijskim zakonima zadnjih godina imali su pravo na besplatno drvo i naseljenici Ličani i Dalmatinci.

Uobičajeno je da se priznaje pravo servituta bratu, sinu, ili članu porodice čim se odijelio iz zadruga, čim je osnovao zasebno ognjište, (po dimu), a bez obzira na gruntovnu diobu.

I kod ovakovoga načina priznanja servitutnih prava razumije se, da se je moralo praviti otstupanja, te da je bilo i zloupotreba i svaki se slučaj opet zasebno morao tumačiti. Ako se sin od oca odijelio i nije imao više (ili nije dobio) zemlje, a otac mu je uživao pravo servituta, priznato je ono bilo i sinu bez obzira na to, što nema zemlje, samo ako je bio težak, dakle zemljoradnik ili radnik. Ponekad, ako je otac želio da dobije više drveta, a od uprave nije mogao dobiti onoliko, koliko je tražio, on je jednostavno izjavio sa bratom ili sa sinom, da se je ovaj odijelio i da mu treba grada za njegovo ognjište, jer se nije moralo i gruntovno dokazivati da se dotičnik odijelio. Ima i opravdanih razloga da se kod diobe nije tražilo da se to i gruntovno dokazuje, jer bi troškovi bili za seljaka dosta skupi. Priličan broj seljaka sa vlastitim šumama uživao je servitutno pravo i u državnim šumama, a naročito su takovi seljaci dobivali iz nje gradu i cjepko drvo. Što se dogodilo i što se događa? Seljak je vrednije i za sječu dozrelo drvo iz svoje šume jednostavno prodao ili možda šumu i iskrčio i sam provodio kolonizaciju. A zašto i ne bi, kad je potrebno drvo dobio besplatno iz državne šume? Kod toga se nije ispitalo u svakom pojedinom slučaju, da li je dotičnik zbilja i morao i smio drvo u svojoj šumi posjeći. Mnogi šefovi uprava nijesu bili na čistu, kome se ima, a kome nema priznati pravo servituta. Posao su oko davanja servituta u glavnom vršili samo lugari, koji pogotovo nijesu s tim ni danas na čistu. Lugar je iz neznanja dao servitutno drvo i onome, kome nije smio dati. Dotični je zapisan u servitutni registar u par godina i već ga se tretiralo kao ovlaštenika, koji je dotle uživao servitutno drvo. Šefovi uprava, suviše opterećeni šablonskim pisarničkim poslovima, nijesu mogli svaki pojedini slučaj ni da ispituju. Pri tome se mora navesti, da se neke evidencije o izdavanju servitutnoga drveta vode tek od zadnjega vremena.

O besplatnoj paši uopšte se ne vodi ni danas nikakova evidencija, pa se besplatnom pašom u mnogo slučajeva služe i oni koji na to nebi imali nikakova prava. Isto se tako do sada nije vodilo računa ni o paši koza, koja je zasebnim propisima regulisana, a koja je najviše šume u Bosni i Hercegovini zatrla.

Uredajnih elaborata za servitutne šume ima malo i oni osim toga ne vrijede, jer su se prilike uslijed uništavanja šume i velike populacije sasvim izmijenile, pa prema tome ni etatni računi za servitutne šume ne vrijede. Mnoge uprave nemaju još ni danas katastra servitutnih ovlaštenika.

Današnje stanje servitutnih šuma poražava. Ono je često očajno. Najveći dio državnih servitutnih šuma danas je pretežito bezvrijedna, kržljava, upropaštena i unakažena šikara hrasta, bukve i ponešto graba bez ikakove drvne mase (šikare predstavljaju neki oblik šume). Gdje još ima stare šume, ta je opet prestara i odavna je već tre-

bala biti iskorištena. (Takova stara stabla neće seljaci ni da uzimaju). Sve su servitutne šume danas pasivne, jer se u njima, može se mirne duše reći, uopće ne vodi nikakovo gospodarenje i ako se ovakovo gospodarenje i dalje nastavi, za par godina nestaće i ono šuma, što ih još ima u Bosni.

Oštećivanje stabala je svakidanja pojava u šumama Bosne i Hercegovine. Skoro svako stablo oštećeno je od pastira, prolaznika i okolišnih seljaka. Smrekova i jelova stabla zasijecana su (tapirana) radi probe, da li su cjepka. Mnoga su stabla potpaljena i osušena. Sa bukovih mladih stabala pastiri gule koru radi sisanja mezgare i soka. Stabla pored čistina (čaira) i uzurpacije podbjeljuju se, potpaljuju i krče sa ciljem, da bi se čistine i uzurpacije mogle proširiti. Pastiri iz obijesti prevršuju mlada stabla. Za brst se stabla sijeku, a za lisnik krešu i prevršuju. Pored svega toga što seljak dobiva drvo za građu i ogrijev besplatno, štete od nepovlasnog prisvajanja drveta vrlo su velike.

Pašu servitutni ovlaštenici vrše po čitavoj šumi i svuda. Stoka se pušta ne samo u servitutne, nego i u državne šume na ugovornim područjima. Stoka ne pase samo po šikarama, po visokim šumama, nego i po tek iskorištenim sjecištima, po mladim kulturama, po krševima, a često i po samim zaštitnim šumama i zagrađenim kulturama. Za par dinara vrijednosti, koju daje brst stoke preko zime, seljak posiječe i ostavi u šumi na stotine do hiljade dinara štete. Površina zabrana u državnim šumama u Bosni i Hercegovini morala bi se da kreće između 15—30% čitave površine jedne šumske uprave. Ona međutim iznosi tek oko 0.5—3%. Broj stoke, koji se pušta u drž. šume, suviše je velik spram kapaciteta pašnjaka i šumske paše, pa nije ni čudo da stoka ne valja, da nema paše, a negdje već nema ni listinca.

Seljak je u Bosni i Hercegovini i u kulturnom i u ekonomskom pogledu jako zaostao iza ostalih dijelova našeg naroda. On živi skoro nomadski, sa kućama i naseljima porazbacanim po svima stranama, gdje je samo mogao naći, okupirati i uzurpirati nešto obradive zemlje. Glavno zanimanje seljaka je najekstenzivnija zemljoradnja i stočarstvo bez ikakova znanja, bez melioracije zemljišta i travnika i bez selekcije stoke. Seljak se uz to bavi i sa radom u šumi. Inače on je neprosvijećen, a u higijenskom pogledu on je potpuno zaostao.

Upotreba i iskorištavanje drveta, naročito tehničkoga skroz je neracionalna i neekonomična, jer seljak za 1 m³ šindre posiječe smreku ili jelu od 10—15 m³, a sve ostalo drvo ostavi u šumi da sagnjije. Seljak za gradnju upotrebljava samo drvo, ma da ima dosta kamena i ma da mu je zgrada od kamena kud i kamo dugotrajnija, pa nekad i jeftinija. Za kuhanje i grijanje upotrebljava seljak isključivo otvorena ognjišta, jer uzima drveta za ogrijev iz državne šume onoliko, koliko treba i hoće. Koze seljak samo zato drži, jer ih ne mora zimi hraniti, nego ih tjera u brst u državnu šumu. Uopće seljak ne zna da cijeni vrijednost i korist šume i drveća. Mora se međutim uzeti u obzir, da mu to nije bilo ni potrebno.

Životni standard seljaka u Bosni i Hercegovini je minimalan, pa je i to razlogom, da dalje nikamo ne ide niti traži bolje vrelo zarade. Dok se seljak još može da koristi besplatno drvetom, koga uzima iz državne šume po volji, dok može još da uzurpira državnu zemlju, dok se zakoni ne počnu striktno primjenjivati, dok se on kulturno ne počne podizati

i prosvjeđivati, dok njegovi zahtjevi ne postanu veći, ne može da bude ni govora o poboljšanju njegovoga ekonomskoga stanja.

Svrha izlučenja. Da bi se mogli jednom da pravno urede šumsko-posjedovni odnosi, da bi se mogla jedared i konačno regulisati dosadanja korištenja u državnim šumama na drvetu i paši, da bi se jedared moglo prijeći na uređivanje samog šumskog gospodarenja, koje kao prvi uslov traži uređenje pravno-posjedovnih odnosa, potrebno je ove odnose regulisati, a to se može ili na taj način da se regulišu obostrana prava i dužnosti (kako države kao vlasnika tako i korisnika pravoužitnika) ili da se pravo servituta razriješi i otkupi u naturi, kako bi se država mogla riješiti tereta i kako bi njoj preostali dio bio sasvim slobodan i bez tereta.

Baltaličke šume stvarno već postoje, samo one nijesu do sada bile i prostorno odijeljene, nijesu bile vidljivo označene niti granice postavljene (ramazanski ih je zakon kao takove i tretirao). Donošenjem zakona o izlučenju baltalika i mera imala bi se urediti pitanja mjesta, količine, kakvoće i načina samoga daljnjeg budućeg korištenja.

Otkup službenosti u državnim šumama Bosne valja čim prvo provesti, jer će samo tako biti moguće kako kod preostalih državnih šuma tako i kod izlučenih šuma (već prema njihovoj namjeni) odrediti načela trajnoga gospodarenja, racionalnoga iskorišćavanja i pomnoga čuvanja šume. Samo tako bit će moguće povećati proizvodnju, poboljšati zemljište ili drugim riječima prijeći na jedno smišljeno i racionalno gospodarenje. Uredba o organizaciji Ministarstva Šuma i Rudnika predviđa izradu 10-godišnjega plana za uređenje državnih šuma. Plan se može samo onda provesti, ako su dotle i pravno-posjedovni odnosi regulisani. Naše šume u Bosni i Hercegovini danas spadaju u najneuređenije. Donošenjem zakona o otkupu baltalika i mera stvoriće se zakonska podloga za unapređenje šumskog i poljskog gospodarenja.

Član 105 uredbe o organizaciji Ministarstva Šuma i Rudnika predviđa odjeljivanje šumskih uprava od šumskih referenata u Bosni i Hercegovini u roku od tri godine, a to je stvarno moguće samo onda, ako se servitutne šume dotle i razluče, jer će kompetencija jednih uvijek zasijecati u kompetenciju drugih, kao što je to i slučaj kod već do sada izlučenih uprava. Šef uprave ne može se brinuti o gospodarenju i zaštiti interesa kako države tako i pravoužitnika, jer su oni u mnogo slučajeva međusobno oprečni.

Seljak državnu šumu kao zajedničku imovinu uništava i devastira, jer je ona svačija i ničija. On nastoji izvući iz nje što više koristi za sebe, a bez ikakove brige o podizanju šume, dok svoju šumu već čuva. Ovome se mora stati jedared na put, ako se želi sačuvati još ono, što se može sačuvati.

Broj servitutnih ovlaštenika ogromno se je povećao uslijed velike populacije, a pri tome je šume nestalo. I to se ne može ostaviti

da ide in infinitum. Tačka se jedared mora napraviti, jer će nestati šuma sasvim, pa se ne će onda imati više šta da otkupljuje niti će državi šta još preostati. To je naravski trebalo već odavna da se učini ili barem odmah poslije našega ujedinjenja.

Svakako i mi moramo da držimo korak sa vremenom, napretkom i kulturom i ne bi trebali uvijek da budemo zadnji. Ekstenzivno i primitivno gospodarenje seljaka treba da krene naprijed. Baš neuređenje toga pitanja do sada jedan je od glavnih razloga nazatku i zaostalosti našeg seljaka.

Razlučenjem šuma država će se s jedne strane odteretiti od stanovitih izdataka, a imaće i koristi od privatnih šuma, koje će se pokazivati u obliku poreza, prireza, taksa, carina i drugih dažbina. Do sada su servitutne šume pokazivale na svakom mjestu samo negativan bilans gospodarenja.

Razlučenjem šuma nestaće političkih i nestručnih upliva, a olakšati će se i državna administracija.

Zakonski nacrt, pretpostavljajući otkup, treba da uzme za bazu sve ono što je naprijed spomenuto, na čemu se zasniva samo pravo servituta u državnim šumama Bosne i Hercegovine.

Od ogromne je važnosti da se u projektu zakona postave dobra i tačna načela, kako bi se pitanje razrješenja servitutnih odnosa moglo konačno riješiti u čitavome svome opsegu, a ne da se opet moraju praviti stanovite ispravke. Naročito je važno, da se odredi tačno sam način otkupa ili razrješenja, zatim subjekt, objekt i količina servitutnih korištenja.

Način, kako bi se imao provesti otkup, nije baš tako lako izabrati, jer se moraju svi mogući momenti uzeti u obzir. Obično se zastupa mišljenje, da bi otkup službenosti trebalo provesti prema današnjem faktičnom stanju i prema dosadašnjoj praksi, ali s obzirom na nastojanje da se pitanje jedared i konačno riješi i likvidira i s obzirom na potrebe šuma moraće se u mnogome od toga i otstupiti. Kod rješavanja ovoga pitanja svakako bi bilo potrebno i samoga seljaka konzultovati, jer se to njega tiče.

Otkup besplatnog prava drvarenja i paše može biti prema diobenim metodama samo u naturi; on može da bude pojedinačan (singularna ili individualna podjela), a može da bude i zajednički (generalno ili komunalno odcjepljenje). Moguća je i kombinovana diobena metoda, da se selima ili opštinama komunalno izluči njihova pripadnost i njima se samim prepušta na volju da izaberu, da li hoće da se s tim šumama i pašnjacima i dalje zajednički gospodari i upravlja ili žele da se one individualno podijele. O otkupu u novcu ne može biti ni govora, jer to ne bi odgovaralo ni svrsi.

Za individualnu podjelu (singularni otkup) govore ovi razlozi:

Individualna je podjela jedini način pored današnjih prilika i shvaćanja, ako hoće da se sačuva još ovo šume, što je ima. Mentalitetu i težnji našega seljaka odgovara individualizam i

privatna svojina. Zajedničko dobro (državno, opštinsko ili inače komunalno) seljak ne cijeni i ne poštuje, nego ga uništava i nastoji iz njega izvući što više koristi. Naprotiv on svoje privatno vlasništvo i pazi i čuva. Da je tome tako, vidimo to na svakom koraku i u Bosni. Lijepo uzgojena naročito mlada hrastova, borova i jelova šuma privatna je, dok pored nje državne šume uopće i nema, nego se vide samo ostaci uništenih i unakaženih šikara. Ne može se reći, da je to neko pravilo, jer će se svakako naći 10—20% privatnika, koji će i svoju šumu uništavati, ali će je zato 80—90% podići i sačuvati i neće je uništiti svih 100%, što bi bilo, kad bi šume ostale državne i komunalne. Da je tome tako, imamo dokaza i u drugim krajevima, a naročito u Sloveniji, gdje je šuma skoro sva privatna svojina i gdje se vodi intenzivno gospodarenje. Šume zemljišnih zajednica u Hrvatskoj, kao zajedničke, upropaštene su, a kad su i gdje su podijeljene, počeo je svaki sam da uzgaja šumu, jer mu ona treba i jer je to sad njegovo. Opštinske se šume u Srbiji uništavaju, dok se privatni zabrani čuvaju.

Kod privatne svojine svaki će vlasnik prema svome najboljemu znanju i mogućnosti unapređivati i podizati gospodarenje, jer privatni interes i privatna inicijativa najveći je pokretač progresu i kulture. Zemljište će se na taj način moći najbolje iskoristiti prema svojoj sposobnosti. Relativno šumsko zemljište moći će se upotrijebiti za vrednije vrste kultura, a šume će zadržati svoje prirodne areale — apsolutno šumsko zemljište.

Individualnom podjelom zemljište dobiva veću vrijednost, ono se promeće i nije više mrtav kapital. Razmjera dobara tako je veća.

U interesu držanja koraka sa naprednijim narodima, u interesu držanja koraka sa našim naprednijim krajevima potrebno je i u Bosni prijeći na racionalniju obradu, na melioraciju zemljišta i selekciju stoke, naučiti seljaka na ekonomisanje, potrebno je prosvjećivati ga, podići njega i njegov standard na onu visinu, koju on treba da ima, a to je u današnjim prilikama jedino moguće kod individualne svojine. Prvi uslov za podizanje sela je individualna svojina.

Individualnom se podjelom odmah rješavaju i druga pitanja, koja će svakako i kasnije iskršavati kod komunalnoga izlučenja šuma. Tako sa singularnom ili individualnom diobom odmah je riješeno jednom za svagda i pitanje unutarnje kolonizacije u Bosni i Hercegovini. Kod generalne diobe, sve ako se prethodno provede i unutarnja kolonizacija, poslije stanovitoga kratkoga perioda uslijed obilnog množenja pučanstva nastaje opet potreba nove kolonizacije. Gdje da se ta kolonizacija onda provodi? U preostalom, državi ostavljenom dijelu šume, koji je najdalji, najvrletniji i najnepristupačniji.

I sadanja uredba o unutarnjoj kolonizaciji u Bosni i Hercegovini predviđa, da se šume i pašnjaci opterećeni servitutnim korištenjima mogu samo onda upotrijebiti u svrhe unutarnje kolonizacije, ako se ovlaštenicima može dati naknada u drugim kompleksima, a da iskorišćavanje servitutnih prava ne bude otežano. Danas su u 80—90% čitave površine katastarskih opština opterećene servitutnim korištenjima i kad se jedan dio uzme za kolonizaciju, nema se odakle dati naknada u drugim kompleksima, što bi značilo na takovim mjestima ili uopće ne vršiti kolonizaciju ili je § 5

uredbe sasvijem iluzoran, jer se kolonizacija mora izvršiti.

Ako se zasebno vrši kolonizacija, a zasebno otkup baltalika i mera, mora se napraviti nepravda na jednoj strani, bilo državi bilo seljaku. Ili će se ostali seljaci za toliku površinu prikratiti ili će država pored dosadanih baltalika i mera morati kod otkupa dati više šume. Kad individualne diobe toga nema.

Sa individualnom je diobom jedared za svagda riješeno i pitanje uzurpacija, jer seljak ne da svoje dirati.

Individualnom podjelom može i treba istodobno i odjednom da se provede i komasacija i arondacija posjeda, a s time u vezi može da se pristupi i urbanizaciji i dislokaciji sela i ušoravanju naselja, izgradnji puteva i željeznica, što prvo nije bilo moguće, a niti će kod generalnoga otkupa biti moguće. Kod ovakove podjele biti će granice posjeda odmah fiksirane, jer će ih seljak sam čuvati i neće biti kasnije povrede granica.

Kod individualne podjele otpada i pitanje kasnije diobe i otudivanja zemljišta, jer je ono odmah riješeno. Ne dozvoliti vlastito otuditi, prodati, kupiti, dijeliti, značilo bi opet negirati rad, natjecanje i napredak i podržavati negativne članove društva, a ograničenja, u koliko bi bila potrebna, mogu biti samo djelomična.

Individualnom podjelom bilo bi odmah riješeno i pitanje paše, pašnjaka, unapredenja stočarstva i selekcije stoke i krme, jer bi seljak na to bio prisiljen. Dosadanja je neracionalna paša stoke u državnim i zajedničkim šumama najviše zatrla šume. Time bi otpala i dužnost da se donesu posebni pravilnici o iskorištavanju pašnjaka. Svoju šumu seljak neće htjeti ni dati zatrti ne samo zato što je to njegovo vlastito, nego ni zato što zna da ne može više nigdje besplatno ništa dobiti. Time i uz ostale mjere odmah bi bilo riješeno i pitanje koza, jer bi seljak dobiveno zemljište mogao korisnije upotrijebiti i pribaviti na njemu potrebnu krmu, pa bi mogao da drži ovaca ili ako već i hoće koza, a ono sanskih koza, koje se zadovoljavaju sa pašom i ne treba im brst. Hrastove unakažene i kržljave šikare nakon resurekcije mogu dati vrlo lijepe i vrijedne hrastove šume.

Individualnom podjelom olakšaće se i državna administracija i upravni i drugi troškovi. Država kao cjelina imaće naprotiv od šuma više koristi, jer će uz intenzivnije gospodarenje biti i čisti katastarski prihod veći, a prema tome veći i porezi (koje država uopće nije plaćala), takse, carine kod izvoza drveta i druge javne dažbine.

Država, jer ne može sama da izvrši pošumljavanje kaškoga zemljišta, želi to prebaciti na privatnu inicijativu podjelom krša u cilju pošumljavanja, a da ne bi došlo do stvaranja kraša i u Bosni, treba to odmah preduprijediti i šumu na vrijeme sačuvati.

Opšti interesi kao i interesi trećih lica nijesu oštećeni primjenom individualne diobe.

Država je uvijek u boljem položaju, kad nadzire i zapovijeda, nego kad sama mora da izvršuje.

I tu se vide eklatantni primjeri baš u Bosni. Za sječu nekoliko stabala u vlastitoj šumi mora svaki vlasnik da traži dozvolu, gdje se ocjenjuju svi momenti, da li se može dozvoliti sječa i čega. Zakon o šumama prisiljava privatnika sa većom površinom da izradi privredni plan, dok to država sama ne čini.

Individualnom podjelom nestaje svake protekcije, zavisti, žalba, političkih kortešacija, jer tada više nema čime da se prave obećanja.

Poremećeni autoritet vlasti i vjera u zakon povratit će se u slučaju individualne podjele, a zlo-upotrebe, oštećivanja, krađe i uzurpacije prestaće. Ne samim šumarima, nego i svakom stanovniku poznat je danas vapaj šumara (naročito baš onih iz Bosne), da se stane na put uništavanju i upropašćavanju državnih šuma i državnih zemljišta u Bosni, koje je uzelo upravo katastrofalne razmjere.

Stručna uprava šuma, kakove su današnje naše prilike kod države i kod zajedničkih šuma, nedovoljna je i slaba iz raznih razloga, a u prvom redu iz pomanjkanja materijalnih sredstava i osoblja. Kod slabe stručne uprave jedino još ima uspjeha privatna svojina, do koje se dolazi individualnom podjelom.

Ne stoji na putu seljaku ništa da se on u interesu unapređenja svoga gospodarstva udružuje u zadruge i na taj način postizava sve ono, što mu zadrugarstvo može da dadne.

Nekoji će možda stvati prigovor, da individualna podjela nije oportuna, jer ne odgovara istorijskom razvitku ni današnjim prilikama i u tom pravcu već postojećem zakonodavstvu. Koja nam međutim korist, kad je sve to dalo samo negativne rezultate.

Staviće se prigovor, da bi individualna dioba trajala duže. Međutim i to ne stoji, a ne stoji naročito onda, ako se još uzme u obzir, da su time i sva druga pitanja odmah riješena, te će trajati neuporedivo kraće vrijeme, nego kad se uzmu zajedno svi poslovi, koji se imaju posebno da obavljaju kod komunalnog izlučivanja. Uostalom, državno šumarstvo ima samo da odcijepi cjelokupno područje sela i opština, a one će poslije toga same o svome trošku da ga podijele.

Mogao bi se čuti i prigovor, da je opasno iz konzervativnoga sadašnjega gospodarenja seljaka prijeći odmah na prečac na jedno intenzivno gospodarenje. No i bez našega učešća biće pregaženi oni, koji su zaostali za vremenom. Vrijeme gazi svakog, kojine drži korak s njime. Pa to se i danas događa. Uzeti treba samo naseljenike Nijemce i Čehe. I baš zato, da se to ne bi dogodilo, treba tome parirati isto takovom mjerom. Mora se pri tome uzeti u obzir, da dosadanji način života i korištenja nije našem seljaku ni dao prilike da se razvija.

Mogao bi se čuti prigovor, da šuma treba da ostane suvisla cjelina, a kod individualne diobe ona bi se rasparčala. Ako se međutim uzme u obzir već dosadanje stanje i mapa, vidi se, da je seljak već danas šumsko zemljište sa naseljima išarao i rasparčao. Drukčije i ne može, ako hoće do relativnog šumskog zemljišta. Tome vodi i kolonizacija.

Druga diobena metoda ili drugi način otkupa bio bi generalni, zajednički ili komunalni. On može biti zajednički za čitavu dosadanju teritoriju, on može biti zajednički za jednu čitavu upravnu jedinicu, za jednu šumsku upravu, može biti zajednički po političkoj podjeli za jedan srez, po upravnim i po katastarskim opštinama. Svakako i u svakom slučaju osnovna zajednička jedinica morala bi da bude kao i do sada katastarska opština.

Sve ono, što je naprijed prikazano kao prednost individualnoga otkupa, bila bi nama kod zajedničkoga (komunalnoga) otkupa.

Jedina možda dobra strana komunalnoga otkupa mogla bi biti ta, da se kod zajedničkoga izlučenja mogu da uzgajaju vrjednije šume, ali to dolazi samo u obzir uz pretpostavku da je narod prosvijećen, da zna cijeniti vrijednost zajedničkoga dobra, da se zakoni poštuju i striktno izvršuju i da se raspolaze sa potrebnim materijalnim sredstvima i sa potrebnim osobljem, što kod nas na žalost nije slučaj.

Moglo bi se reći, da se kod komunalnoga otkupa mogu bolje zaštititi opći interesi, unoseći odredbe da se servitutne šume ne mogu ni dijeliti ni otuđivati, što bi opet ostalo sve po starom i značilo bi samo negaciju progressa, kao što je to već rečeno.

Razumije se, da se uz komunalno izlučenje mora još i posebno da donese zakon o unutarnjoj kolonizaciji (donešena uredba sa zakonskom moći), zakon o arondaciji i komasaciji posjeda, zakon o uređenju i iskorištenju običnih i planinskih pašnjaka, eventualno zakon o diobi, zamjeni i otuđivanju odvojenih površina. Podjedno bi se imao donijeti zakon ili barem pravilnik na osnovu zakona, u kome bi bila regulisana korištenja ovlaštenika: način, mjesto, količina i kakvoća.

Količinu servitutnih potreba, koje se trebaju otkupiti i koje bi imale biti mjerilo za otkup, isto tako nije lako ustanoviti, a da se pri tome ne bi nekome napravila nepravda ili ne bi neko bio prikraćen. Pitanje je, da li bi se te količine imale ustanoviti na bazi sadanjega uzuelnoga gospodarenja i dosadanje prakse ili se ima uzeti za bazu normalno uređeno gospodarenje? Ni u kom slučaju buduće se potrebe ne mogu uzimati u obzir.

Ako se pri ustanovljenju količine drži načela dosadanjega običajnoga gospodarenja i korištenja, to bi oni seljaci, koji stanuju blizu gradova i koji su imali prilike da u njima prodaju iz državne šume uzeto besplatno drvo, dobili veću količinu nego oni, koji to nijesu imali prilike. Kod otkupa se ne može uzeti u obzir niti konkretno stanje s obzirom na raspoloživu masu sastojina, jer država ne bi uopće imala u 80% dosta šume za trajno podmirivanje pravoužitničkih potreba ni za same ovlaštenike, a da pri tome za nju ne bi ništa ostalo. Isto se tako ne može uzeti za podlogu ni normalno stanje šuma (masa i prirast), jer se ono i pored najboljega gospodarenja ne može postići. Procjena masa može biti samo približna i aproksimativna, jer bi se uz tačno procjenjivanje posao jako zavukao.

I kad bi se potrebe htjele ustanoviti prema dosadanjem uzuelnom gospodarenju i kad bi se želio ustanoviti prosjek od zadnjih 10 godina, to uopće ne bi bilo moguće, jer ne samo da se prilike svaki čas mijenjaju, nego i dosadanje vođenje evidencija o izdavanom servitutnom drvetu nije ni približno tačno. Tako je na pr. kod ogrjeva procjenjivano samo od

oka odnosno lugar je uveo ogrijevno drvo u evidenciju, ma da ga nije nikad ni vidio. Pri tome se dosta drveta i pokrade.

Potreba na šumskoj paši mora se prilagoditi ustanovljenoj potrebi na drvetu, jer za pašu bi ukupno trebalo dati sve dosadanje šume. Može jedino doći zasebno ustanovljenje potrebe na samim običnim i planinskim pašnjacima, gdje je dosada vršena besplatna paša.

Kao baza za ustanovljenje količine mogla bi se uzeti opravdana potreba, pretpostavljajući ujedno i prelaz na ekonomičniju upotrebu drveta i na uređenje samoga poljskoga i šumskoga gospodarenja. Na taj bi se način i seljak prisilio na bolje gospodarenje. Kod toga bi trebalo ustanoviti i fiksirati potrebe za pojedina tipična gazdinstva ili tipična kućanstva (selišta). U koliko ni tako ne bi bilo dosta šuma, potreba se ima da snizi.

Pri ustanovljenju potrebe mora se dodati i ekvivalent za one troškove, koje je dotle besplatno vršila država, a koji bi sada prešli na pravoužitnike.

Ne bi se uopće mogla uzimati kod ustanovljenja potrebe u obzir ona količina drveta, koju je seljak besplatno uzimao iz državne šume i prodavao na najbližoj pijaci iz razloga, što bi to bilo nepravedno spram drugih i što je to korištenje bilo i prije ograničeno i uslovljeno. Praksa je počela ukidati dogon uglja, zatim kola. Zakon o zaštiti šumskog vlasništva od 28 VII 1913 predviđa, da se takova korištenja mogu zabraniti iz šumsko-uzgojnih obzira. Uostalom to drvo svojevremeno nije ništa ni vrijedilo, pa je seljak dogonom takovoga drveta naplaćivao samo svoj rad. Čim je drvo izgradnjom prometila i, jer ga je sve manje, dobilo izvjesnu vrijednost, ne može se više izdavati besplatno, nego se za njega mora platiti određena taksa.

Ako je naprotiv dosadanji ovlaštenik uživao i namirivao potrebe na drugom mjestu pod drugim javno-pravnim naslovom, ima mu se taj dio odbiti.

Sama metoda ustanovljenja potrebe može biti sintetična i generalna procjenbena metoda, već prema tome, da li se ustanovljuju potrebe po pojedinim gazdinstvima i onda zbrajaju ili da li se potreba pojedinaca ustanovljuje iz cjelokupne potrebe sela ili opština.

Kod individualne podjele dobio bi svaki pojedinac zemljište prema ustanovljenoj potrebi ili onaj dio koji na njega otpada, a kod komunalnoga otkupa imala bi se ustanoviti pravoužitnička prava (selišta), koja određuju maksimum, što ga jedan pravoužitnik u stanovitej periodu može da dobije pored racionalne upotrebe drveta, kao i tačan broj selišta.

Objekt otkupa može biti ona državna šuma, gdje je dosada vršeno korištenje, od privatnih šuma mogu to da budu one privatne šume javno-pravnoga karaktera, koje su bile opterećene servitutom (bivših kmetova), dok privatne šume privatno-pravnoga karaktera uopće ovamo ne spadaju. Gdje su pojedinci imali vlastite šume ili su uživali servitut osim u državnim i u privatnim šumama ili su potrebe na ma koji drugi način podmirene, ove se pripadnosti u površini (otpadajući dio) moraju odbiti od pripadnosti iz državnih šuma, koje će im biti dane. Izdvojiti bi se trebala tolika površina, čiji etat pored dobrog uređenja odgovara stvarnim i opravdanim potrebama. (Ako je potrebna i procjena, mora se i ona iz-

vršiti). Ovamo će otpasti u prvom redu najbliži dijelovi, dakle i upropaštene šikare, gdje još sada ima samo nešto brsta, i šumsko zemljište u samoj katastarskoj opštini, po mogućnosti arondirano i komasirano. Važno je pri tome i to da državi preostali dio ostane neka cjelina, a ne da bude raspraćan u male komade. Granice trebaju po mogućnosti da budu orografske, hidrografske, cestovne i željezničke.

Koliki će se dio šumskoga zemljišta otstupiti, treba pomno utvrditi i uzeti sve okolnosti u obzir. Svakako veličina površine, koja se izlučuje, zavisiće od izračunane količine priznatih potreba za otkup. Ne će se moći dosadanjim korisnicima dati sva ona šuma, i gdje je on uzimao ogrijev i gdje je uzimao gradu i gdje je dobivao cjepko drvo, kad je to više puta prelazilo u drugu katastarsku opštinu eventualno u ugovorna područja, koja su od izdavanja servituta bila pošteđena i gdje je korištenje cjepkoga, a nekada i samoga građevnoga drveta, bilo samo parcijalno, a nekad samo iznimno ili periodično. Površina šume, gdje je stoka besplatno pasla, nikada se nije slagala sa površinom, gdje se izdavalo besplatno drvo, jer je seljak pasao stoku svuda po državnoj šumi, tako da nije ostao ni jedan kutić, gdje on nije s njome zalazio. Dati mu čitavu šumu, kud je sa stokom išao, i opet se ne može. Površina otkupljenoga baltalika i mera može biti samo jedna i jedna ne može biti veća od druge izuzev zasebne pašnjake, koje treba otkupiti.

U ime troškova, koje je do sada imala država, dok su šume bile u njenim rukama, imao bi se dati ekvivalent u naturi i za one troškove, koji će razrješenjem servitutnih odnosa otpasti. To će svakako biti javne dažbine i drugi do sada činjeni izdaci za te šume, a u slučaju da bude samostalna uprava, onda i troškovi uprave. Nadzor bi svakako i nadalje ostao državni, pa se zato ne bi ni davala nikakova otšteta u to ime.

- Ne će se moći uzeti u obzir ni korištenje, koje je seljak vršio uzimanjem besplatnoga drveta iz državnih šuma u svrhu prodaje na najbližoj pijaci, jer bi to bilo nepravedno spram drugih i jer je uzimanje toga drveta inače bilo uslovljeno i moglo se i zabraniti.

Kod planinskih pašnjaka dala bi se neophodno potrebna i do sada uživana veličina pašnjaka ili radi arondacije i komasacije jedan ekvivalent u bližem zemljištu koji toj vrijednosti odgovara.

Biće slučajeva, gdje se stanoviti dijelovi neće moći otkupiti, na područja koja u opštem interesu moraju ostati državna, ugovorna područja (ako nije drukčije ugovoreno), mjesta, potrebna državi za njene nastambe, naprave, uređaje i režijsku manipulaciju, zaštitna i bujičarska područja, te eventualno zajednički pašnjaci na bosansko-hercegovačko-dalmatinskoj i crnogorskoj granici, premda bi i njih trebalo što prvo ili ovom prilikom ili zasebno razdijeliti. Mjesto ovako ostavljenih dijelova ili u pojedinim slučajevima, ako ne bi imali pravoužitnici ni najpotrebniji minimum, može im se dati šuma ili pašnjak i na drugom mjestu, gdje su već lokalne potrebe podmirene. Pri tom valja imati i pristanak seljaka.

Nepotrebne enklave radi arondacije posjeda potrebno je zamijeniti i naknaditi na drugom mjestu. To vrijedi i za uzurpacije. Pitanje će se moći teže riješiti, ako je na uzurpaciji podignuta kuća ili se uzurpan ne smije amovirati, jer je to stara uzurpacija.

Ako se ima da dade sva šuma u čitavom području katastarske opštine, dosta je to samo ustanoviti i nije potrebno nikakovo računanje.

Gdje nema dosta državne šume i nema se odakle da nadoknadi, može se dati samo onoliko, koliko ima. Ponovno se ne može dozvoljavati drvarenje iz preostale državne šume.

Izlučene površine za javne puteve upisale bi se kao javna dobra.

Svakako se kod ustanovljenja samoga objekta izlučenja kao i količine valja sporazumjeti i sa seljakom.

Slobodan dio, koji će ostati iza podmirenja svih potreba bez ikakvog tereta, pripao bi državi.

Subjekt ili osoba, koja ima pravo na otkup, jeste svaki seljak iz sela — fizičko lice, koje je u zadnjem deceniju (a može to biti i više decenija) imalo pravo besplatnoga korištenja u državnoj ili privatnoj šumi javno-pravnog karaktera, svako takovo naprijed navedeno lice, koje se u doba donošenja zakona o razrješenju servitutnih odnosa bavilo pretežito zemljoradnjom bez obzira, da li je imalo ili nije imalo zemlje, i svaki onaj koji je vodio vlastito kućanstvo bez obzira na to, da li je bio grunтовно odijeljen ili nije. Ovo se načelo mora prihvatiti zato, jer se takova praksa zatekla. Ovamo se imaju pribrojiti i naseljeni Dalmatinci i Ličani, jer je finansijski zakon i njima to pravo priznao.

Dolazi u pitanje, da li se ima priznati kod otkupa pravo i onima, koji su ga zabunom osoblja nelegalno uživali, jer nijesu ispunjavali uslove, koji su prema dosadanjoj praksi bili potrebni. I svakom takovom korisniku može se (ali ne mora) priznati pravo na otkup, ako je prošao izvjestan duži period vremena i ako inače ispunjava sve uslove. Koji to pravo ne uživa više od određenoga perioda, svakako se ima odbiti.

Pod istim se naslovom ima priznati pravo na otkup i onim zemljoradnicima malih varošica, koji su se koristili besplatnim drvarenjem u državnim šumama zadnjih decenija. Naprotiv ne može se priznati pravo na otkup onim zemljoradnicima varošica, koji zadnjega decenija nijesu uživali to pravo, bilo to ma zbog kojeg pravnoga naslova. Otkup prava pašarenja uopće ne dolazi u obzir kod zemljoradnika varošana.

Autonomna tijela, institucije, udruženja ne mogu biti subjekt, jer im to već ni ševalski zakon nije priznavao.

I ako gradovi prema dosadanjoj praksi i ševalskom zakonu nemaju nikakovo pravo na besplatno korištenje iz državnih šuma, to bi im ipak država prilikom uređenja imovinskih odnosa, komasacije i arondacije posjeda mogla dati na besplatno uživanje už i širi gradski rajon ili još i nešto dalje od državnoga posjeda, što bi služilo gradu za njegovo proširivanje i kao zaštitni pojas. Ove bi površine gradovi vrlo rado sami pošumili i dobili bi na taj način parkove, izletišta i svoje šume. Država to već ne može ili je stoji suviše mnogo novaca. Ta najnapadnutija mjesta čuvali bi gradovi i državi bi spao velik teret s vrata. Nerazumljivo je zašto to već i do sada nije učinjeno.

Otkup korištenja besplatnom pašom imali bi da dobiju isto tako svi oni, koji su tu pašu uživali kroz duži period vremena. Ona se kod seljaka sa sela i u državnim šumama bez pašnjaka ima vezati sa otkupom korištenja za drvo. Seljanima varošice, koji se nijesu koristili besplatnom pašom, a koristili su se besplatnim drvarenjem, imao bi se kod ustanovljenja količine otkupljene šumske površine odbiti ekvivalent u paši. Nasuprot oni, koji su se koristili (legalno ili nelegalno) besplatno pašom

kroz duži period vremena, mogli bi samo onda dobiti u ime otkupa stanovitu površinu, ako ima raspoloživih pašnjaka za diobu ili neki drugi ekvivalent, inače im se uopće ne može to korištenje otkupiti.

Prava i dužnosti pravoužnitnika nakon razrješenja servitutnih odnosa moraju se tačno fiksirati.

Nova pravoužitnička prava kod komunalnoga otkupa poslije otkupa ne mogu se više stvarati. Sa pravoužitničkim se pravom može slobodno raspolagati u granicama zakona, ono se može nasljeđivati, prodavati i dijeliti u granicama zakona da bi moglo biti mobilno i predstavljati veću vrijednost. Kod individualne podjele to isto pravo ima da vrijedi za svaku onu pripadnost, koju je pojedinac dobio.

Makar kakav otkup bio, zemljište, koje je dosad bilo upisano na državu (ili privatnika), mora se prepisati i gruntovno u svojinu korisnika; ukupno na pravoužitničko tijelo kao pravno lice, čemu mora biti priklopljen i katastar servituta sa upisanim ovlaštenjima, dok kod individualnoga otkupa na svakoga pojedinca.

Dužnosti pravoužnitnika moraju biti takove, da korištenje iz dobivenih šuma ne smije nikad ići na štetu samoga šumskoga gospodarenja i potrajnosti prihoda, nego na njegovo podizanje. Dužnost je pravoužitnika da šume čuvaju, da ih podižu, da ih u cilju prirodne i vještačke obnove i njege sastojina stavljaju pod zabrane, da šume urede i u njima vode potrajno gospodarenje, da drže i vode vlastitu stručnu upravu, da vode katastar pravoužitnika i sl. Najviše ovih odredaba sadržano je već u samom zakonu o šumama. Nadalje je dužnost pravoužitnika, ako se svi izdaci ne mogu iz prihoda namiriti, da snose upravne i manipulativne troškove i javne dažbine. Za slučaj potrebe dužni su da plaćaju eventualno neki doprinos u vidu takse za samo drvo ili pašu.

Tehnička provedba čitavoga postupka prilikom razlučivanja šuma morala bi biti brza, a postupak što jednostavniji, da se posao što prvo i konačno može završiti i da ne bude ni suviše skup kao na pr. ograničavanje državnih šuma u Srbiji. Posao bi imale odmah na licu mjesta vršiti sreske ili područne komisije već po određenom ključu i donesenom pravilniku o kompetenciji komisije, u kojoj bi bio jedan sudija kao predsjednik komisije, a kao članovi jedan činovnik upravne vlasti, jedan šumarski i jedan poljoprivredni stručnjak. Interese države zastupa za to određeni državni šumarski činovnik, a interese sela delegirani odbornici sela. Ovoj komisiji bi bio stavljen potreban broj šumarskih stručnih lica, koja bi vršila potrebne procjene i pribavila potrebne podatke, osim toga potreban broj geometara, koji bi odmah po izvršenoj odluci komisije vršili razmjeravanje, fiksirali granice i davali potrebne podatke za gruntovni prenos.

Za vođenje pregleda i nadzora nad svima radovima i komisijama, za rješavanje nastalih sporova, za davanje potrebnih uputa, tumačenja i objašnjenja zakona i pravilnika, te za konačno rješavanje podnesenih žalbi ustrojila bi se jedna centralna komisija, u kojoj bi bili članovi sta-

riji, iskusni i dobro verzirani činovnici: sudija kao predsjednik, upravni, šumarski i poljoprivredni činovnik, te ako treba, potreban broj pomoćnog osoblja.

Troškovi čitavoga postupka pali bi na državu.

Zaključak. U interesu je opšte narodne privrede, u interesu je same šumske privrede, uređenja i unapređenja šumskoga gospodarenja, da se riješe i raščiste u prvom redu pravni šumsko-posjedovni odnosi, koji još do danas nijesu raščišćeni, a među prve takove spada baš razrješenje servitutnih odnosa u Bosni i Hercegovini. To je pitanje postalo već goruće, ono se ne može više odgađati i ono se što prvo mora riješiti. Pitanje razrješenja servitutnih odnosa i sva stim u vezi druga pitanja treba riješiti dobro i tako, da ona budu konačno i definitivno riješena, i da poslije ni ona niti druga snjima u vezi pitanja ne uskršavaju ponovno.

I prvo same izradbe zakonskoga nacрта bezuslovno je potrebno da se komisija tačno upozna sa dosadanjem praksom, sa današnjim stanjem šuma, da u tančine ispita želje dosadanjih korisnika, jer će se samo tako moći donijeti dobar nacrt zakona i samo će se tako moći to pitanje i odmah i konačno da likvidira.

Prema svemu do sada izloženom i prema današnjim prilikama i shvatanjima izgledi su, da bi se pitanje razrješenja servitutnih odnosa u Bosni i Hercegovini najbolje dalo konačno riješiti individualnom diobom i da bi stime i sva druga pitanja bila konačno i pravedno riješena i ne bi ih trebalo posebno ni kasnije rješavati, kao na pr. pitanje unutarne kolonizacije, arondacije i komasacije posjeda, diobe i uređenja planinskih pašnjaka, diobe, zamjene i otuđivanje ovakovih zemljišta, te fiksiranja prava i dužnosti pravoužitnika posebnim zakonom ili pravilnikom.

Ne samo da bi i sva druga pitanja uz individualnu diobu bila konačno riješena, nego bi u tom slučaju i seljak bio vrlo rado pripravan da daje stanovite ustupke, pa da i manje zemlje dobije, samo da ona bude njegova, što kod komunalnoga otkupa nikako ne bi htio.

Biće i drugih mišljenja za rješenje ovoga pitanja. Može se ono i drugačije riješiti, ali vrijeme će pokazati, da se na kraju krajeva ipak mora opet doći na individualnu diobu, samo na žalost tada i u tom slučaju treba se bojati, da će šume biti sasvim upropašćene i da ih uopće više ne će biti ni ondje, gdje ih još danas ima, da ćemo raširiti površinu krša i golijeti i da će i sve druge posljedice po svoj prilici biti još i gore, nego što su one danas.

RÉSUMÉ. L'auteur traite la même question que l'auteur de l'article précédent, mais d'un autre point de vue. A son avis, il serait raisonnable de permettre que les forêts ségréguées puissent être divisées (individuellement) entre les possédants du droit de servitude.

Ing. OMANOVIĆ SALIH (SARAJEVO):

IZLUČIVANJE MERA I BALTALIKA U BOSNI I HERCEGOVINI

(SÉGRÉGATION DES FORÊTS EN BOSNIE ET EN HERZÉGOVINE)

Žiteljstvo Bosne i Hercegovine, koje se bavi isključivo ratarstvom, imalo je iz najstarijih vremena pravo služnosti na državnom zemljištu sa povlačenjem drveta i korišćenjem paše. Ovo običajno pravo sastojalo se u tome, da bi dotični zemljoradnik za svoje gospodarske potrebe dobivao drvo potrebno za podizanje i popravak gospodarstvenih zgrada, za izradu gospodarstvenog oruđa (plugova, brana, vila, grabalja i t. d.) i za ogrijev.

»Baltalik« dolazi od turske riječi »balta«, t. j. sjekira, dakle u prenesenom smislu šuma, a riječ »mera« znači ispaša, bila to opštinska ispaša, kojom se na izvjesnom državnom zemljištu služila neka opština u svome ataru, ili pak veći kompleksi golog državnog zemljišta, obično udaljenog od ljudskih naseobina iz kojih su poslije nastali t. zv. visoki alpski pašnjaci (planine), stavljeni za vrijeme austro-ugarske uprave pod izvjesne norme iskorišćavanja.

Još u stara vremena bilo je ovo pravo protegnuto na svakoga zemljoradnika, da može po miloj volji tim se pravima služiti, bilo u kojoj šumi i u kojoj paši. Za otomanske vladavine nije se tome stavljalo nikakvih zaprijetki. Zakoni o pašama (merama) iz godine 1858 bili su samo mali početak, da se tobože pod izvjesnu zakonsku normu stavi iskorišćavanje državne paše, pa tu već vidimo razlikovanje pravih opštinskih paša i visokih t. j. alpskih paša. Ove su se obično nalazile u visokim regijama Hercegovine, u nekim dijelovima istočne, srednje i zapadne Bosne, gdje se porodio od starih vremena pravni pojam iskorišćavanja paše po planinštarima, i to samo za vrijeme ljetne sezone. Ta je sezona prema klimatskim i meteorološkim prilikama trajala samo tri do četiri mjeseca, a nakon toga bi se ova vrst paše preputala na isključivo iskorišćavanje po susjednim opštinama, u koliko ove nisu previše udaljene od dotičnih paša.

Porastom pučanstva i stoke u pojedinim susjednim opštinama obujam ovakovih državnih pašnjaka često se mijenjao, a može se reći, nije nikada ni bio stalan. Po spomenutom otomanskom zakonu sve državno zemljište, koje se nalazilo u jednoj opštini, moglo se od dotične iskorištavati sve do onih daljina, do kojih se je čuo ljudski glas. Dakle vrlo neizvjestan pojam, dok je ostalo zemljište bilo tako rekuć bez gospodara.

Otomanska uprava pod vladavinom Omer paše izdala je godine 1869 šumski zakon, kojim se htjelo samo u pojedinostima staviti red u šumi i donekle provesti policajne mjere. Ovaj je zakon uredio pitanje vlasništva šume. Po njemu su šume bile državne, vakufske (crkvene), općinske i privatne, a ovo je stanje tim zakonom bilo i zatečeno. Po tome zakonu imaju se državne šume ograničiti i u prirodi označiti. Za iskorišćenje mera i baltalika osobito je važan § 5 ovog zakona, koji govori, da su seljaci ovlašteni, da iz državne šume dobivaju potrebno drvo za gradnju i popravak svojih zgrada i staja kao i drvo za izradu domaće drvene

industrije. Zemjoradnici su dobivali i drvo za ogrijev i za ograde. Nadalje ovaj zakon govori o besplatnoj paši na državnom zemljištu istoga sreza, dok je za dotjerivanje stoke iz tuda srezova bilo obavezno plaćanje izvjesne takse.

Otomanska je uprava zakonom iz 1858 godine prvi put gledala da obuzda samovolju i prekomjerno iskorišćavanje državnih šuma i paša po žiteljstvu dotičnih krajeva. Ovaj je zakon služio za temelj bivšem austro-ugarskom iz godine 1913, koji je važio sve do donošenja našeg današnjeg zakona o šumama.

U sadašnjem našem zakonu u §-u 184 predviđeno je, da će se novo uređenje državnih šuma opterećenih služnostima (dakle pitanje mera i baltalika u Bosni i Hercegovini) propisati specijalnim zakonom. Stoga ću ovdje ponešto se zabaviti i sa ovim veoma aktuelnim i interesantnim pitanjem, koje je potpuno već sazrelo, da se skine sa dnevnoga reda jednim specijalnim zakonom. Bez donošenja takvog specijalnog zakona za Bosnu i Hercegovinu bilo bi iluzorno svako kažnjavanje za šumski kvar u državnim šumama Bosne i Hercegovine, koje su gotovo sve opterećene servitutima.

Bivša austro-ugarska uprava je prilike šumarstva (šuma i pašnjaka) donekle regulisala. Ona je ograničila servitutna prava na popis i doznaku drveta prema izvjesnoj potrebi i u smislu izvjesnih regula, označila je i komplekse državnih šuma, u kojima bi se imalo pravo služnosti, a posebno je označila i one državne šume, koje bi služile samo za eksploataciju po državi. Ta mjera bivše austro-ugarske uprave nije bila dostatna, jer je manjkala svijest pučanstva o potrebi da se šuma čuva.

Najviše se gledalo, da pojedina opština ima pravo servituta samo u svojim granicama, ali to se pravo radi umnožavanja stanovništva i stoke moralo proširiti, te su stara ograničavanja državnih šuma i paša — uzeta kao temelj kod izlučenja mera i baltalika — bila iluzorna.

Mjere bivše austro-ugarske uprave bile su ove:

1) uvođenje odmjerivanja i doznačivanja potrebnog građevnog i ogrijevnog drveta servitutnim ovlaštenicima u državnim šumama;

2) ograničenje paše na državna zemljišta, koja nisu bila potrebna susjednim općinama za vlastito iskorišćavanje, te tako stvaranje uobičajenih visokih alpskih pašnjaka;

3) da žitelji izvjesnih općina i srezova nemaju prava servituta u izvjesnim šumskim kompleksima;

4) zabrana paše koza u nekim šumskim predjelima;

5) uspostava zabranjenih (zagajenih) šuma;

6) ograničenje servituta samo na izvjesno drvo, od čega se isključuju plemenite vrste drveća;

7) ograničenje držanja koza udaranjem velikog poreza na njih (1 K po komadu), koji bi se porez imao upotrebiti za pošumljavanje golih površina i zakržljalih šikara.

Bivša austro-ugarska uprava pokušala je već godine 1913 da skine sa dnevnog reda pitanje mera i baltalika i već je napravila bila projekat, ali su nastupile ratne neprilike, te je ovaj pothvat sasvim zaspao.

Ova objašnjenja (razmatranja) imaju u glavnom dva cilja:

1) Da bi se razdijelilo državno zemljište (šuma i paša) između pojedinih općina, t. j. da se zna, šta će se u pogledu šume i paše ostaviti pojedinim općinama na uživanje, a šta će se od toga državnog zemljišta ostaviti kao isključivo pravo države.

2) Po posebnim komisijama trebalo bi na licu mjesta ustanoviti faktičnu potrebnu masu drveta za pojedinca i za cijele općine kao i nužne prostore paše, te odrediti godišnji etat drveta i paše. Tako bi se zemljište gruntovno knjižilo kao služnost dotične općine i stavilo bi se pod opšte šumske policajne propise. Na ovaj bi se način dakle svi drugi kompleksi državnog zemljišta oslobodili od prave služnosti naseobina i općina. Šumski kompleksi izlučeni od pojedinih općina ostali bi na isključivo pravo države, određeni eventualno za eksploataciju odnosno za kolonizaciju siromašnog žiteljstva.

Da bi se ove mjere mogle provesti, bezuvjetno bi bilo potrebno, da se i državne šume i one, koje će se dati općinama na isključivo uživanje, stave u smislu novog zakona o šumama pod izvjesne norme (gospodarstveni planovi), a tako isto i paše, bile one općinske ili državne.

Da bi se ustanovilo, koji će se šumski kompleksi prema prednjem izlučiti za općine, bezuvjetno je potrebno da se naredi privredni plan i utvrdi godišnji doprinos šume (etat), koji će prema lokalnim prilikama i s obzirom na intezitet iskorišćavanja (visoke, srednje i niske šume, te šikare) biti veoma različiti. Pri tome se mora imati u vidu, da su prilike krša Hercegovine i nekih dijelova Bosne veoma različite. Mi naime znamo, da kraško žiteljstvo s obzirom na same terenske prilike u mnogom pogledu zavisi od prihoda stočarstva, dok se dijelovi srednje i sjeverne Bosne bave najviše ratarstvom, pa bi se s obzirom na ovo morao imati u vidu momenat stočarstva i momenat poljoprivrede (obrađivanja tla).

Svi ovi izlučeni šumski kompleksi morali bi se staviti pod policajne šumsko-gospodarstvene mjere (norme), koje propisuje novi zakon o šumama, kao na pr. u pogledu iskorišćavanja, čuvanja i odgoja podmlatka. Kod ovog je važno da se istakne činjenica, da su državne šume u blizini ljudskih naseobina radi neprekidnog iskorišćavanja sjekirom i stokom najviše propale i u većini slučajeva postale zakržljale šikare, koje bi se u izvjesnom i vrlo kratkom vremenu mogle vrlo lako prirodno podmladiti (osobito zakržljale hrastove, bukove i grabove šikare). Takovi kompleksi morali bi se sukcesivno i u izvjesnim turnusima stavljati pod zabranu, pa kad bi se jedan dio podgajio, imao bi da se otvori, la pod zabranu da se stavi drugi.

To bi bio jedini koristan način izlučenja šuma, jer bi se tako narod naučio na racionalno i intenzivno gospodarenje, a odučio od pustošnog i ekstenzivnog dosadašnjeg gospodarenja.

Napominjem, da bi se izvjesnom zakonskom odredbom trebala bezuvjetno zabraniti upotreba drvenog materijala, a naročito mladog hrasta za ograđivanje zemljišta. Poljoprivredne referente trebalo bi obvezati, da narod u tome smislu podučavaju i da ga za slučaj neophodne potrebe ograđivanja upute na podizanje živica. Za ograđivanje zemljišta do sada se putem servitutnog prava trošila ogromna masa drvenog materijala, a naročito mladog hrasta. To bi trebalo apsolutno isključiti iz prava služnosti. Što se tiče dobivanja same drvene grade, ta bi se trebala svesti na minimum, pa gdje se može na mjesto drveta upotrijebiti kamen, cigla ili opeka, da se tako i učini. Jedino bi trebalo da se ostavi upotreba drveta za popravak već postojećih zgrada. I samo gospodarstveno orude (lijes) moglo bi se sukcesivno upotrebljavati iz željeza kao i racionalne sprave za obrađivanje zemlje, u čemu bi narod trebao da bude po poljoprivrednim referentima poučen.

Ovo bi bile mjere od zamašne vrijednosti, da se mogne osigurati podmladak, čime bi veći kompleksi sadanjih državnih šuma bili lakše izlučeni ispod dosadanijeg neracijonalnog vršenja prava služnosti po zemljoradnicima, a od toga bi i opštine i država imale ogromne koristi.

U većem dijelu Bosne ove će se mjere lakše provoditi, jer se tu u većini srezova na domak općina nalaze još očuvane državne šume, koje bi se trebale staviti pod privredni plan, a negdje pod zabrane i prirodno odnosno umjetno pošumljavanje. Ovo je pitanje, kako rekoh, za bosanske krajeve lakše, to više što su stanovnici krša Hercegovine i nekih srezova Bosne u većini slučajeva vezani jedino na koristi od produkata stočarstva. U ovim će krajevima biti nužno izlučivanje mnogih šikara za općinsku pašu.

Izlučenje mera osobito za kraško stanovništvo ići će puno brže, jer su tu prilike mnogo nepovoljnije nego pri izlučivanju baltalika. Važno je ovdje pitanje, da li se provada izlučenje mera u šumovitim krajevima Bosne ili u kraškim krajevima Hercegovine i nekih srezova Bosne (Duvno, Livno, Glamoč, Foča i t. d.).

Da bi se ovo pitanje u principu riješilo, moramo ponajprije biti na čistu, da se od ovih mjera izluče t. zv. visoki alpski pašnjaci (planine) srezova Nevesinje, Foča, Gacko, Konjic, Sarajevo, Travnik, Prozor, Glamoč, Livno i Tomislavgrad, te da se ovi u smislu §-a 89 zakona o šumama ne proširuju. Gdje postoje sporovi između susjednih općina i ovih pašnjaka, a to je u većini slučajeva, trebalo bi ove riješiti po posebnim lokalnim komisijama, imajući pricipijelno u vidu, da su ti sporovi nastali uslijed privredne nužde, te bi se imale riješiti po mogućnosti u korist susjednih općina. Za ovo govore u glavnom ove činjenice.

Kako smo već rekli, otomanska uprava u glavnom nije vodila nikakva računa o iskorišćavanju suvata (pašnjaka), te je tek bivša austro-ugarska uprava prema zatečenim prilikama i uzuelnim iskorišćavanjima iste ograničila predajući ih na ljetna iskorištavanja t. zv. planinštarima iz tuđih (susjednih ili drugih) srezova radi njihovog stečenog prava služnosti. Tu je austro-ugarska uprava određivala za svakog planinštara (kolibara) izvjestan broj stoke, koji smije pasti na tim planinama. To stanje, kako je austro-ugarska uprava već prije 40 godina u mnogim planinama odredila, nije bilo oportuno za susjedne općine, jer su ove povećanjem žiteljstva morale mnoge državne parcele radi socijalne nužde pretvarati u poljoprivredna tla. Povećavanjem žiteljstva povećavao se je i broj stoke, a pošto je u dotičnoj općini razmjerno prema većem broju stoke bivalo sve manje državnog zemljišta potrebnog za pašu, to su ove općine morale radi očuvanja svoje egzistencije prelaziti granice visokih alpskih pašnjaka, čime su nastajali dugotrajni i teški sporovi.

Da sporove oko visokih alpskih pašnjaka treba likvidirati u korist susjednih općina, govori i ta činjenica, što su visoki alpski pašnjaci zauzimali ogromne prostore državnog zemljišta od više hiljada hektara, gdje se paša samo ekstenzivnim načinom iskorišćavala. Kada se ovo iskorišćavanje stavi pod izvjesni privredni plan, nastaće intenzivno iskorišćavanje, pa će i sa istim brojem stoke planinštari moći za vrijeme ljetne sezone da izdrže lakše i bolje svoj broj stoke. U koliko je potrebno da se uspostavi privredni plan iskorišćavanja za t. zv. planine, isto je to potrebno i za t. zv. općinske paše, koje će se izlučiti za iskorišćavanje opštinarima i kad će se moći mnoge parcele državnog zemljišta

podjeljivati putem kolonizacije siromašnim općinarima. Na ovaj će se način prinos na travi najmanje podvostručiti, čime će se pridonijeti, kako smo naprijed spomenuli, da će se na istom kompleksu moći dva puta više stoke držati, nego što je do sada uslijed ekstenzivnog iskorišćavanja državne paše bilo. Mi ćemo dakle u ovome uvesti intenzivno iskorišćavanje paše.

Da ovo polučimo, razdijeljićemo paše na kategorije, što će nam biti mjerilo, kako da koju pašu s obzirom na njenu privredu prema prednjem uredimo.

Za tu svrhu uvešćemo 4 razreda paše.

I. razred. Srednje paše za goveda. To su ravne i ne sasvim strmo ležeće površine sa zatvorenim pokrivalom zemlje, u kojem se nalazi dosta korova. Iznos hrane po jednom hektaru, reducirano u sijenu, iznosi 2.6 do 2.8 kvintala, sa kojom se hranom može prehraniti 1.4 do 1.5 komada goveda sa težinom od 350 do 400 kg ili 10.1 do 10.9 komada ovaca.

II. razred. Slaba paša za goveda. To su suhe paše u ravnicama i na brežuljcima sa malo boljim pokrivalom zemlje nego kod trećeg razreda. Iznos hrane, reducirano u sijeno, po jednom hektaru iznosi 1.6 do 2.4 met. centa, a za jedno normalno goveće od 300 do 400 kg, te se može kroz 200 dana prehraniti 0.8 do 1.3 komada goveda ili 6.2 do 9.3 komada ovaca.

III. razred. Mršave paše za ovce. Ovdje je kameniti krš, pijesak i šljunak sa pokrivalom, dakle strme strane, te iznos hrane reduciran u sijeno iznosi po jednom hektaru 0.8 do 1.2 met. centi, sa kojom se hranom mogu prehraniti 3.5 do 5 komada ovaca.

IV. razred. Najslabije paše za ovce. To su predjeli kao pod III sa vrlo rijetkim pokrivalom, dakle strme strane i suhi obronci. Iznos hrane po jednom hektaru iznosi 0.3 do 0.6 met. centi, iz čega se mogu prehraniti 1.5 do 2.2 komada ovaca sa težinom od 30 do 35 kg, a kroz 200 dana.

Prema tome ćemo imati tri vrste paša i to paše visoravni, paše brežuljaka i paše nizina, koje ćemo prema gornjem lako moći svrstati u jednu od gore spomenutih kategorija, pa ćemo na broj stoke u dotičnoj općini, a poznavajući površinu svega državnog zemljišta određenog za pašu, odrediti kapacitet paše i prostorno je razdijeliti s obzirom na iskorišćavanje. Kod slabijih paša uzećemo odjeljke veće, a kod boljih manje, da mognemo eventualno višak na državnom zemljištu upotrijebiti u druge (kolonizacijone) svrhe.

Kako vidimo, ispostavom privrednog plana za pašnjake općinske i visoke polučuje se dvoje: Intenzivno iskorišćavanje i dobivanje zemljišta za kolonizacijone potrebe siromašnog žiteljstva.

Radi uređenja paša općinskih (planina) biće mužno progovoriti o slijedećim mjerama i faktorima, koji će utjecati na sam intezitet paše s obzirom na kraj i sastav tla kao i s obzirom na klimatske, orografske, hidrografske i druge prilike.

Izračunavanje doprinosa na hrani na izvjesnoj površini paše s obzirom na jedinicu, broj sitne odnosno krupne stoke, može se samo praktičnim načinom za pojedine paše ustanoviti, koje ćemo načine niže opisati.

Da se tome pristupi, moramo uzeti u obzir slijedeće razloge i upoznati se sa karakterom pojedinih paša.

Za razliku od livada na pašama nastaje jaka reprodukcija trave uslijed neprestanog ogrizavanja po stoci, pa za to je trava na pašama puno gušća nego li na livadama. Prema tome paše daju kud i kamo viši prihod na travi nego livade. Reprodukcija trave na paši zavisi dakle najviše od samog načina paše kao i od gajenja paše, o kojim će momentima zavisiti i prihod iste. Iskorišćavanje paše mora onda uslijediti, kada je životna energija trave sasvim probudena i kada biljke hranu iz korijenja u punoj mjeri primaju. Ovaj se princip pri iskorišćavanju mora imati u vidu, jer se je na tome mnogo štetilo, pošto su najprije najbliži krajevi paša iskorišćavani, pa onda tek sve udaljeniji i udaljeniji, na kojima je trava već prezrela i odrvenila bez sokova i bez kakve važnosti za prehranu. Dakle pravo iskorišćavanje paše i ne postoji, nego samo lutanje stoke, bez ikakva plana tako da se veći dio trave pregazi i uništi, uslijed čega može nastati oskudica na travi odnosno prehrani.

Kod izlučenja mera i baltalika moramo ovo zlo iskorišćavanje paše imati u vidu, te ga sa najvećim srestvima pobijati. Da se to postigne, moraćemo paše koje bilo vrsti razdijeliti, kako smo rekli, na odjeljke radi sukcesivnog iskorišćavanja, te kad se jedan odjeljak iskoristi, da se prijede na drugi.

Izračunavanje potrebne hrane. Za izračunavanje potrebne hrane uzima se trava reducirana na sijeno tako, da jedno normalno goveče treba dnevno 9 kg, a za normalnu ovcu 1.12 kg sijena. Jedno normalno goveče uzelo bi se kao 8 komada ovaca ili troje junadi ispod jedne godine ili dvoje junadi iznad jedne godine dana.

Potpuna hrana za jednu vrst stoke jednaka je produktu iz dnevnog potroška hrane i dana, za koje vrijeme stoka probavi na paši, a koje je vrijeme prema meteorološkim i klimatskim prilikama između 120 do 200 dana. Na pr. 200 dana \times 9 kg (dnevni potrošak) jednako je 1.800 kg za jedno goveče; za jednu ovcu 230 dana \times 1.12 kg jednako je 250 kg sijena.

Ako je na pr. za jednu pašu od jednog hektara nađeno 1400 kg godišnjeg doprinosa u sijenu, to je za prehranu jednog govečeta potrebno prema gornjem $1800 : 1400 = 1.28$ ha, a za jednu ovcu $257 : 1.400 = 0.16$ ha ili 1.6 dunuma ove paše potrebne za godinu dana.

Eto tako bi bili u stanju lako izračunati potrebu hrane na paši po pojedinim kategorijama.

Ovo obračunavanje u glavnom zavisi od trajanja paše, koja je o mnogim momentima ovisna, pa će se za svaki pojedini kraj morati uzeti posebni broj dana trajanja godišnje paše, koji će s obzirom na razne prilike u Bosni i Hercegovini biti veoma različiti.

Napominjem, da što se tiče izlučenja paša u sjevernim krajevima Bosne, da će ovo izlučenje malo zasijecati u stvarna pitanja, jer zapravo ima vrlo malen broj paša, na koje bi se ovo uređenje odnosilo, pa će se ovo pitanje ticati najviše krajeva Hercegovine, srednje, istočne i zapadne Bosne.

Pri završetku napominjem, da namjerno nijesam nigdje pomenuo držanje i prehranu koza, jer sam njih isključio uopšte iz držanja na državnom zemljištu, što i novi zakon o šumama predviđa sa mnogim svojim odredbama, pa bi kod izlučenja mera i baltalika u Bosni i Her-

cegovini, a naročito u ovoj posljednjoj, trebalo ovu vrst stoke sasma dokinuti ili da je zemljoradnik zamijeni sa drugom kojom vrstom, na pr ovcom.

RÉSUMÉ. En traitant la question de ladite ségrégation, l'auteur a dans la vue le coté spécialement technique du problème.

Prof. Dr. P. GJORGJEVIĆ (BEOGRAD):

IZ ISTORIJE PANČIĆEVE OMORIKE (PICEA OMORICA, UNE DATE HISTORIQUE)

U broju 11 Šumarskog Lista za novembar 1935 godine objavljen je članak g. P. F u k a r e k - a pod naslovom: »Picea omorica, njezina vrednost u šumarstvu i pitanje njenog areala«. Pa kako se u tom članku nalaze i nekoje nepotpunosti u pogledu vremena njenog otkrića, smatramo za potrebno da te praznine ovim dopunimo.

Tako na str. 494 citiranog članka g. F u k a r e k saopštava:

»Prvu vijest o postojanju neke naročite konifere u graničnim krajevima ondašnje Kneževine Srbije nalazimo u izvještaju beogradskog botaničara profesora Josipa Pančića«... U svojoj knjizi »Flora kneževine Srbije« izdanoj u Beogradu 1874 godine pozna on za te krajeve samo običnu smreku i jelu, te neke borove, dok »omoriku« još ne spominje. Godine 1876 nakon istraživanja užičkog kraja (Zlatibor, Zaovina, Rastište, Crvena Stijena) navodi on taj svoj nalaz i kasnije, 1884 godine, u »Dodatak flori Kneževine Srbije« popunjava rod Pinus novom vrstom »Pinus omorica«.

Iz ovih navoda moglo bi se zaključiti, da je Pančić otkrio omoriku tek 1876 godine, kada je objavio i svoju prvu raspravu o omorici pod naslovom »Eine neue Conifere in den östlichen Alpen. Beograd 1876.« Međutim iz publikacije samog Pančića uverićemo se, da je Pančić imao saznanja o postojanju omorike još 1855 godine, a da ju je dobio i u svom botaničkom institutu proučavao već 1865 godine, kada je mogao nesumnjivo utvrditi »da omorika i jela nisu ista stvar, šta više da je omorika mnogo srodnija sa smrčom, nego sa jelom«. Ove podatke nalazimo u Pančićevoj monografiji omorike, pod naslovom »Omorika, nova fela četinaru u Srbiji«, koja je štampana u »Težaku« 1887 godine strana 1—9, sa Tab. I—II. Pa kako izgleda da ova retka publikacija nije poznata mlađoj generaciji botaničara, smatramo za korisno i interesantno, da te manje poznate podatke ovde saopštimo detaljnije.

Tako na str. 2. ove monografije Pančić saopštava sledeće:

»Već prvi put, godine 1855, kada sam po užičkom okrugu putovao, doznao sam za omoriku, da negde u tom kraju raste, ali mi niko nije umeo da pokaže to drvo, a kad bih pitao na šta ona liči, jedni bi mi odgovarali da liči na jelu, drugi da više liči na smrču, a većina je bila mišljenja, da je jela i omorika jedno isto drvo.

Godine 1865 dosetim se, da ću za najpouzdanije doći do poznavanja omorikovog drveta, ako vlast zamolim, da se za našu Veliku Školu na-

bave grane sa rodnom sviju četinaru, što po Tari i Zlatiboru u Užičkoj, gde najviše četinaru ima, rastu, i u tome tako dobro uspem, da sam te iste godine pred zimu imao u kabinetu — pored grana od tise, jele, smrče i dva bora, i dve grane od tražene omorike. Ma da su sve te poslate nam grane bile bez ploda, već površno posmatranje ovih grana, koje su bile omorikom narečene, pouči me, da omorika i jela nisu ista stvar, šta više da je omorika mnogo srodnija sa smrčom, nego sa jelom«...

»Godine 1877 pođem sa četiri učenika ponovo u Užičku u tvrdoj nameri, da se ne vratim u Beograd dok omoriku ne nađem. Po dugom lutanju po Zlatiboru i Tari, kad sam već počeo da pomišljam e će i ovaj put moja želja da ostane ne ispunjena, nađem se u Zaovinama, ne daleko od kuće pok. popa Đoke, pred omanjom grupom ne poznatih mi četinaru, okićenih na vrhu mnoštvom šišarica. Zapitam seljake koji su me u tom putu pratili, da li to ne će da bude tražena omorika, a to mi jedan od njih potvrdi sa tom primetbom, da je on sa toga drveća skinuo grane, što su pre nekoliko godina u Beograd poslate, ali da je bio zaboravio mesto, gde ih je ubrao.

Prvi pogled omorike i njenog sitnog roda utvrdio me u mojoj prvoj misli da to nije ni jela ni smrča, već da je to za našu floru nova vrsta drveća, a da li će da bude i za nauku što novo, to su imala da pokažu dalja proučavanja omorike.«

Prema ovim citatima iz monografije Pančiceve omorike jasno se vidi, da je Pančić prvi put doznao za postojanje »omorike« u okrugu užičkom 1855 godine, ali je tada nije našao. Tek 1865 godine Pančić je dobio preko sreske vlasti pored ostalih četinaru i dve grane od tražene omorike, prema kojima se mogao već na prvi pogled uveriti, da omorika i jela nisu jedno isto i da je omorika mnogo sličnija smrči nego jeli. I tek 1877 godine Pančić je lično naišao na omanju grupu drveća omorike, na kojima je sada našao i šišarice, te je sada mogao nesumnjivo utvrditi, da je omorika nova fela četinaru za našu floru.

Prema tome prvo saznanje Pančicevo o postojanju omorike u okrugu užičkom datira od 1855 godine, a njegov prvi susret sa omorikom datira iz 1865 godine, kada je Pančić prvi put imao prilike da se upozna sa granama omorike. Sâm Pančić prikupio je grane i šišarice tek 1877 godine i tada je mogao utvrditi, da je omorika nov četinar, bar za našu floru, a kako se docnije pokazalo, i za nauku.

RÉSUMÉ. Une rectification historique concernant l'article paru dans cette Revue l'année précédente (No 11).

SAOPĆENJA

SAVREMENA UPOTREBA ŠPEROVANOG DRVA.

1. O šperovanom drvu. I ako su željezo (čelik) i cement (beton) u mnogo prilika zamijenili drvo, ipak potrošnja drva dnevno pokazuje stalan porast. Kako je tehnika usavršila dobivanje čelika, kako se tehničkom napretku ima zahvaliti i upotreba betona, tako isto tehnika nije pustila na strani ni drvo, nego neprestano radi na tome, kako da se dobra svojstva drveta iskoriste u punom opsegu, bilo iskorištavanjem njegovih kemijskih, bilo pak fizičkih i tehničkih svojstava. Tako danas drvo služi kao sirovina za proizvodnju umjetne pređe poznate pod imenom umjetne svile,

koja je na sigurnom putu da zamijeni i pravu svilenu nit, što se dobiva odvijanjem kokona svilene bube. U današnjoj je naime proizvodnji umjetna nit finija, jednoličnija i specifički laglja od prirodne svile, a jedna odlika umjetne svile (t. zv. Lilienfeldseide) dapače je i dvostruko jača od prirodne. Pretvaranje celuloze i lignina u škrob nalazi danas i praktičku primjenu, a zar ne zalazi i u područje ugljena i zemnih ulja upotrebljujući ga kao pogonsko sredstvo eksplozionih motora? Novi građevni materijal lignostone također se danas već i za praksu proizvodi, a šperovano drvo dnevno je u rukama stolara. Dok se lignostone proizvodi fizičkim, potom i tehničkim i kemijskim promjenama, šperovano drvo rezultat je preinaka odnosno iskorištavanja samo mehaničkih svojstava drveta.

I ako se tragova šperanog drva nalazi i iz doba egipatskih faraona, to njegovo uskrснуće pada u prošli vijek. Kolijevka šperovanog drveta nije sigurna, a o prvenstvo naročito se bore Litva i Poljska. Važniji je od kolijevke današnjeg šperovanog drveta napredak, koji je učinjen od prvih početaka do danas. S napretkom u tehnici izrade šperovano drvo dobiva i na tehničkim svojstvima, što opet povlači za sobom sve veće polje primjene. Za šperovanje upotrebljuju se sve vrste drva, a što je od naročitog značaja, i vrste do danas malovrijedne, kao breza i joha, nalaze danas preko šperovanja korisnu upotrebu. Šperovano drvo izrađuje se iz ljuštenih furnira, dakle iskorišćuje se opseg trupca, a ne njegov promjer.

A u čemu se sastoje prednosti šperovanog drveta pred masivnim? Šperovanjem slabe se i uklanjaju najneprijatnije osobine drveta kao utezanje, vitlanje i prštanje. Kako je poznato, u drvetu je utezanje u smjeru žice (longitudinalno) za 20 do 24 puta slabije nego u smjeru godova i sržnih trakova. No postavljeno je pitanje, ne bi li se to dobro svojstvo drveta u longitudinalnom smjeru zgodnim načinom moglo upotrijebiti kao protuteža pomanjkanju ove svojstvenosti u smjeru godova i sržnih trakova. Dakle sljepljivanjem dvaju ili više listova drveta, koji se unakrsno postavljaju, u jednu cjelinu postizava se krajnji zadatak šperovanog drveta: što veća postojanost i čvrstoća. Utezanja kod šperovanog drveta utjecajem promjene vlage svedena su na svega šestinu postotka u uzdužnom i tangencijalnom smjeru (u dužini i u širini daske), dok utezanje punog drveta u tangencijalnom smjeru iznosi 3,5%! Šperovanjem može se čvrstoća u poprečnom smjeru povećati za do 500%, a u uzdužnom od 60—120%. Tako na pr. šperovani nosač od 50 lamela sljepljenih umjetnom smolom daje do danas najjači građevni materijal uzevši u obzir omjer čvrstoće i specifičke težine materije (Ing. Mertz u svojoj disertacionoj radnji o dozvoljenom tlaku kod proizvodnje šperovanog drveta, predanoj Tehničkoj visokoj školi u Darmstadt-u). U najnovije doba uspjelo je ukloniti do nedavno neugodno svojstvo šperovanog drveta, da se ovo nije moglo previjati bez bojazni pojava pukotina na unutarnjoj strani pregiba.

Šperovano drvo, kako je već rečeno, proizvodi se iz furnirskih listova. Neparni broj, od 3 na više, furnirskih listova sljepljuje se u jednu cjelinu. Kao ljepila upotrebljavaju se ljepila vegetabilna (škrobno ljepilo), animalna (kao ljepilo dobiveno iz kože, kostiju, krvi i riba), kazeinska i vještačka (vještačka smola). Lijepljenje se provodi višesatnim pritiskom od oko 10 kg po kvadratnom centimetru uz povišenu temperaturu. Postoji t. zv. suho i mokro lijepljenje.

Razlikujemo obično šperovano drvo i t. zv. panel-ploče (stolarske ploče). Šperovano drvo u užem smislu izrađeno je iz furnirskih listova jednake debljine, dok samo dostiže debljinu od 8 do 50 milimetara, te dužinu i širinu od 2 do 5 m. U panel-pločama srednja je ploča debela 1 cm i zove se sredice (Blindholz). Ona je iz mekog drva. Na lice i naličje ove ploče nalijepe se tada ostali furnirski listovi. Ni sredica nije iz jedinstvene piljenice, nego je sastavljena od sitnijih komada, kako bi se izbjeglo njeno utezanje, vitlanje i prštanje. Kod dobre panel-ploče godovi sredice moraju ići približno okomito na površinu šperovane ploče.

2. Upotreba šperovanog drva. Zbog svojih dobrih svojstava šperovano drvo dnevica nalazi nove primjene raširujući se diljem svijeta. Znatna je njegova prednost pred pilenicama, da se može proizvoditi u proizvoljnim dimenzijama. Osim toga spada ovamo i otpornost i postojanost protiv vlage.

Šperovano drvo našlo je najširu primjenu kod uređenja stanova. Moderno pokućstvo velikih glatkih površina bez šper- i panel-ploča ne može se ni zamisliti. Naročitu primjenu imaju šperploče u izradi samog sjedišta stolica, jer omogućuju najpovoljniji oblik sjedalice. Zasluga je šperploča, da se drvo u većoj mjeri upotrebljuje za unutarnje dekoracije prostorija zamjenjujući djelomice hladan mramor i staklo, a naročito u izgradnji brodova i ponutrice željezničkih vagona. Naročita je potražnja za vratima iz šperovanog drveta (t. zv. Flushdoors), jer pored čvrstoće daje i hermetiski zatvor. Šta više, u Americi se radi i na izgradnji cijelih kuća iz šperovanog drveta.

Šperovano drvo našlo je veliku primjenu i u svim vrstama prevoznih sredstava. Kod izrade vagona, automobila, čamaca, brodova i aeroplana šperovano drvo služi ne samo kao estetski nego i kao građevni materijal. Vanjski dio trupa natjecajnih čamaca izrađen je iz šperovanog drveta, kao i t. zv. plivači kod hidroplana. Kod izrade aeroplana šperploče se upotrebljuju za dijelove nosivih površina aeroplana.

Poput čeličnih čvorišta u željeznim konstrukcijama kod drvenih konstrukcija za istu zadaću upotrebljava se šperovano drvo. U Americi se šperovano drvo upotrebljava i za betonske oplate, jer daje betonu ljepši izgled, a i uporabivost mu je dugotrajnija.

Šperovanom drvetu našli su mjesta i za reklamne svrhe, a nije mimoideno ni kod izrade raznih instrumenata. Sanduci za otpremu, kada se od njih zahtijeva naročita čvrstoća i nepropusnost, iz šperovanog su drveta.

Kako se iz gornjeg razabire, upotreba šperovanog drveta danas je mnogostruka. Ona sveudilj napreduje i po množini i po novim primjenama. Taj napredak neće stati, nego će se dalje razvijati. Ono na nekim mjestima suzbija jednostavno piljeno drvo, ali prokrčivši put u nove primjene ono ne smanjuje potrebu drva, nego je i povećava. I nesvjesno se kreće u pravcu, da se jedan dio građevnog i inog materijala, koji se dobiva kao rezerva naše zemlje (željezo, ugalj, zemno ulje), zamijeni s materijalom, koji ima polaznu točku u svagdanjem stvaranju novih količina i koje će se količine stvarati, dok je sunca, dok su približno isti klimatski uvjeti na zemlji kakvi su danas. To stvaranje vrši biljka u svome listu, u klorofilnom zrncu kao radnoj čeliji, iz jednostavnih anorganskih tvari (kao što su vodik, kisik i ugljik) posredstvom željeza, kalija, sumpora, magnezija, fosfora i vode, a tjerana svjetlonosnom i toplinskom energijom sunca. Ili da drugačije kažemo: Željezo, kalij, sumpor, fosfor, magnezij i voda su radnici, koji sunčanu toplinsku energiju sabiru i pohranjuju u magazine, koji su izrađeni iz vodika, kisika i ugljika, a koje mi vidimo u vidu naših šuma. O biljnom svijetu ovisi i životinjski, a ječ'an i drugi upotrebljava i iskorištava čovjek, iskorištavamo mi na svakom koraku.

3. Evropska industrija i trgovina šperovanim drvetom. Evropska industrija furnira i šperovanog drveta (uključiv i Sovjetsku Rusiju) danas radi u 270 pogona razdijeljenih po svim državama Evrope. I ako nemamo tačnih podataka, može se reći, da ona izradi preko milijun kubnih metara šperovanog drveta dajući zaposlenja u svojim radionama broju od 50.000 radnika.

Najjači uvoznik furnira jest Engleska. U svojim tvornicama prerađuje isključivo strano drvo i to poglavito hrast, brezu i johanu. Panelploče uopće ne proizvodi. Relativno jak uvoznik šperovanog drveta je Holandija. U 1934 godini prosječna cijena uvezenog šperovanog drveta iznosila je 120 hol. forinti po toni ili 42 hol. forinta po kubnom metru (oko 3.600 odnosno 1260 dinara). Najjače izvozne države jesu Finska i Litva. Finska treba od godišnje proizvodnje od 200.000 m³ za unutarnju potrebu samo 5%. Litva također može svoju unutarnju potrebu podmiriti s 5% svoje proizvodnje koja

iznosi oko 60.000 m³, a može se popeti (kod trokratne smijene radništva) i na 120.000 m³. Kao jak izvoznik može se računati i Poljska. Finska prerađuje u glavnom brezovinu; Litva brezovinu; u znatnoj manjoj količini i johovinu, te nešto topolovine. Glavna sirovina poljskih tvornica jest njihova odlična josikovina, te nešto hrastovina, topolovina i jablanovina. Njemačka i Austrijska furnirska industrija i industrija šperovanog drva radi gotovo sa svim vrstama drveta, kako tuzemnog tako i inozemnog, te se na pr. u Beču izljušte u furnir mnogi orahovi panjevi iz naše države. Furnirska industrija u Jugoslaviji u prvom redu prerađuje odličnu domaću hrastovinu i to u rezu blistače, samo joj je na žalost od svih uvoznika ostala vjerna jedino Engleska, dok se u drugim državama hrastovina nalazi izvan današnje mode. Prerađuje se i naša bukovina (koja se izvozi i neprerađena u obliku furnirskih trupaca), pa i različite egzote. Šperovano drvo u svoje tri tvornice Jugoslavija proizvodi iz bukovine, jošikovine i topolovine.

Tako pronalaskom i usavršavanjem šperovanog drveta ne samo da se dobio dobar građevni materijal, nego je njegova primjena našla prođu i za (malovrijedne inače) vrste drva, kao što je breza, topola, bukva. Tehnika ljuštenja, kako je već navedeno, daje mogućnost iskorištenja i tanjih sortimenata, te time u izvjesnoj mjeri smanjuje i trajanje proizvodnje za drvo, a vrijeme je u šumarstvu najskupocijeniji element. S obzirom da šperovano drvo predstavlja daljnji stepen prerade osnovnog materijala, to je ono u sebi apsorбирало i više rada, davši tako zaposlenja mnogim hiljadama, kojeg bez šperovanog drveta ne bi bilo. Tako napredak tehnike, i ako uvodi nove strojeve i kod njih umanjuje količinu ručnog rada, pruža novo polje rada i zarade ne samo radnicima, koji su zbog stroja ostali bez posla, nego i novo pridošlim silama. Treba dakle stroju ostaviti njegovu zadaću, koja se sastoji u odmjeni ljudske snage, a time i u olakšanju rada i života.

Ing. Oskar Piškorić.

ZAKLADE ZA ŠUMSKO OSOBLJE, NJIHOVE UDOVE I SIROČAD NA PODRUČJU SAVSKE BANOVINE.

S obzirom na članak D. Hradila »Zaklade za šumsko osoblje, njihove udove i siročad na području Savske banovine« štampan u »Šumarskom listu« broj 5—7 od god. 1936 molimo cij. uredništvo, da izvoli donijeti u jednom od narednih brojeva slijedeće:

Po predlogu Kr. banske uprave od 25. marta t. g. broj 14.772/1936. odredilo je Ministarstvo Prosvjete naređenjem broj 2.643/1936., da se »Zaklada za potpore udovima i siročadi šumarskog osoblja« izdvoji iz »Dobrotvorne zaklade zakladatelja savske banovine« i pripoji postojećoj zakladi »za uzgoj djece šumarskih činovnika«. Ujedno je određeno, da ove pripojene zaklade budu pod upravom Šumarskog osoblja Kr. banske uprave.

Šumarski odsjek odredio je otpisom broj 9.650/1936. Računovodstvu Kr. banske uprave za zakladne poslove, da isplati »Zakladi za uzgoj djece šumarskih činovnika« iznos od Din 74.048.— gotovine sa kamatima u uložnoj knjižici Državne hipotekarne banke broj 2.704.

Isto tako je po predlogu Kr. banske uprave broj 14.771/1936. od 25. marta 1936. određeno po Ministarstvu Prosvjete, da se »Zaklada za uzgoj šumarskog čuvarskog osoblja Savske banovine« izdvoji iz »Gospodarske zaklade zakladatelja Savske banovine« i stavi pod upravu šumarskog odsjeka Kr. banske uprave.

Šumarski odsjek odredio je otpisom broj 9.651/1936. Računovodstvu Kr. banske uprave za zakladne poslove, da isplati »Zakladi za uzgoj šumarko-čuvarskog osoblja« iznos od Din 54.700.— u nominalnoj vrijednosti 7% obveznica državnog investicionog

zajma, nadalje gotovinu od Din 64.840.—, koja je uložena na uložnici Državne hipotekarne banke, i gotovinu od Din 7.284.—, koja je uložena na uložnici Štedione Savske banovine.

Kr. banska uprava Savske banovine,
Šef otkesa za šumarstvo
Kauders v. r.

ZAKLADE ZA ŠUMARSKO OSOBLJE, NJIHOVE UDOVE I SIROČAD NA PODRUČJU SAVSKE BANOVINE.

Pod gornjim naslovom bio je u prošlom trobroju odštampan članak, kako su neke čisto šumarske zaklade bile rješenjem Ministarstva prosvjete i rješenjem prosvjetnog odjeljenja Kr. banske uprave Savske banovine u Zagrebu komasirane sa raznim drugim zakladama, koje nemaju nikakove veze sa šumarstvom niti sa šumarskim staležem.

Svrha toga članka bila je, da se upozore svi članovi šumarskog društva, koji su tom nepravednom rješidbom bili pogođeni, da se dignu protiv te rješidbe i da mjerodavni faktori porade na tome, da se te rješidbe opozovu i spomenute zaklade ili ostave kao prvobitne zaklade ili da se pripoje postojećoj zakladi za uzgoj djece šumarskih činovnika.

Kao što se međutim vidi iz prednjeg saopćenja, šumarski odsjek Kr. banske uprave u Zagrebu podigao je već prije štampanja toga članka svoj glas protiv spomenute nepravde (što je meni bilo nepoznato). Radosna srca konstatujem sada uspjeh ove predstavlke Kr. banske uprave u Zagrebu i držim ujedno, da bi te zaklade već mogle da počnu blagotvorno djelovati. Stoga bi bilo potrebno, da se što prije izrade nove ili nadopune postojeće zakladnice.

Kako je sada »zaklada za uzgoj djece šumarskih činovnika« narasla za D 70.710, to je njeno stanje (pribrojiv tu svotu dosadanjem stanju od Din 723.968) ukupno 794.678 Dinara. — To je već vrlo lijepa svota, iz čijih se kamata već mogu da dijele potpore za djecu šumarskih činovnika.

Školovanje djece je danas za roditelje vrlo velika briga, pa će im te potpore vrlo olakšati njihovo teško stanje.

D. Hradil.

KNJIŽEVNOST

Ing. A. KOSTIĆ — Ing. N. SVEČNIKOV: NIVELMAN. Beograd 1936.

Knjiga obuhvata 504 stranice sa 249 slika. Cijena 120 dinara.

Kad bi se grafički prikazao razvoj geodetske literature na našem jeziku, dobio bi se dosta interesantan grafikon. Začetak bi mu bio negdje u šestom ili sedmom deceniju prošlog stoljeća. Što se udžbenika tiče, koliko mi je poznato, prvi je takav udžbenik iz geodezije štampan godine 1874 u Zagrebu. To je »Geodezija« Dr. Vjekoslava Kereškenjija. Podnaslov je knjige: »Uputa u šumsku mjeračinu, poljomjerstvo, razanje i visinomjerstvo. Za predavanje na šumarsko-gospodarskom učilištu križevačkom.« Kereškenji je godine 1862 postao nastavnikom geodezije, matematike i graditeljstva na križevačkom zavodu. U uvodu svoje knjižice spominje, kako je odmah, čim je preuzeo dužnost nastavnika, na svoj trošak litografisao predavanja iz geodezije. Po svoj prilici su ta litografisana predavanja bila prvi udžbenik geodezije na našem jeziku.

»Razanju« je u Kereškenijevoj štampanoj geodeziji posvećeno 13 stranica. Godine 1897 štampan je u Beogradu II dio »Niže geodezije« profesora Velike škole M. J.

Andonovića. U toj je knjizi, među ostalim, 67 strana posvećeno nivelaciji. A sad evo u 1936 nalazi se pred nama knjiga Ing. Kostić — Ing. Svečnikova, koja broj 1 preko 500 strana i posvećena je specijalno nivelmanu. Možemo dakle od prilike — u gruboj aproksimaciji — da kažemo, da se literatura na našem jeziku o nivelaciji u godinama 1874, 1897 i 1936 odnosi kao 13 : 67 : 500.

Ali knjiga Ing. Kostić — Ing. Svečnikov »Nivelman« nije samo po opsegu, već kud i kamo više po svome sadržaju, po svom jasnom načinu izlaganja, po stručnoj visini, kojom su tretirana i prikazana sva pitanja nivelacije, nadasve odličan prilog geodetskoj literaturi na našem jeziku.

Materija knjige podijeljena je u XV odjeljaka. Prvi je odjeljak posvećen osnovnim pojmovima. Sadrži 6 paragrafa. Naslovi tih paragrafa jesu: Cilj i značaj nivelmana — Nivoske površine — Apsolutne visine — Pravi i prividni horizont — Relativne visine — Metode geometrijskog nivelanja (nivelanje s kraja i iz sredine) — Utjecaj sferoidnog oblika Zemlje na određivanje visinskih razlika.

U drugom se odjeljku izlaže, kako se, kad se radi o visinskom određivanju točaka na većoj teritoriji, mora nivelacija da stepenuje shodno geodetskom principu »iz velikog u malo«. Taj odjeljak u glavnom objašnjava pojmove o nivelmanskim stranama, o nivelmanskim vlakovima i mrežama, o generalnom i detaljnom nivelmanu, te o nivelmanu visoke točnosti, o preciznom, tehničkom i dopunskom nivelmanu.

Treći je odjeljak jedan od najvećih. Posvećen je instrumentima za nivelanje. Najprije su obrađeni sastavni dijelovi. Teorija libele i durbina (optika) iznesena je na cca 80 stranica. Vrlo je dobro, što su autori tu partiju štampali sitnotiskom. Time su istakli materiju, koja je u ostalom dijelu knjige obrađena i koja je krupnije odštampana. Iznašanjem teorije leća (sočiva) i durbina, a napose novijeg durbina sa konstantnom dužinom (sa t. zv. unutarnjim fokusiranjem), dali su autori koncizan osnov svojim daljnjim izlaganjima.

Tipovi instrumenata za nivelanje i način njihove rektifikacije obrađen je u dva zasebna paragrafa unutar trećeg odjeljka. Od ta dva paragrafa jedan je posvećen običnim (rekao bih konvencionalnim), drugi pak specijalnim tipovima instrumenata. Od običnih obrađeno je cca 10 raznih tipova. Od specijalnih je najprije prikazan Zeiss-Wildov instrument sa biaksialnim durbinom, unutarnjim fokusiranjem i specijalnim sistemom prizmi za očitavanje nivelacione libele. Napose i Zeissov tip III za precizne nivelmane, koji ima na objektivu staklenu planparalelnu ploču. S tom se pločom može vizura paralelno da pomiče. Pomak se očitava na dobošu vijka, kojim se ploča okreće oko svoje horizontalne osi. Time je omogućeno očitavanje dijelova na letvi, koji su manji od najmanjeg intervala. Zatim je prikazan jedan Fennelov tip, također sa planpločom, ali tako konstruisan, da se u durbinu uz sliku letve odmah vidi i slika libele kao i podjela doboša. Nadalje je prikazana konstrukcija ing. Heckmanna kao i instrument, koji se za precizne nivelmane upotrebljava u Francuskoj (sa jahaćom libelom i zasebnim sistemom prizmi uz libelu).

Četvrti odjeljak posvećen je nivelmanskim letvama. Vrste letava — Upoređenje letava sa normalnom mjerom.

Peti odjeljak prikazuje nivelmanske repere t. j. razne načine stabilizovanja odnosno obilježavanja visinskih fiksnih točaka. Najprije je prikazano, kako visinske točke obilježava Vojno geografski institut, koji provodi precizni nivelman 1 reda. Zatim se opisuju reperi katastra. Prikazani su i reperi Vojno-geografskog instituta u Beču, kao i reperi, kakovi se upotrebljavaju u Engleskoj, Francuskoj, Norveškoj, pa čak i reperi Argentine.

Kako je poznato, normalni reper t. j. normalna visinska točka, od koje se računaju nadmorske visine u Jugoslaviji, nalazi se u Trstu na molu Sartorio. Tamo postoji maregraf, koji bilježi vodostaj mora. Iz duljeg niza sistematskih opažanja uzet je srednji vodostaj za nulu nadmorskih visina. Po tom srednjem vodostaju određena je visina normalnog repera. Na njega je Vojno-geografski institut u Beču vezao svoje nadmorske

visine, a na potonje i naš Vojno-geografski institut u Beogradu. Normalni reper u Trstu leži 3,3520 m iznad srednjeg vodostaja mora. Horizont, od koga se u Jugoslaviji računaju apsolutne visine, leži dakle 3,3520 m ispod tršćanskog normalnog repera.

Ali zapravo, često se ono, što ljudi isprva smatraju apsolutnim, najednom dokaže kao relativno. Tako je na primjer opća jedinica za mjerenje dužina metar nekada bio određen kao desetmilijunti dio zemaljskog meridijanskog kvadranta. Učinjene su i točne normalne mjere. Po njima je metarski sistem uveden u život. Ali najednom, kad je metar već bio prilično uveden, konstatovalo se, da on nije desetmilijunti dio kvadranta, već 10,000.856-ti dio (Bessel 1841) odnosno 10,002.166-ti dio kvadranta (1906). Dakle danas više ne vrijedi definicija, da je metar desetmilijunti dio kvadranta, već da je on jednak razmaku crtica na prototipu (normalnoj mjeri), koja se čuva u Parizu.

Nešto slična se dešava kod svih t. zv. apsolutnih mjera, pa i kod apsolutnih visina. Konstatovalo se naime, da srednji vodostaj mora nije konstantna, već promjenjiva veličina. Istraživanja podataka maregrafa u Marseill-u i Brestu pokazala su, da je srednji vodostaj mora od 1860 do 1906 prosječno rasao za $\frac{3}{4}$ mm godišnje. Dakle isto tako, kako danas više točno ne vrijedi definicija, da je metar desetmilijunti dio kvadranta, isto tako više točno ne važi definicija, da su nadmorske visine apsolutne s obzirom na srednji vodostaj mora. One su zapravo relativne visine, izračunate na bazi t. zv. normalnog repera.

Šesti odjeljak govori o generalnom nivelmanu. Možda bi bilo bolje taj nivelman nazvati osnovnim.

Sedmi odjeljak nosi naslov: precizni nivelman i nivelman visoke točnosti. Prema zaključku Geodetske internacionalne unije iz 1912 ima se smatrati od visoke točnosti onaj nivelman, kod kojega vjerojatna sistematska greška na 1 km ne iznosi više od ± 1 mm, a vjerojatna sistematska greška ± 0.2 mm na km. Podnaslovi u ovome odjeljku jesu: Metoda nivelanja, gdje se primjenjuje očitavanje sa sva tri konca pri nagnutoj vizuri. — Nivelanje po načinu Seibta — Nivelanje instrumentom tipa Zeiss — Postupak kod nivelanja u Francuskoj.

Osmi odjeljak analizira greške kod nivelanja. Razmotreno je 30 raznih izvora grešaka. Greške su razvrstane u slijedeće grupe: 1) greške čitanja uslijed netočnog ocjenjivanja podjele na letvi (istraživanja Reincherza, Voglera, Kummera, Jordana, Eggerta); 2) greške uslijed nagnutosti letve, savijanja letve, netočne podjele, odnosno greške vezane uz letvu; 3) greške vezane uz libelu; 4) greške uslijed nagnute vertikalne osi instrumenta; 5) greške uslijed popuštanja podmetača pod letvama i popuštanja stativa; 6) greške, koje su uslovljene atmosferskim okolnostima; 7) greške uslijed nejednakog osvijetljenja letava. Odjeljak se završava sa poglavljem o određivanju najpovoljnijeg odstojanja instrumenta do letve u vezi sa greškom čitanja na letvi.

Deveti odjeljak govori o točnosti nivelmana i o zakonima, po kojima se gomilaju greške. Obrazloženi su internacionalni obrasci, po kojima se računaju srednje sistematske i slučajne greške na jedinicu dužine (km). Navedena su i dozvoljena odstupanja za razne vrsti nivelmana.

Deseti odjeljak razmatra utjecaj refrakcije.

Jedanaesti daje ortonometrijsku teoriju prema prof. Jordanu. Nivoske površine naime nisu međusobno paralelne.

Dvanaesti odjeljak posvećen je obradi rezultata nivelanja: Uvođenje popravaka za t. zv. metar-letve t. j. eliminisanje grešaka letvine podjele — Popravke za neparalelnost vizure — Obrazovanje visinskih razlika.

Trinaesti odjeljak obuhvata 70 stranica. U njemu se prikazuje izravnavanje nivelmanskih vlakova i nivelmanske mreže po teoriji najmanjih kvadrata.

Četrnaesti odjeljak posvećen je nivelmanu gradova i varošica.

Zadnji — petnaesti — odjeljak prikazuje t. zv. detaljni nivelman t. j. nivelman, za koji se traži razmjerno najmanja točnost (Linijsko nivelanje uzdužnih profila, plošna

nivelacija). Autori svršavaju sa nekoliko praktičnih tehničkih primjera iz područja detaljnog nivelmana (prema Doležalu).

Knjiga je izrađena na temelju opsežne francuske, njemačke i ruske literature.

Premda knjiga nije zapravo namijenjena šumarskim, već prvenstveno geodetskim stručnjacima, ipak smatram za vrlo korisno, da se ona nađe u knjižnici svakog šumarskog inženjera.

O šumarskim potrebama s obzirom na točnost nivelacije kao i o instrumentima, koji za šumarsku praksu najviše dolaze u obzir, govorit ću drugom prilikom. To su naime zasebna pitanja, koja izlaze iz okvira razmatranja o odličnoj knjizi ing. Kostića — ing. Svečnikova.

Dr. N. N.

PRILOG POZNAVANJU MOLIKE.

Molika (*Pinus peuce*) specijalna je vrst šuma Balkanskog poluotoka i to njegovog srednjeg pojasa. Daljnji prilog upoznavanju molike sa šumarskog gledišta i interesa jest publikacija bugarskih šumara N. Peneva i M. Tamamdžijeva, koju su na naš jezik preveli Ing. Novaković i Ing. Radulović izdajući je pod naslovom »O molici u državnoj šumi Čoravici« (Skoplje 1935 god., cijena 6.— din).

Šuma Čoravica, kao sastavni dio gospodarske jedinice »Belmeken«, koja gospodarska jedinica zauzima površinu od 1707 ha šume, 1304 ha površina obraštenih krivuljem, 642 ha suvata, nalazi se na sjevernim stranama zapadnog dijela Rodopskog gorja i otvorena je prema sjeveroistoku. Tlo glinasto-pjeskovito na granitnoj podlozi, jakog nagiba, nadmorske visine 750—2630 met. Srednja godišnja temperatura cca 4,5°, a srednja količina oborina oko 1000 mm dobro raspodijeljenih tokom godišnjih doba i mjeseci.

U vertikalnom smislu razlikuju se tri odjelita pojasa: 1. pojas jele i bukve; 2. pojas smreke, molike i bijelog bora; 3. pojas krivulja. (Interesantno je zabilježiti, da je u prvom pojasu utjecajem čovjeka izazvana promjena u korist jele, a na štetu bukve).

Molika se javlja u drugom pojasu, koji zauzima staništa između 1500 i 2100 met. nad morem i to u većoj količini s porastom nadmorske visine. Od 25% broja stabala u pojasu između 1500 i 1700 met. učešće molike penje se na 65% u regiji iznad 1900 met. i to poglavito na račun bijelog bora, koji u toj visini iščezava. Sva ova staništa jakog su nagiba i jake eksponiranosti. Visina stabala i na kamenitom i pećinastom tlu doseže visinu od preko 30 met.

Autori utvrđuju, da je rast molike optimalan, kada je ova u smjesi sa smrekom. Traže intervenciju šumara, da se o njoj povede računa kod posumljavanja visokoplaninskih regiona zbog njene prilagodbe visokoalpskoj klimi i strmom terenu.

Interesantni su taksacioni podaci dobiveni klupiranjem dijela od 114 ha površine mješovite sastojine smreka-bijeli bor-molika s ukupnim brojem od 46.815 stabala. S učešćem od 28% po broju stabala, temeljnica molike zauzima 34% sveukupne temeljnice, a u masi penje se na 36%. Smreka pokazuje odnos od 55%, 48% i 49%, a bor 17%, 18% i 15%. Razabire se, da molika u gornjoj smjesi ima relativno najveću drvenu masu. Priloženi podaci pokazuju, da molika preferira sjeverne ekspozicije, ali nasuprot smreke traži više sunca. To potvrđuje činjenica, da se smreka povlači u niže dijelove strana, gdje je kako dnevna tako i godišnja insolacija kratkotrajnija.

Tako se ponaša u opisanoj šumi molika, kojoj autori namjenjuju zadaću proširivanja pojasa šuma istiskivanjem krivulja, te da se tako mjesto vegetacije sa samom zaštitnom funkcijom dobije i flora od neposredne gospodarske koristi.

O. P.

PREGLED ČASOPISA.

»Le chêne« ime je novoj francuskoj reviji, koja izlazi kao četvrtgodišnjak počevši od godine 1931. Reviju izdaje »Šumarsko udruženje za mediteran i kolonije« (Société forestière méditerranéenne et coloniale). Šef-redaktor je gospodin A. Magnéin,

Inspecteur général des Eaux et Forêts, koji je i generalni sekretar udruženja. Cilj joj je da služi propagovanju ljubavi i razumijevanja za šumu i sav rad oko nje, te da tako bude od koristi otadžbini. Revija je zasnovana na širokoj osnovici, jer obuhvata ne samo šumarstvo već i lovstvo, ribarstvo i turizam.

Način uređivanja i spoljašnja oprema revije podešeni su njenome cilju i služe na čast i izdavaču i redaktoru. Članci su pisani vanredno lakim stilom, bez naučnačke ukrućenosti i vrlo stvarno. Spoljašnje lice revije umjetnički je dotjerano. Kvart-format (25 × 31 cm) na najfinijem chamois-papiru. Revija *Chêne* donosi u tekstu i kao priloge slike pune umjetničke vrijednosti.

Da bismo skrenuli pažnju naših čitalaca na odličnu francusku, u nas malo poznatu, reviju »*Le Chêne*«, donosimo prikaz nekih članaka.

Magnein: Šume, lovstvo, ribarstvo, turizam; *Lecomte*: Pogled na rasprostranjenje hrastova na svijetu; *Salvador*: Šuma mediteranskih zemalja; *Auscher*: Drvo — pobjednik; *De Falvelly*: Šume istočnih Pireneja; *André*: Šume departmana Aveyron.

Rad Cardon: La perdrix grise (Trčka siva), obuhvata sam 121 stranicu, a pisan je upravo s majstorskim poznavanjem.

Administracija i redakcija revije »*Le Chêne*« nalaze se u: 31 Rue de Bourgogne, Paris (7-e). Godišnja je pretplata (za inostranstvo) 125 franaka.

U.

IZ UDRUŽENJA

ЗАПИСНИК

IV. sjednice Управног одбора Југословенског шумарског удружења, која је одржана 12 и 13 јула 1936 у Сплиту.

Присутни: председник Др. Ј. Балеи; потпредседник Др. Петровић; благајник Милаи Дрић; тајник Никола Неидхард; одборници: Др. Петрачић, Инг. Миклау, Инг. Баранац.

Испричали су се: Јасић, Белтрам, Прпић, Смилај, Ленарчић, Стјепановић, Михаличек.

I. Председник извештава да је са потпредседником г. Петровићем посетио г. Министра шума и рудника, да му је, у име удружења изразно захвалност за Уредбу о организацији шумарске службе. Уједно је посетио гг. начелнике Одељења желећи им у име Удружења срећан рад. Уједно извештава о плочи, која ће се открити покојном шумару Х. Фридли. Топло захваљује г. инг. Марчићу, који је уложио толико труда, да се плоча спреми (засебно о постављању плоче види у годишњем извештају о раду у 1935/36).

II. Записник седнице Управе, која је одржана 22 марта 1936 у Загребу, овјеровљују Инг. Баранац и инг. Миклау.

III. Примају се у чланство Посмртне помоћи следећи чланови: Инг. Амбринац Јосип, инг. Пихлер Милаи, инг. Каудерс Алфонс, Николашевић Јулио, инг. Марковић Иван, инг. Јелман Бела, инг. Др. Петровић Драгољуб, инг. Гавран Љубомир, инг. Содник Антун, Цигановић Владимир, Хекнер Јосип, инг. Манојловић Бранко, инг. Вудсам Александер, Студианов Никола, инг. Буцалић Јанко, Хофман Иван, Филиповић Сл., Фицко Драгутин, Миловановић Драгољуб, Пахерник Фрањо, Брикси Стјепан, Радосевић Вјенцеслав, Опачић Војислав, Јовановић Слав, Сјтер Грегор, Бегић Јуре, Сендић Јосип, Смилај Иван, Др. Удмански Милаи, Крајишник Мустафа, инг. Баранац Слободан, Мило:

шевић Анте, инг. Кајфеж Драго, Тон Јосип, инг. Маховлић Јосип, инг. Савин Јован, Др. Јосип Бален, Др. Неидхардт, Никола.

Благајник чита благајнички извештај, који се прима.

Прима се и извештај надзорног одбора.

Надзорни одбор ће се замолити да пред скупштину изврши још једну шконтрацију благајне.

Закључује се пописати и водити евиденцију о свим старим шумарским листовима. Замолити чланове да дарују старе Шумарске Листове Удружењу.

IV. Расправља се о предлогу буџета за наредну годину, који предлог је саставио г. благајник.

Закључује се ставку »награда уреднику, тајнику и благајнику« снизити од 50.400.— на 43.200.— (месечно уредник 1.400.—, тајник 1.200.—, благајник 1.000.—).

Ставља се у дужност тајнику да проучи питање пензионог осигурања чиновнице Удружења код Пензионог завода у Љубљани. У предлогу буџета ставка за чиновницу остаје иста, али с тиме, да се из те ставке и пензијски осигура, у колико је таково осигурање могуће.

V. Прелази се на расправу о пројекту Уредбе о пољопривредним коморама.

Тајник излаже, да је замољено Министарство пољопривреде за тај пројекат. Доставило је 10 примерака, који су одаслани гг. одборницима. Излаже своје мишљење о томе пројекту у вези са интересима шумарства. У пројекту је шумарство само узгред третирано. Није самостално. Излаже потребу, да шумарство буде у Комори самостално.

Тајник чита мишљење Љубљанске подружнице, која тражи, да коморе и у наслову добе ознаку, да су оне и за шумску привреду па да се деле у две главне секције т. ј. за пољску и за шумску привреду. Надаље подружница предлаже да се измени пројект у толико, да Министри буду обавезани давати пројекте закона, уредаба итд. коморама на мишљење. Задња инстанца за коморске послове нека буде бан. Шумски радници би такођер требали да буду обухваћени у коморама.

Инг. Миклау излаже своје гледиште. Сматра да би коморе морале бити организоване на другој основи. Шумарству треба загарантовати пуни паритет са пољопривредом. Наслов комора треба да буде »за пољску и шумску привреду«. Коморе нека се деле у две главне секције: пољопривредну и шумарску са засебним буџетима. Прирез убран од пољопривредног посједа нека иде пољопривредној секцији, а од шумског посједа секцији за шумску привреду. Комуналне шуме нека такођер имају представнике у коморама. Потпуно демократски принцип не смије се употребити, јер ће увек на пр. већина, коју чине радници и малопоседници надгласати остале категорије поседника, који ће баш да плаћају највише приреза. Стога би некако требало коморе разделити у групе интересената. Неоспорно би министри морали давати пројекте закона, уредаба итд. који су у вези са народном привредом, на мишљење комора, а не да се само предвиди да могу давати. Сваки срез нека у веће коморе бира по 2 члана, једног за пољопривреду а другог за шумску привреду. Осим тога би требало свагде, где се у пројекту спомиње Министар пољопривреде ставити такођер: »и Министар шума и руда«.

Инг. Баранац је мишљења да је опасно пројекат одвише мењати. Постоји опасност да се наша тражења неће усвојити, ако затражимо потпуну и тако дубоку ревизију пројекта.

Др. Петровић наглашава, да је по Финанс. закону Министар пољопривреде овлаштен да ствара коморе за пољопривреду. Требао би Ми.

нистар шума да добије аналогну овласт да створи коморе за шумску привреду, па би се тек онда имало да одлучи о томе, да ли ће то бити заједничке коморе за пољску и шумску привреду или засебне за пољску и засебне за шумску.

Због важности самог предмета одбор закључује, да се на Главној скупштини одржи реферат о питању заступања шумске привреде у коморама с нарочитим обзиром на пројекат Уредбе. Реферат ће одржати г. инг. Миклау.

Надаље се закључује упозорити г. Министра шума а и Министра пољопривреде на споменуте недостатке, које је Управни одбор констатовао. Детаљније образложење биће донесено на скупштини. У колико ће предмет доћи на мериторну расправу у Министарству пољопривреде прије, него што наша главна скупштина даде своје мишљење, замолити, да се у Одбор за коначну редакцију Уредбе позове и представник Југословенског шумарског удружења (инг. Миклау) као и представник Министарства шума.

VI. Тајник извештава, да је Приморска бановина наручила од нас пропагандних плаката за 4.000.— динара. Прошла седница је одобрила из средстава Удружења 5.000.— динара.

Има изгледа, да ће и град Загреб откупити плакате за цца 5.000.— до 7.000.— динара. Тајник предлаже да се штампају плакати Молитва шуме, Чувајмо шуму од пожара, Шуме бране од поплава, вјетрова и суше.

Прихваћа се. Изабире се ужи одбор гг.: Др. Петрачић, М. Дрнић, Инг. Премужић и Др. Неидхардт. Тај ужи одбор се овлашћује, да подузме све потребно да се плакати штампају по могућности што прије и то засада за цца 8.000.— динара. Клишеји ће се сачувати за даље штампање.

VII. Словенска шум. заједница јавља, да је и братско Друштво буг. акад. образованих шумара приступило Заједници.

Узима се на знање.

VIII. Прима се дневни ред и распоред Главне скупштине, која ће се одржати дне 3 и 4 септембра у Загребу.

IX. Потпредседник Др. Петровић извештава о своме путу у Бугарску на конгрес Друштва буг. академски образованих шумара. Излаже проблеме, који су на конгресу расправљани. На томе конгресу је на замолбу буг. колега одржао и једно невезано предавање о смерницама и циљевима наше шум. политике.

Осим тога је заступао Удружење на конгресу Устредни једноте Чехосл. лесништва у Јихлави. Излаже и проблеме, расправљене на томе конгресу.

Реферати г. потпредседника као делегата Ј. Ш. У-а узимају се на знање.

X. Чита се реферат гг. инг. Сарнавке и инг. Баранца о питању праксе шум. чиновничких приправника, који је доставила Београдска подружница.

Након краће дебате прима се реферат у целости. Закључује се упутити га Министарству. Осим онога што се у њему предлаже, закључује се предложити, да се оснује неколико поучних шумарија, где би се радили сви главни шум. послови, па да се приправници упућују на такве шумарије да стекну потребну праксу.

XI. Тајник чита представку Београдске подружнице у предмету израде лугарских кућа од стране Шипада. Подружница је за финансијски закон (1936/37) предложила да Шипад изради на рачун отплате свог дуга држави 53 лугарске куће. Због хитности је подружница непосредно деловала, да је дошло до озакоњења тог њеног предлога.

Закључује се упозорити подружницу, да све предмете за Министарство има достављати преко центре. Пошто је ствар била хитна, требала се по-

дружница споразумети са претседником и потпретседником Удружења, који оба бораве у Београду.

XII. Мишљење Београдске подружнице по питању шумарских факултета.

Тајник чита реферат Подружнице по томе питању. Подружница излаже гледиште, да су два факултета сувишна. Један је довољан, који би требало реорганизовати.

Развија се дебата по томе питању.

Др. Петрачић протестира против критике рада факултета у реферату и одбија је. Такова критика долази од непознавања ствари. У реферату се спомиње да су на пр. наши факултети изграђени по узору Минхенског факултета, а кад тамо минхенски готово уопће нема техничких предмета, који се код нас и те како третирају. Говорник надаље иштиће, како је онда, када се је други факултет оснивао, разлагао са својим колегама, да је један добро уређени факултет довољан. А ипак се то није усвојило. Ветеринарско удружење се недавно изјавило против оснивања другог ветеринарског факултета, јер да је један ветеринарски факултет довољан, који треба да се уреди и изгради. Успркос тога ће се основати и тај други факултет. Већ су зато у буџету предвиђене и неке ставке. Једнако је са другом комерцијалном високом школом.

Зашто се тако радило и још увек се ради? Зато, јер оснивање факултета није само стручне природе.

Зар не би било неозбиљно да се овако велика и важна установа као што је један факултет данас оснива, а за кратко време се укида.

Након дуже дебате, у којој су суделовали сви присутни, закључује се сачекати закључак Сарајевске подружнице, која је такођер то питање покренула.

XIII. Представка Хуге Носала за регулисање положаја упућује се претседнику с молбом да лично подузме што је могуће.

XIV. Тајник чита одговор Министарства у предмету молбе за помоћ слепог колеги Инг. Саћеру. Министарство јавља да нема могућности.

XV. Тајник чита следећи одговор Министарства на представку о депутатима (види Шумарски Лист 1936 стр. 204):

»Поводом Ваше представке од 21 јануара 1936 године бр. 1.183/35 по горњем предмету, Одељењу за шумарство Министарства шума и рудника је част саопштити:

За издавање депутатних припадљености у ресору шумарства Министарства шума и рудника меродавна је »Уредба о припадљеностима у натури шумар. стручног особља код управе држ. шума« (Службене Новине бр. 236—ХС од 12 децембра 1932 год.) као и решење опште седнице Државног савета број 16.102 од 23 маја 1933 (Службене Новине број 206 — LXII од 11 септембра 1933), које је обавезно за све управне власти које примењују односну уредбу од дана доношења.

Што се тиче чиновничких приправника инжењера ствар стоји овако. Поводом једног конкретног случаја Државни Савет је пресудио да чин. приправник — шумар. инжењер, без држ. стручног испита, нема право на депутатне припадљености. Према томе, чињеницу да су они предвиђени уредбом, треба разумети тако, да су то они чин. приправници који у свему испуњавају услов из §-а 132 Закона о шумама тј. имају и државни стручни испит, али немају звање чиновника, пошто на исто још носу стекли право (држ. стручни испит полаже после две године, а на звање чиновника стиче се право после три године) или га не могу добити из буџетских разлога.

Питање депутатних припадљености шумарских стручњака — средњошколаца постало је беспредметно обзиром на чл. 77 став 3 Уредбе о организацији Министарства шума и рудника и подручних установа и о управи држ.

шумама и држ. рударским предузећима, М. С. Бр. 268/36.»

XVI. Сенат Краљевине Југославије јавља, да је резолуцију Удружења од 8 и 9 септембра 1934 упутио г. Министру шума на надлежност (види резолуцију у Шум. Листу).

XVII. Чита се следећи одговор Министарства шума:

»Оделењу за врховни шумарски надзор част је извести, да се одлуке о кретању у служби код службеника имовних општина не достављају Главној контроли, пошто исте Главна контрола враћа тврдећи, да службеници имов. општина нису државни тј. да припадљености не примају из држ. касе.

Питање година службе проведених код имовних општина регулисаће се новом Уредбом о санацији имовних општина».

XVIII. Извештај Београдске подружнице о раду у год. 1935/36 узима се на знање.

XIX. Чита се следећи допис Скопске подружнице, који се у целисти прихваћа и закључује засебну представку Удружења по предмету лично предати господину Министру шума.

»На последњој седници Управног одбора ове Подружнице између осталог расправљано је о питању унапређења шумарског особља у бюджетској 1936/37 години, па је том приликом констатовано:

Да на територији ове Подружнице има знатан број шумарског особља, нарочито млађег, које је стекло право на унапређење, односно постављење од чиновничких приправника, пре 6, 8 па и 10 месеци, који до данас још нису унапређени, односно постављени.

Да се из дневних листова и службених новина види како шумарско особље није уопште унапређивано и постављано у току последњих 10 месеци (сем 3 случаја).

Да се из истих листова виде свакодневна унапређења и постављања код свих других ресора.

Поред овога се из поузданих извора сазнаје да у току бюджетске 1936/37 године у опште неће бити никаквих унапређења у шумарској струци.

Благовремено унапређење од великог је моралног и материјалног значаја за државне службенике. Оно им с једне стране омогућава интензивнији и успешнији рад у државној служби, а са друге им побољшава материјални положај и тиме им даје још већи потстрек за рад.

Шумари као свесни грађани имали су и имаће увек схватања за државне и народне потребе, и готови су увек да своје личне интересе подреде општим. Када би изостанак унапређења налагала општа потреба за штедњом, онда би се то односило на све државне службенике. Међутим се из изнетих чињеница види да су службеници Министарства шума и рудника једини који у овом року нису били унапређивани и постављани.

Изостанак унапређења шумарског особља, онда када се сви државни службеници унапређују, ствара оправдан утисак да је шумарска струка од мањег значаја за општу народну привреду, и да су њени службеници слабијег стручног и моралног квалитета.

Ово штоди струци а тиме и народној привреди, а да не говоримо колико то штоди самим шумарима. Скопска Подружница као претставница и заштитница шумарства и шумара на југу, у духу њеног општег задатка и на основу њених правила, умољава своју матицу Југословенско Шумарско Удружење да путем једног меморандума затражи хитно унапређење, односно постављање, шумарског особља и да сав свој ауторитет употреби на праведно и брзо решење овога питања, имајући у виду интересе њених чланова и углед шумарства уопште.

У меморандуму би требало нарочито нагласити да се шумари пуним правом надају, да се таква неправда неће дозволити баш сада када струку води шумар. Сви шумари гледају с поуздањем у Господина Министра шума и рудника, који ће знати, као и до сада, правилно и праведно решити ово питање, и неће дозволити да његови чиновници буду запостављени.»

XX. Чита се представка г. Милинковића Буре због регулисања питања апсолвената бивше Сарајевске шум. школе.

Удружење се је већ опетовано обраћало надлежнима по томе предмету. Закључује се поновно упутити представку надлежнима.

XXI. Скопска подружница доставља следећи предлог:

»На годишњој скупштини Скопске подружнице од 16 фебруара т. год., истакнуто је питање учешћа шумара у политички живот Краљевине.

По уставу шумарски чиновници не могу да буду бирани за народне представнике, већ је потребно да су једну годину ван државне или бановинске службе.

Данашње шумарство бави се питањима културно-привредног карактера, а шумари при решавању тих крушних проблема, не учествују као народни претставници. Због овога шумарска струка не може да напредује онако како би требало и не заузима оно место које јој припада.

Служба шумара данас носи карактер привредно-културни, те према томе требало би шумарима омогућити да буду бирани за народне претставнике.

По овом питању на скупштини се развила дискусија, којом приликом је донета једногласна одлука да Управа подружнице умоли Ј. Ш. У. за дејство код надлежних да се шумарима омогући учешће у политички живот за добробит шумарске струке, а по потреби да се путем јавности дејствује на одлучујуће чиниоце по овом питању, како би се осигурао успех.

Моли се Наслов да ово питање изнесе на једну од својих редовних седница и по њему донесе закључке.»

Прихвата се и закључује замолити г. Министра шума, ако би дошло до решавања питања пасивног права гласа, да дејствује, како би шумари били изједначени са осталим државним чиновницима у пасивном праву избора.

XXII. Теодор Будисављевић, стипендист Удружења извештава о успеху свог школовања. Узима се на знање. За наредну годину има кандидат у јесен поднети поновну молбу са извештајем о успеху школовања.

XXIII. Тајник чита допис Београдске подружнице од 21 марта 1936 год. у коме се предлаже, да Удружење пружи моралну потпору новом часопису »Југословенска шума«. Подружница је приложила представку уредника тог листа на Министарство шума, у којој образлаже потребу излагања и моли помоћ.

Тајник надаље чита своје лично мишљење по предмету. Удружење је опетовано молило Министарство (последња два пута 13 јула 1933 и 22 децембра 1935) да Шумарском Листу доставља све нормативне наредбе, правилнике итд. на бесплатно штампање, чиме би Шумарски Лист постао бесплатни полуслужбени орган Министарства. Удружење у томе није успело. Држи, да би Шумарски Лист првенствено требао да дође у обзир да постане полуслужбени орган Министарства, а не да се мимонђе.

Развија се врло жива дебата, у којој суделују сви присутни. Господин Баранац као уредник »Југ. шуме« изјављује да је Министарство одбило да »Југ. шума« постане полуслужбени орган.

Након дуже дебате о томе, што значи полуслужбени орган, закључује се следеће:

»Управни одбор Југословенског шумарског удружења расправљао је на својој седници дне 13 јула 1936 о ново основаном стручном листу »Југ. шума« те при томе узео до знања да »Југ. шума« није полуслужбени лист Министарства шума, него да третира актуелна питања шумарства, служи као допуна Шумарском Листу, па се ради тога препушта слободној одлуци чланова Удружења, да се на тај користан часопис претплате.

Управни одбор Ј. Ш. У је уједно тим поводом закључио, да се Министар. шума поновно замоли да у будуће доставља све нормативне наредбе, законе, правилнике и њихова образложења у сврху публикације Шум. Листу, те у сврху уредног прибирања тих преписа поставља једног члана као посебног повереника у Београду».

XXIV. Промене у чланству.

Примају се нови редовити чланови: Инг. Годек Иван, чин. приправник, Љубљана; инг. Ханзл Драгутин, градски шум. референт, Сл. Пожега; инг. Ржехак Виктор, хонор. службеник, Приједор; инг. Салом Мордо, шум. референт, Супетар; инг. Херјавец Драгутин, шум. инжењер, Загреб.

Нови чланови помагачи: Максимовић Милан, апсолвент шумарства, Земун и Аљмашац Марин, студ. форест, Земун.

Умро: Цвиклсдорфер Иван, шум. надсаветник, Самобор. (Слава!).

Иступили из чланства: Ивељић Јурај, Котор-Варош; Ервачанин Милош шум. саветник, Срем. Митровица; Јелинек Богомир, шум. референт, Семизовац и Иванов Михајло, чин. приправник, Брза Паланка.

XXV. Чита се допис аустријског друштва пољопр. и шум. прив. чиновника, у коме моле за обавест да ли би Југословенско шумарско удружење суделовало по своме делегату на интернационалном састанку таквих намештеника у септембру у Бечу.

Закључује се обратити Друштву шум. и пољопр. приватних чиновника у Осијеку, да се евентуално изашаље заједнички делегат. Предложити за делегата г. инг. Миклау-а. За делегата се одобрава 1.000.— динара за путни трошак. Запитати и г. инг. Рора, да ли ће суделовати на конгресу.

XXVI. Одобрава се, да се Шум. Лист шаље Научном музеју у Лондону.

XXVII. Благајник извештава, како је ранији одбор пред три године закључио да се приступи проучавању питања надоградње трећег ката на друштвену зграду. Био је изабран и ужи одбор, у који су ушли гг. Гринвалд, Др. Петрачић, Д. Храдил и И. Неидхардт. Ужи одбор је био овлаштен, да смије утрошити своту од 5.000.— динара. Међутим сада архитекта Подхорски тражи за нацрте (скице), које је пред 2 године израдио 10.000.— динара.

Закључује се, да се не може платити више од 5.000.— динара, а у вези горе споменутог овлаштења.

XXVIII. Благајник извештава о решењу г. Министра шума, којим се одобрава Удружењу припомоћ од 4.000.— динара.

Закључује се захвалити.

XXIX. Закључује се за спомен плочу покојном Фридлу исплатити 1.480.— динара. Плоча је по Удружењу откривена у недељу 12 јула 1936 у 18½ сати на Марјану у Сплиту. Види о томе у Годишњем извештају Удружења за главну скупштину 1936.

XXX. Закључује се упозорити подружнице да се придржавају правилника о оснивању и раду подружница од 20 аугуста 1932, Шум. Лист г. 1932 страна 632—633. Подружнице не смију централним властима упућивати представке,

већ једино преко централе. Исто тако на своје зборове нека не зову Министре, јер све то спада у делокруг централе. Шумари најпре треба да у Удружењу реше проблеме, па тек онда да их износе пред надлежне и у јавност. Једнако нека подружнице на своје зборове не зову новинаре. Свака подружница има опће проблеме, који се тичу читаве државе, да углавном расправља са својег (локалног) гледишта. Та мишлења се имају у централном одбору да саобразе, па тек тако да изађу у јавност. Јер иначе у јавност долазе од разних подружница разна, евентуално дивергентна мишлења.

XXXI. Закључује се ургирати предлоге гледе уређења Мљета за евентуално шумарско летовалиште.

XXXII. Закључује се замолити градско поглаварство у Загребу, да коју уллицу у Загребу прозове Кестерчанековом.

XXXIII. Одобрава се путни трошак делегату Удружења Др. Петровићу на скупштинама бугарског и чехословачког шумарског удружења у износу од укупно 3.400.— динара.

XXXIV. Закључује се послати на рачун Удружења бугарским шумарима сепаратне отиске студије г. Др. Балена о бунарском шумарству.

XXXV. Закључује се издати књигу Др. Ј. Балена о Јосипу Козарцу, а у вези једног ранијег закључка Главне управе Ј. III. У.

Ужи одбор, који ће прихватити понуду тискарe и све подузети, да се штампање изврши пред скупштину чине гг. Др. Петрачић, Др. Неидхардт и М. Дрнић.

Уместо хонорара добиће аутор 100 сепарата.

XXXVI. Тајник извештава, да није доспео израдити годиншњи извештај. Моли да се овласти председништво да извештај прими.

Закључује се да тајништво што хитније изради извештај, који ће се размножити и разаслати одборницима с тиме, да у року од 8 дана доставе своја мишлења.

SUMARSKЕ LISTOVE

stare brojeve moli uprava za kompletiranje nepotpunih godišta.

Često mlađi naši članovi traže pojedine brojeve starih godišta i dešava se, da im uprava ne može iste dobiti, jer ih nema više na zalih.

Mnogi članovi našeg udruženja imaju kod kuće ili u uredu starih brojeva Šum. Lista, koje više ne trebaju, pak ih molimo, da nam iste pošalju.

Darovatelji neka izvole unapred primiti našu zahvalnost.

Troškove poštarine pripravnici smo nadoknaditi.

Traže se za knjižnicu Jugoslovenskog šumarskog udruženja ove knjige:

Escherich: Forstinsekten Mitteleuropas I—III.

Nüsslin: Forstinsektenkunde.

Ponude sa oznakom cijena neka se šalju Jugoslovenskom šumarskom udruženju u Zagrebu, Vukotinovićeve ulica broj 2.

UPLATA ČLANARINE U MJESECU APRILU GODINE 1936.

Redoviti članova:

Abramović Ante, Zagreb Din 100.— za god. 1935; Brnjas Dragutin, Zagreb Din 100.— za god. 1936; Crepić Josip, Vinkovci Din 75.— za II polg. 1933 i ¼ za god. 1934; Ciganović Vladimir, Apatin Din 100.— za god. 1937; Grünwald Josip, Zagreb Din 100.— za god. 1934; Koprić Andrija, Zagreb Din 50.— za II polg. 1935; Kosanović Vladimir, Plaški Din 100.— za god. 1936; Lovrić Ninoslav, Zagreb Din 50.— za II polg.

1935; Marković Miodrag, Kraljevo Din 25.— za II/4 1936; Miljuš Petar, Zagreb Din 100.— za god. 1936; Rajković Velimir, Zaječar Din 100.— za god. 1935; Ružić Ante, Sušak Din 50.— za I polg. 1936; Strapajević Đuro, Zagreb Din 50.— za II polg. 1935; Seljak Janko, Zagreb Din 50.— za II polg. 1935; Vasilčić Vojin, Našice Din 100.— za god. 1936; Vučković Blažimir, Gor., Milanovac Din 100.— za god. 1936.

Redoviti članova sa područja podružnice Ljubljana:

Balabajev Leonid, Kranjska Gora Din 50.— za I polg. 1936; Meščanska korporacija, Kamnik Din 100.— za god. 1935; Tavčar Karl, Ljubljana Din 50.— za II polg. 1935; Tomše Valentin, Ljubljana za I polg. 1934.

Redoviti članova sa područja podružnice Beograd:

Đorđević Petar, Beograd Din 100.— za II polg. 1936 i I polg. 1937; Gačić Jovan, Beograd Din 200.— za god. 1934 i 1935; Milošević Dušan, Beograd Din 100.— za god. 1936; Nikolić Borislav, Beograd Din 100.— za god. 1936; Vorkapić Lazar, Beograd Din 100.— za god. 1935.

Redoviti članova sa područja podružnice Banjaluka:

Begić Jure, Banjaluka Din 100.— za god. 1936; Čekrlija Risto, Banjaluka Din 200.— za god. 1934 i 1935; Kahler Jeronim, Kotor Varoš Din 100.— za god. 1936.

Redoviti članova sa područja podružnice Sarajevo:

Kurc Josip, Sarajevo Din 50.— za II polg. 1935; Tonković Đuro, Sarajevo Din 100.— za god. 1935.

Redoviti članova sa područja podružnice Skoplje:

Momirović Borivoj, Bitolj Din 50.— za I polg. 1936; Mihajlović Dragomir, Tetovo Din 50.— za I polg. 1932; Šimić Petar, Kavadar Din 50.— za I polg. 1937; Vančetović Živojin, Skoplje Din 100.— za god. 1935.

Uplata članova pomagača u mjesecu aprilu god. 1936:

Bula Konstantin, Zagreb Din 25.— za I polg. 1935; Trohar Vlado, Zagreb Din 50.— za god. 1936; Aljmašac Marin, Zemun Din 70.— za god. 1936 i upis.

Uplata na pretplati za Sumarski List u mjesecu aprilu 1936 godine:

Gračinsko oskrbništvo, Boštanj Din 100.— za god. 1936; »Šuma z. o. z.«, Zagreb Din 100.— za god. 1935.

UPLATA ČLANARINE U MJESECU MAJU GODINE 1936.

Redoviti članova:

Agić Oskar, Vinkovci Din 100.— za god. 1936; Belašković Drago, Zagreb za I polg. 1936; Franješ Eugen, Bjelovar Din 50.— za II polg. 1935; Grünwald Josip, Zagreb Din 50.— za I polg. 1935; Hekner Josip, Zagreb Din 100.— za god. 1936; Ištaković Blaž, Vinkovci Din 50.— za II polg. 1935; Muck Valter, Zagreb Din 50.— za I. polg. 1936; Muždeka Damjan, Vinkovci Din 200.— za god. 1935 i 1936; Marković Miodrag, Kraljevo Din 25.— za 3/4 1936; Nosál Hugo, Lovreč Din 50.— za I polg. 1932; Ostojić Kosta, Kosovska Mitrovica Din 100.— za god. 1936; Peršić Nikola, Bjelovar Din 50.— za I polg. 1933; Ružić Ante, Sušak Din 50.— za II polg. 1936; Spielvogel Viktor, Našice Din 100.— za god. 1936; Tereščenko Stefan, Aleksinac Din 100.— za god. 1936.

Redoviti članova sa područja podružnice Ljubljana:

Munih Franjo, Ljubljana Din 20.— a conto duga za god. 1932; Radosavljević Jovan, Ljubljana Din 25.— za II/4 1936; Tomše Valentin, Ljubljana Din 50.— za II polg. 1934.

Redoviti članova sa područja podružnice Beograd:

Dereta Branko, Apatin Din 100.— za god. 1936; Drndarski Lazar, Bačka Palanka Din 50.— za I polg. 1932; Manojlović Milan, Beograd Din 200.— za god. 1935 i 1936;

Rosić Sreten, Beograd Din 100.— za god. 1935; Šebetić Marko, Novi Sad Din 100.— za god. 1936.

Redovitih članova sa područja podružnice Sarajevo:

Holl Ferdinand, Sarajevo Din 100.— za god. 1936; Mihaliček Nikola, Sarajevo Din 100.— za god. 1936; Piškorić Oskar, Višegrad Din 84.— a conto za god. 1936.

Redovitih članova sa područja podružnice Skoplje:

Mihajlović Dragomir, Tetovo Din 50.— za II polg. 1932.

Redovitih članova sa područja podružnice Banjaluka:

Gagić Dragoslav, Kotor Vareš Din 25.— za II/4 1936; Katić Josip, Banjaluka Din 100.— za god. 1935; Heim Jovan, Derventa Din 25.— za I/4 1936.

UPLATA ČLANARINE U MJESECU JUNU 1936 GODINE.

Redovitih članova:

Dremil Oskar, Zagreb Din 50.— za I polg. 1935; Dereta Borislav, Golubac Din 25 za $\frac{3}{4}$ 1936; Dereta Mihajlo, Vinkovci Din 100.— za god. 1936; Ježić Miroslav, Sušak Din 100.— za god. 1936; Jozić Josip, Nova Gradiška Din 100.— za god. 1936; Kovačević Roko, Sisak Din 100.— za god. 1936; Kolarović Stevo, Aleksinac Din 100.— za god. 1936; Kovačević Pero, Jastrebarsko Din 100.— za god. 1936; Kušan Stjepan, Cetinje Din 100.— za god. 1936; Lovrić Slavko, Fužine Din 50.— za I polg. 1935; Matonički Stjepan, Zagreb Din 50.— za I polg. 1934; Marković Ivan, Garešnica Din 50.— za II polg. 1935; Marković M. Miodrag, Kraljevo Din 25.— za $\frac{1}{4}$ 1936; Mahovlić Josip, Pleternica Din 100.— za god. 1936; Mrvoš Vladimir, Gomirje Din 300.— za god. 1934, 1935, 1936; Peršić Nikola, Daruvar Din 50.— za II polg. 1933; Savčić Miloš, Nova Gradiška Din 100.— za god. 1936; Seljak Janko, Zagreb Din 50.— za I polg. 1936; Škorić Vladimir, Zagreb Din 100.— za god. 1935; Šokčević Đuro, Vinkovci Din 100.— za god. 1933; Nosal Hugo, Lovreč Din 50.— za II polg. 1932; Netković Nikola, Boljeva Din 100.— za god. 1936.

Redovitih članova sa područja podružnice Ljubljana:

Detela Leo, Stražišće Din 100.— za god. 1936; Jurhar Franjo, Dolnja Lendava Din 100.— za 1936; Eger Gustav, Železniki Din 100.— za god. 1936; Sevnik Franc, Straža Din 100.— za god. 1936; Krejči Antun, Ruše Din 100.— za god. 1936; Šivic Antun, Ljubljana Din 100.— za god. 1936; Tomše Valentin, Ljubljana Din 50.— za I polg. 1935.

Redovitih članova sa područja podružnice Beograd:

Belanović Sava, Mitrovica Din 100.— za god. 1936; Berzeković Antun, Apatin Din 100.— za god. 1935; Pećina Mihovil, Apatin Din 200.— za god. 1936 i 1937; Savić Đorđe, Novi Sad Din 100.— za god. 1936; Petrović Radiša, Novi Sad Din 100.— za god. 1936.

Redovitih članova sa područja podružnice Sarajevo:

Čaić Rudolf, Gacko Din 50.— za I polg. 1934; Banin Vladimir, Oštrelj Din 50.— za I polg. 1932; Gordov Aleksander, Loznica Din 50.— za I polg. 1936; Hajliček Hubert, Sarajevo Din 50.— za II polg. 1935; Jelinek Bogomir, Semizovac Din 50.— za I polg. 1935; Milošević Stjepan, Sarajevo Din 50.— za I polg. 1935; Šonta Teodor, Sarajevo Din 50.— za II polg. 1936; Radalj Marko, Vareš Din 100.— za god. 1936; Kutleša Stjepan, Vitež Din 400.— za god. 1933, 1934, 1935 i 1936.

Redovitih članova sa područja podružnice Skoplje:

Bojić Dimitrije, Skoplje Din 100.— za god. 1936; Ćirić Danilo, Kosovska Mitrovica Din 100.— za god. 1936; Joksimović Branko, Din 100.— za godinu 1936; Mihajlović Dragomir, Tetovo Din 50.— za I polg. 1933; Oblak Franjo, Skoplje Din 100.— za god. 1935; Jakovljević Leonid, Skoplje Din 100.— za god. 1936.

Redovitih članova sa područja podružnice Banjaluka:

Dobrić Ante, Bihać Din 200.— za god. 1935 i 1936; Sinicki Ivan, Banja Luka Din 100.— za god. 1936.

Uplata članarine članova pomagača:

Babin Milutin, Zagreb Din 100.— za god. 1934 i 1935; Krasojević Cvjetko, Zagreb Din 175.— za god. 1933/II, 1934, 1935 i 1936; Šimatić Nikola, Senj Din 50.— za g. 1936.

Uplata na pretplati za Šumarski List:

Ig. Kleigmajer, Ljubljana Din 100.— za god. 1936; Direkcija šuma otočke imovne općine, Otočac Din 50.— za II polg. 1936.

LIČNE VIJESTI

† ИНЖ. БОЖО ЈАУКОВИЋ

Све нас, чланове Скопске подружнице, дубоко је потресла вест, да је наш друг и колега инж. Божо Јауковић, шумарски пристав и срески шумарски референт у Пећи, након извршене операције, преминуо 15 јуна т. г. у Бечу.

Покојни инж. Божо Јауковић рођен је у познатој црногорској породици Јауковића 14 јула 1905 године у селу Придворици, среза шавничког, Зетска бановина. Као син сиромашних родитеља, уз много материјалних трзавица и мука завршио је реалну гимназију у Плевљима 1925 године. На Пољопривредно-шумарски факултет у Београду уписао се 1926 године, кога је и поред материјалних незгода завршио фебруара месеца 1931 године и то као један од најсолиднијих и најбољих студената.

По завршетку студија постављен је за чин. приправника и в. д. шефа Шумске управе у Беранима 26 маја 1931 године, у ком је својству остао све до 20 јуна 1933 године, када је премештен за чин. приправника при Шумској управи у Пећи, а 17 јуна 1934 године постављен за среског шумарског референта у Пећи, на којој дужности га је и смрт затекла.

Још на студијама покојник се одликовао добротом, колегијанošћу, због чега је међу својим друговима био јако омиљен, а од професора много цењен. Као човек, покојник се одликовао марљивошћу, честитошћу, поштењем, искреношћу и чврстоћом карактера и као такав у местима службовања имао је много пријатеља и поштовалаца и уживао глас доброг, приступачног и способног чиновника.

Задњих неколико година покојних је имао много несрећа и незгода у животу. Подносио их је мушки, без уобичајеног роптања и жалбе и баш сада, када му се задњих месеци осмехнула поново срећа, подлегао је после извршене операције, остављајући за собом незбринуту девојчицу.

Шумарска струка смрћу инж. Боже Јауковића губи једног солидног и спремног радника на пољу шумарства, а ми другови губимо изврсног друга, колегу и пријатеља.

Нека је слава и вечни помен нашем добром другу и колеги инж. Божи Јауковићу!

Инж. Свет. Кијаметовић

ODLIKOVANJA:

Odlikovani su:

- Dimitrov inž. Todor, profesor Poljoprivredno-šumarskog fakulteta u Sofiji i predsjednik Udruženja bugarskih akademski obrazovanih šumara, Sofija, ordenom Sv. Save 3 reda;
- Stojanov inž. Vasilj, profesor Poljoprivredno-šumar. fakulteta u Sofiji i potpredsjednik Udruženja bugarskih akademski obrazovanih šumara, Sofija, ordenom Sv. Save 3 reda;
- Kondev-Savov inž. Štilijan, načelnik Odjeljenja za šumarstvo, lov i ribolov Ministarstva narodne privrede, Sofija, ordenom Sv. Save 3 reda;
- Petrov inž. Georgij, načelnik Odjeljenja za šumarstvo u p. i počasni predsjednik Društva bugarskih šumara, Sofija, ordenom Sv. Save 3 reda;
- Zaharijev Tomo, direktor zavoda za šumarske opite i predsjednik Društva bugarskih šumara, Sofija, ordenom Sv. Save 4 reda;
- Kirilov Simeon, oblasni šumar, inspektor, Sofija, ordenom Sv. Save 4 reda;
- Stršenov Sofronije, inspektor Odeljenja za šumarstvo, lov i ribolov Ministarstva narodne privrede, Sofija, ordenom Sv. Save 4 reda;
- Ivanov Atanas, načelnik za pošumljavanje i uređivanje bujica, Sofija, ordenom Sv. Save 4 reda;
- Adžarov inž. Nikolaj, šef biroa za pošumljavanje i uređenje bujica, Plovdiv, ordenom Sv. Save 4 reda.
- Ugrenović dr. Aleksandar, profesor Poljoprivr. šumar. fakulteta u Zagrebu, francuskim ordenom »Du mérite agricole« komanderskog stepena;
- Grünwald inž. Josip, viši šum. savjetnik, Zagreb, francuskim ordenom »Croix d'officier du mérite agricole«;
- Neidhardt dr. Nikola, docent Polj. šum. fakulteta i tajnik Jug. šum. udr., Zagreb, francuskim ordenom »Croix d'officier du mérite agricole«;
- Jovanovac inž. Antun, inspektor Ministarstva 3 grupe 2 stepena Odeljenja za šumarstvo Min. šuma i rudnika u p., ordenom Jugoslovenske krune 3 reda;

PROMJENE U SLUŽBI.

Unapređeni su:

- Cerjak ing. Dominik, za šum. savjetnika V grupe kod sres. načelstva u Novom Mjestu;
- Cršanić J. Josip, za podšumara III klase 8 grupe kod Odeljenja za šumarstvo Ministarstva šuma;
- Bošković J. Svetislav, za knjigovođu 8 grupe kod Odeljenja za računovodstvo Ministarstva šuma i rudnika.

Postavljeni su:

- Stojaković inž. Ljubomir, šum. inženjer za činovničkog pripravnika kod šum. uprave u Rujevcu;
- Savić M. Dušan, potšumar III klase 10 grupe kod Odeljenja za šumarstvo Ministarstva šuma.

Premješteni su:

- Bremec M. Srećko, podšumar II klase 8 grupe, od šum. uprave u Turbama k šum. upravi u Ilidžama;
- Janković inž. Budimir, šum. pristav 8 grupe, od Dir. šuma Brodske imovne općine u Vinkovcima k šum. upravi iste imovne općine u Rajevom Selu;
- Branković inž. Desimir, šum. inž. 8 grupe, od šum. uprave u Ražnju k šum. upravi u Zagubici;

Živojinović inž. Milivoje, šum. pristav 8 grupe, od šum. uprave u Ljubinju k šum. upravi u Žagubici;
 Kutlešić inž. Miodrag, šef šum. uprave u Žagubici, k Direkciji šuma u Aleksincu;
 Rizvić Hasib, podšumar II klase 8 grupe, od sres. načelstva u Bos. Novom k šum. upravi u Prijedoru;
 Starčević Venceslav, podšumar II klase 8 grupe, od Kr. banske uprave k Direkciji šuma u Zagrebu;
 Mulabećirović Hasan, podšumar II klase 8 grupe, od sres. načelstva u Dobroju k šum. upravi u Višegradu;
 Cerić-Muratbegović, podšumar 9 grupe, od sreskog načelstva k šum. upravi u Tesliću;
 Veličković Dragoslav, šumar 8 grupe, od šum. uprave k sreskom načelstvu u Pirotu;
 Gordov inž. Aleksander, šum. pristav 8 grupe, od sreskog načelstva u Nišu k šum. upravi u Loznici;
 Sterić inž. Dragomir, šum. pristav 8 grupe od šum. uprave u Loznici k sres. načelstvu u Nišu;
 Ljubjecki Vasilije, šumar 8 grupe, od sres. načelstva u Kumanovu k šumar. skom odsjeku kr. banske uprave u Skoplju;
 Kazakov inž. Vadim, šef šum. uprave 8 grupe, od šum. uprave k Direkciji šuma u Čačku;
 Balabajev inž. Leonid, šum. pristav 8 grupe, od šum. uprave u Kranjskoj Gori k šum. upravi u Čačku;
 Golubinski inž. Pavle, šum. pristav 8 grupe, od šum. uprave u Kumanovu k šum. upravi u Nikšiću;
 Studijanov inž. Nikola, šum. pristav 8 grupe, od šum. uprave u Nikšiću k šum. upravi u Beranima;
 Lukičić Zlatko, knjigovođa 8 grupe, od računovodstva Dir. šuma u Apatinu k Direkciji šuma u Čačku;
 Mihić inž. Josip, šum. pristav 8 grupe, od sreskog načelstva u Donjoj Stubici k sreskom načelstvu u Ludbregu;
 Drašković inž. Rade, šum. pristav 8 grupe, od sreskog načelstva u Ludbregu k sreskom načelstvu u Gospiću;
 Ivanović inž. Stevan, savjetnik 5 grupe, od Dir. šuma u Cetinju k Direkciji šuma u Skoplju;
 Šunjevarić Milenko, viši šum. povjerenik 6 grupe i šef šum. uprave u Bitolju, k Direkciji šuma u Skoplju;
 Čivša inž. Dušan, viši šum. pristav 7 grupe, od Direkcije šuma u Sarajevu k Direkciji šuma u Aleksincu;
 Vasiljev inž. Aleksander, šum. viši pristav 7 grupe, od šum. uprave u Beranima k šum. upravi u Kumanovu;
 Čopinž. Vjekoslav, šum. viši pristav, od šum. uprave u Kruševcu k šum. upravi u Livnu;
 Vučković inž. Blažimir, šum. viši pristav 7 grupe, od šum. uprave u Gornjem Milanovcu k šum. upravi u Novom Pazaru;

- Mačsić inž. Svetozar**, viši šum. pristav 7 grupe, od sreskog načelstva u Pri-
lepu k šum. odsjeku kr. banske uprave u Skoplju;
- Filipan inž. Fanjo**, šef šum. uprave 7 grupe gradiške imovne općine u Novoj
Kapeli, za šum. višeg pristava kod šum. uprave u Podravskoj Slatini;
- Kosonogov inž. Pavle**, šum. pristav 8 grupe, od šum. uprave u Zavidoviću
k šum. upravi u Plevlju;
- Vasiljević inž. Đuro**, šum. pristav 8 grupe, od šum. uprave u Plevlju k Dir.
šuma u Sarajevu;
- Pantelić Čedomir**, pom. tehnički manipulant 10 grupe, od šum. uprave u Aran-
đelovcu k šum. upravi u Pirotu;
- Djorić inž. Mihajlo**, šum. pristav 8 grupe, od šum. uprave u Beogradu k sre-
skom načelstvu sreza vračarskog u Beogradu;
- Kovačević inž. Pero**, šum. savjetnik 4 grupe 2 stepena, od sreskog načelstva
u Vrbovskom k sreskom načelstvu u Jastrebarskom;
- Šimčić inž. Ivan**, viši sekretar Min. šuma 5 grupe, od Direkcije šuma u Aleksincu
k Odjeljenju za šumarstvo Ministarstva šuma u Beogradu;
- Braljinac inž. Mihajlo**, viši sekretar Min. šuma 5 grupe, od šum. uprave
u Kruševcu k Odjeljenju za šumarstvo Ministarstva šuma u Beogradu;
- Zečević inž. Vladimir**, savjetnik Dir. šuma 5 grupe, od šum. uprave Prača
Sjetline k Direkciji šuma u Čačku;
- Žagar inž. Bogdan**, savjetnik 6 grupe, od sreskog načelstva u Crikvenici k šum.
upravi u Bohinjskoj Bistrici;
- Rosandić inž. Milan**, šum. savjetnik 6 grupe, od Direkcije šuma u Čačku k Di-
rekciji šuma na Sušaku;
- Ferić inž. Ilija**, šum. savjetnik 6 grupe, od šum. uprave u Dubici k Direkciji šuma
2 banske imovne općine u Petrinji;
- Vasiljev inž. Aleksander**, viši šum. pristav 7 grupe, od šum. uprave u Ku-
manovu k šum. upravi u Beranima;
- Begović inž. Branislav**, šum. viši pristav 7 grupe, od šum. uprave u Livnu
k šum. upravi u Vozući;
- Djulepa inž. Mustafa**, šum. viši pristav 7 grupe, od šum. uprave u Vozući
k šum. upravi u Nemiljoj;
- Nikolić inž. Dimitrije**, šum. viši pristav 7 grupe, od šum. uprave u Prištini
k Direkciji šuma u Skoplju;
- Popović inž. Časlav**, šum. viši pristav 7 grupe, od šum. uprave u Rajevom
Selu k Direkciji šuma brodske imovne općine u Vinkovcima;
- Premershtajn Robert**, podšumar I klase 7 grupe, od sreskog načelstva u Mur-
skoj Soboti k sreskom načelstvu u Krškom.

UREDNIK ŠUMARSKOG LISTA U SOFIJI.

Uredniku Š. L. stigla je ovog proljeća od rektora Sofijskog univerziteta zamolba, da bi kao gost toga univerziteta, a u Poljoprivredno-šumarskom fakultetu istoga, održao u ljetnom semestru minule školske godine nekoliko predavanja iz svoje struke. Ma da inače ne voli putovanja u inozemstvo, odazvao se urednik rado tome pozivu, te je proveo u Sofiji 5 i pol dana (od 9 do 14 juna). Tom prilikom održao je u spomenutom fakultetu 4 predavanja o temi »Srednje moguća pogreška pri kubisanju sastojine«.

Čitaocima našega lista poznat je prošlogodišnji nadasve srdačni doček naših ekskurzionista u Bugarskoj. Poznavajući iz Šum. Lista taj doček očekivao je naravski i urednik nešto slična. No ono, što su mu braća Bugari priredili i pri dolasku i za cijelo vrijeme boravka, a i na odlasku, premašilo je daleko njegova očekivanja. Našoj najbližoj slavenskoj braći neka je za to i s ovoga mjesta srdačna hvala!

IZ ADMINISTRACIJE

ISPITNA KOMISIJA.

Kod odsjeka za šumarstvo kr. banske uprave u Zagrebu za godinu 1936 obrazovana je komisija za održavanje državnog stručnog ispita činovničkih pripravnika sa nepotpunom srednjoškolskom spremom za administrativnu-kancelarijsku službu, kako slijedi:

Ing. Josip Šustić, viši šum. savjetnik, predsjednik; ing. Ivan Čeović, viši šum. savjetnik, zamjenik predsjednika; ing. Ante Abramović i ing. Petar Skrljac, viši šum. savjetnici, članovi ispitivači; ing. Andrija Koprić i ing. Marijan Majnarić, viši šum. savjetnici, zamjenici članova ispitivača.

Šef odsjeka za šumarstvo.

Kraljevska banska uprava savske banovine u Zagrebu.

Broj: 10.110—7—1936.

Zagreb, dne 6 jula 1936.

Predmet: Lovostaje na trčke — skraćenje.

Temeljem zakonske ovlasti dane mi propisom §-a 18 zakona o lovu od 5 decembra 1931, a na predlog Saveza lovačkih udruženja savske banovine, propisujem sljedeću

NAREDBU.

Lovostaja na trčke (poljske jarebice, *Perdix cinerea*, *Perdix*) propisana §-om 17 Zakona o lovu od 5 decembra 1931 skraćuje se i mijenja tako, da počima 16 (šest-najstog) decembra, a svršava 15 (petnajstog) augusta sljedeće godine.

Naznačeni prvi i posljednji dani računaju se u lovostaju.

Ova naredba stupa na snagu danom obnarodovanja u Službenom listu savske banovine »Narodnim Novinama«.

Ban:
Ružić v. r.

OVLAŠTENI CIVILNI ŠUMARSKI INŽENJER.

Dekretom ministra građevina od 3 marta 1936 godine broj 7.875, a na osnovu čl. 6 privremene uredbe o ovlaštenim inženjerima i arhitektima, odobreno je *Panovu Aleksandru*, šumarskom inženjeru iz Banjaluke, da može vršiti javnu praksu na celoj teritoriji Kraljevine, specijalno iz struke šumarske.

Broj 7.875. — Iz Ministarstva građevina, 3 marta 1936 godine.

8391 1-1

Jugoslovensko šumarsko udruženje

održaće svoju

60-tu (XV-tu)

redovitu glavnu godišnju skupštinu

dne 3 i 4 septembra

u Zagrebu

Pozivaju se gg. članovi J. Š. U. da u što većem broju sa cijenjenim obiteljima dođu na to zborovanje.

Dnevni red i raspored skupštine zasebno su priloženi ovom broju Šumarskog Lista.

Konačno molimo gg. članove, da uplate članarinu. Po Pravilima imaju na skupštini pravo glasa samo oni članovi, koji su potpuno udovoljili svojim članskim dužnostima.

Uprava J. Š. U.

Industrija oružja
Borovnik i Urbanić
Zagreb, Jurišićeva 9 kod Glavne pošte
Telefon 59-99

Preporuča svoj cij. gg. lovcima svoje prvorazredne puške, pištolje i sav lovački pribor
 PREUZIMAMO sve u puškarski zanat zasijecajuće popravke oružja te iz-
 vršujemo iste najsavjesnije. — Izrađujemo lovačke puške po specijalnim
 narudžbama. — Prodajemo najsolidniju lovačku municiju. — Dajemo savjete
 i informacije u pogledu lovačkog oružja.

Preuzimamo prepariranje raznih životinja

Šumska Industrija
FILIPA DEUTSCHA SINOVI

Vrhovčeva ulica 1 ZAGREB Telefon broj 30-47

Parna pilana u Turopolju

Export najfinije hrastovine. Na skladištu ima velike količine potpuno suhe
 hrastove gradje svih dimenzija.
 Utemeljeno godine 1860. Utemeljeno godine 1860.

KRNDIJA
 GOSPODARSKA I ŠUMARSKA
 INDUSTRIJA D. D. U ZAGREBU

Uprava gospodarstva i šumarstva
NAŠICE, SLAVONIJA
 Proizvodi i eksportira svekolike
 gospodarske i šumske proizvode

Domaća stručna djela iz područja šumarstva

I. br.	Ime autora	Naslov knjige	Knjiga se nabavlja kod	Cijena je knjizi	
				Din	za stud Din
1.	Инг. Др. Петровић Драгољуб	„Шуме и шум. привреда у Македонији“		10.—	
2.	Dr. Levaković Antun	»Dendometrija«		članovi 70 nečlan. 100	članovi 50 nečlan 70
3.	Dr. Nenadić Djuro	»Računanje vrijednosti šuma«	Југ. шум. удруж. Загреб Вукотинови- ћева ул. 2	članovi 70 nečlan. 10	članovi 50 nečlan. 70
4.	Dr. Ugrenović Aleksandar	»Pola stoljeća šumarstva«		200.—	
5.	Ing Ružić Ante	»Zakon o šumama« (projekat iz g. 1924)		50.—	
6.	Hufnagl-Veseli- Miletić	»Praktično uređivanje šuma«		20.—	
7.	Јекић М. Јов.	Прилози за историју Шумарства у Србији		60.—	
8.	Dr. A. Petračić	Uzgajanje šuma, I. dio II. dio	pisca, Zagreb, Vukotinovi- ćeva 2	100.— 140.—	
9.	Ing. V. Mihaldžić	Tablice za obračunavanje njemačke bačvarske robe	pisca, Čarešnica (kraj Bjelovara)	50.—	40.—
10.	Dr. J. Balen	»O proredama«	pisca, Zemun, Kara- đorđeva 9.	50.—	
11.	„	»Naš goli Krš«	„	115.—	
12.	„	Prilog poznavanju naših medi- teranskih šuma	„	50.—	
13.	„	Pogledi na šumarstvo Bugarske	„	50.—	
14.	Dr. Balen — Dr. Sagadin	»Zakon o šumama«	Tiskara Narodnih Novina, Zagreb	50.—	
15.	Dr. Đ. Nenadić	Uređivanje šuma«	pisca, Zagreb, Vukotinovića ul. broj 2.	150.—	120.—
16.	„	»Osnovi šumarstva«	„	80.—	60.—
17.	„	»Šumarski kalendar«	„	25.—	20.—
18.	Dr. Ugrenović	»Zakoni i propisi o šumama i pilanama«	Tipografija d. d. Zagreb	120.—	
19.	„	Iskorišćavanje šuma I.	g. Dane Tomićić, Zagreb, Tehnički fakultet	80.—	70.—
20.	„	Iskorišćavanje šuma II. Tehnologija drveta	„	150.—	100.—
21.	„	Iskorišćavanje šuma III. Tehnika trgovine drvetom I	„	150.—	100.—
22.	„	Iskorišćavanje šuma IV. Tehnika trgovine drvetom II.	„	150.—	100.—
23.	Veseli D. Drag.	Uzgajanje šuma	pisca, Sarajevo, Bolnička 15	Ra-prodano. Pri- prema se novo prošireno izdanje	
24.	„	Заштита шума	„	30 —	25.
25.	„	Упораба шума	„	Ra pro- dano	
26.	„	Дендрометрија	„	Raspro- dano	
27.	„	Геодезија	„	40.—	35.—
28.	„	Lovstvo i ribarstvo	„	30.—	25.—
29.	„	Šumarska botanika	„	25.—	20.—
30.	„	Kađenje šumara u uspr. žeznicama	pisca, Sarajevo, Bolnička 15	15.—	12.—
31.	„	Sist. i nazivlje ž. drveća i grmlja	„	10.—	8.—
32.	„	Повјесн. цртица о шумама Босне и Херцеговине	„	15.—	12.—
33.	„	Sušenje naših čet. šuma	„	10.—	8.—

T. br.	Ime autora	Naslov knjige	Knjiga se nabavlja kod	Cijena je knjizi	
				Din	za stud. Din
34.	Др. Ђ. Јовановић	Механичка прерада дрвета	Писца, Београд, Милоша Поцерца 23 и Загреб, Народна шума, Катанчићева ул.	50.—	
35.	Др. М. Мариновић	Privredni značaj lova u Jugoslaviji	pisca, Beograd, Južni bulevar 23	60.—	šumari i lovci 40.—
36.	" "	Značaj šuma u privrednom i kulturnom životu našeg naroda.	Српска кр. Академија	10.—	преко 5 ком. 6.—
37.	" "	Šumsko privredna geografija	pisca, Beograd, Južni bulevar 23	300.—	šumari 250.— u 4 m.j. rate
38.	Др. М. Јосифовић	Биљна патологија за шумаре	г. Ст. Шербан, Београд, Герашанинова 18	70.—	Студенти 60.—
39.	Инг. Љуб. Марковић	Шуме и шумарство нашега Југа	писац, Скопље, Банска управа	30.—	
40.	Fritz Fink	Kubični sadržaj klada	Drvoizrac, Zagreb, Praška 6	45.—	
41.	Ing. I. Čeović	Lovački kalendar	pisca, Zagreb, Radišina 2	25.—	20.—
42.	Љ. Малетић	Уређење бујица	Књижара Лотспајх, Земун, Краља Петра 11	70.—	
43.	" "	Пример шумских састојина методом слободних стабала	"	30.—	
44.	" "	Одређивање старости шума	"	16.—	
45.	Др. инж. Ж. Милетић	Општи поглед на шумарство Моравске бановине	Писца, Београд Министарство Шума	15.—	
46.	Ing. S. Mađarević	Naše šume	Pisca, Zagreb, Palmotićeve 68	120.—	
47.	Инг. С. Баранац	Карта административне поделе шума крајинских имовних општина (у 5 боја 1:700.000)	аутора, Београд Министарство шума	25.—	20.—
48.	" "	Наше шумарство и ловство у слици и речи за народ	"	20.—	15.—
49.	" "	Šumsko gospodarstvo imovnih opština (1919—1931 g.)	"	120.—	100.—
50.	" "	Pokretna poljoprivredna izložba i škola (s naročitim osvrtom na šum. deo izložbe)	"	15.—	
51.	" "	Kratke pouke iz šumarstva	"	20.—	15.—
52.	Ing. J. Borošić - Ing. R. Sarnavka	Zbornik šumarskih zakona i propisa	Beograd, Ministarstvo šuma	60.—	
53.	Ing. J. Borošić	Šematizam i status šum. osoblja	"	50.—	
54.	Ing. J. Miklavžič	Kmetско gozdarstvo	Šum. odsjek Kr. banske uprave Ljubljana	8.—	
55.	Ing. V. Novak	O Urejanju gospodarstva z gozdi	"	30.—	
56.	Др. М. Зорић	Tumač zakona o lovu	Tiskara Narodnih Novina Zagreb	95.—	
57.	Проф. Т. Димитров	Молика (Превод с буг.)	Инг. О. Крстић, Београд, Мин. ш.	10.—	
58.	Н. Пенев, Л. Таманђијев	О Молици (Превод с буг.)	Инг. Новаковић, Скопље Дир. шума	6.—	
59.	Fritz Fink	»Površine pojedinih neobrubljenih dasaka	Drvoizrac Zagreb, Praška 6	20.—	16.—
60.	"	»Preračunavanje engleskih stopa i palaca»	"	5.—	4.—
61.	"	»Površine srednjača» (Centreplanks)	"	20.—	16.—
62.	"	Kubature popruga (Frizera)	"	25.—	
63.	Ing. V. Setinski	Buјice (Vodno graditeljstvo II) (ilustrirano)	Udruženje studenata šum. Zagreb, Vukotinovićeve 2.	55.—	
64.	Ing. Viktor Novak	Pratka za gazdne posesnike	Kmetijska družba, Ljubljana	6.—	
65.	Проф. унив. Инг. С. Недељковић	Геодетска вежбања I део	Аутора, Земун, Пољ. шум. факултет	50.—	

Upozorenje!

Na svojoj sjednici od 15. decembra 1929. stvorila je Glavna uprava J. S. U. slijedeći zaključak:

Kako bi se poduprie domaće šumarske knjige, štampati će J. S. U. u Šumarskom Listu stalan pregled sviju izašliх stručnih knjiga. Pri tome će se napose označiti, gdje se pojedina knjiga može nabaviti i uz koju cijenu.

Molimo gg. autore, koji žele da im knjige budu u tome spisku označene, da to izvole javiti što skorije tajništvu J. S. U., Zagreb Vukotinovićeve 2. Vidi gornji pregled.